

”Vi lage itte gausdøl”

En studie av forhold som kan påvirke språkvalg hos ungdom i Gausdal

Marthe Ekerhaugen

Masteroppgave i nordisk, særlig norsk, litteratur og språk
i Lektor- og adjunktprogrammet
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

10.05.2016

Vi lage itte gausdøl:
*En studie av forhold som kan påvirke
språkvalg hos ungdom i Gausdal*

Marthe Ekerhaugen

Masteroppgave i nordisk, særlig norsk, språk

Institutt for nordiske og lingvistiske studier

Universitetet i Oslo

Vår 2016

© Marthe Ekerhaugen

2016

Vi lage itte gausdøl: En studie av forhold som kan påvirke språkvalg hos ungdom i Gausdal

Marthe Ekerhaugen

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

IV

Ingen ting i verden er umulig!
- Bjørnstjerne Bjørnson

Sammendrag

I denne studien har jeg undersøkt gausdalungdommers språkvalg i samspill med sosiale forhold som kjønn, utdanningsretning, sosial bakgrunn og urban eller rural orientering. Jeg har intervjuet til sammen åtte informanter, hvor fire var elever ved studiespesialiserende utdanningsretning, og de resterende fire var elever ved yrkesfaglig utdanning. Informantantallet er lite, og studien er derfor individsentrert og går i dybden på hver enkelt informant.

Studien har problemstillingen; *Hvilke språklige valg blir gjort blant ungdommer i Gausdal?*, og forskningsspørsmålet; *Hva motiverer disse språkvalgene?*. Basert på det språklige datamaterialet jeg har samlet inn, har jeg gjennomført en kvantitativ analyse på gruppenivå, og en kvalitativ analyse på individnivå for å besvare spørsmålene.

Det språklige materialet som ligger til grunn for analysen, er samlet inn gjennom et kvalitativt intervju, som bestod av en spørreundersøkelse, en tegneoppgave og et parintervju. Informantene gjennomførte tegneoppgaven og intervjuet i par. Jeg har selv hatt rollene som observatør og intervjuer.

Teori-og metodedelen er sentral for å forstå innfallsvinkelen til denne studien. Teorikapittelet har en historisk oversikt over dialektologi og sosiolingvistikk som fagtradisjon, ”sted” og dets betydning som geografisk og sosial størrelse, samt de sosiolingvistiske teoriene som er sentrale for analysene. Sentrale teorier i studien er *tilpasningsteorien* (Giles & Smith, 1979) og *den sosiale nettverksteorien* (Milroy, 1980), og de blir brukt aktivt i den kvalitative analysen. Metodekapittelet presenterer kort kvalitativ- og kvantitativ metode, samt en oversikt over hvilke metodiske valg jeg har gjort i denne studien, blant annet informantutvalg og det kvalitative intervjuet.

Grad av mobilitet vil også være sentralt i analysen. Siden informantene går på skole på forskjellige steder (studiespesialisering i Gausdal og yrkesfaglig på Lillehammer), har jeg sett på om mobilitet kan ha noe å si for informantenes språklig valg og tilpasning.

Forord

Dagen har endelig kommet! Hadde noen sagt til meg for 10 år siden at jeg skulle levere en masteroppgave på Universitetet i Oslo, hadde jeg aldri trodd på dem. Men nå er dagen her, og jeg er umåtelig stolt over at jeg har klart det.

- ❖ Jeg vil først rette en stor takk til min veileder, Unn Røynealand. Du har vært en enestående hjelp og inspirasjon fra start til slutt.
- ❖ Takk til ”Jonas”, ”Martin”, ”Johanne”, ”Mari”, ”Line”, ”Elin”, ”Lars” og ”Erik”, som stilte opp i prosjektet, og viste interesse og nysgjerrighet rundt oppgaven. Dette ville aldri ha gått uten dere!
- ❖ Takk til Gausdal og Lillehammer videregående skole, avdeling Nord og avdeling Mesna, for god hjelp til å finne informanter og for lån av lokaler.
- ❖ Takk til familie og venner for all støtte og gode ord underveis, og for at dere har hatt troa på oppgaven min.
- ❖ En stor takk til pappa, Jan Bjørner Ekerhaugen, som har vært som en levende ”gausdalsordbok” for meg, og for at du har vist interesse og engasjement rundt oppgaven siden jeg nevnte den første gang.
- ❖ En stor takk til korrekturleserne mine, storesøster Anita Ekerhaugen, og kollega Thomas Karlberg.
- ❖ Takk til kjæresten min, Tor Marius Jensen, for at du har holdt ut med alt snakket om dialekter, og for all hjelp, omtanke og støtte gjennom dette hektiske året.

Oslo, mai 2016

Marthe Ekerhaugen

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Tema og motivasjon	1
1.2	Problemstilling og forskningsspørsmål	2
1.3	Kort om skolene	3
1.3.1	Gausdal videregående skole Pierre de Coubertin	3
1.3.2	Lillehammer videregående skole, avdeling Nord	4
1.3.3	Lillehammer videregående skole, avdeling Mesna	4
1.4	Annen forskning	4
1.5	Oppgavens oppbygning	5
2	Gausdal	6
2.1	Geografisk oversikt	6
2.2	Historie	7
2.2.1	Befolkningsutvikling	7
2.3	Gausdal i dag	8
2.4	Språksamfunnet Gausdal	8
3	Teori	10
3.1	Språk og sted	11
3.1.1	Hva er sted?	11
3.1.2	Sted og dialekt	13
3.1.3	Mobilitet	13
3.2	Standardisering og regionalisering	14
3.2.1	Lillehammer som region	16
3.3	Språklig variasjon	16
3.3.1	Tilpasningsteorien	17
3.3.2	Inter- og intraindividuell variasjon	18
3.3.3	Den sosiale nettverksteorien	19
4	Metode	21
4.1	Valg av metode	21
4.2	Forberedelser	21
4.3	Valg av informanter	22
4.4	Feltarbeid	23
4.4.1	Opptakssituasjonen	23
4.4.2	Spørreundersøkelse	23
4.4.3	Tegneoppgave	24
4.4.4	Det kvalitative intervjuet	24
4.5	Metodiske utfordringer	25
4.5.1	Observatørens paradoks	25
4.5.2	Gjennomføring	26
4.5.3	Motivasjon	26
4.5.4	Min egen dialekt	26
4.6	Transkripsjon av materialet	27
5	Språklige og sosiale variabler	28
5.1	Språklige variabler	28
5.1.1	Retrofleks flapp, tjukk l: TJUKKL	29

5.1.2 Trykkplassering i fremmedord: TRYKK.....	30
5.1.3 Presens av sterke verb med omlyd: PRES.....	30
5.1.4 Presens av svake a- og e-verb: PRES.AEV.....	30
5.1.5 Fortidsformer av svake a-verb: FOR.....	31
5.1.6 Personlig pronomen 1. person entall, subjektsform: PERS.1	31
5.1.7 Personlig pronomen 3. person flertall: PERS3	31
5.1.8 Nektingsadverb: N.ADV.....	31
5.1.9 Spørreord: SPØR.....	32
5.1.10 Jamvekt: JAM	32
5.1.11 Prepropriell artikkel: PR.AR.....	32
5.2 Sosiale variabler.....	32
5.2.1 Kjønn	33
5.2.2 Sosial bakgrunn	34
5.2.3 Foreldrebakgrunn.....	35
5.2.4 Studieretning	35
5.2.5 Holdninger til hjemsted og dialekt.....	36
5.2.6 Urban eller rural orientering	36
5.3 Indeks for urban/rural orientering.....	37
6 Kvantitativ analyse på gruppenivå.....	38
6.1 Sosiale variabler.....	38
6.1.1 Sosial bakgrunn og studieretning – en sammenheng?	38
6.1.2 Foreldrebakgrunn.....	39
6.2 Presentasjon av data.....	39
6.2.1 Tjukk L (TJUKKL).....	39
6.2.2 Trykkplassering (TRYKK)	40
6.2.3 Presens av sterke verb (PRES).....	42
6.2.4 Presens av svake a- og e-verb (PRES.AEV)	43
6.2.5 Fortidsformer av svake a-verb (FOR).....	45
6.2.6 Personlig pronomen 1. person entall (PERS.1)	45
6.2.7 Personlig pronomen 3. person flertall (PERS.3)	46
6.2.8 Nektingsadverb (N.ADV)	47
6.2.9 Spørreord (SPØR).....	49
6.2.10 Jamvekt (JAM).....	51
6.2.11 Prepropriell artikkel (PR.AR).....	52
6.3 Oppsummering av den kvantitative analysen.....	53
6.3.1 Samlet variantfordeling hos informantene.....	53
6.3.2 Andre funn	54
6.3.3 Oppsummerende kommentarer.....	55
7 Kvalitativ analyse av hver enkelt informant.....	56
7.1 Presentasjon av indeks for urban/rural orientering	56
7.2 Studiespesialiserende utdanning.....	57
7.2.1 Jonas.....	57
7.2.2 Martin.....	61
7.2.3 Johanne.....	64
7.2.4 Mari.....	67
7.3 Yrkesfaglig utdanning	70
7.3.1 Line.....	70
7.3.2 Elin.....	72
7.3.3 Lars.....	74
7.3.4 Erik.....	76
7.4 Drøfting av den kvalitative analysen.....	79
7.4.1 Holdninger til Gausdal	79
7.4.2 Indeks for urban eller rural orientering	79

7.4.3 Jonas og Elin	79
7.4.4 Urban-rural orientering	81
7.4.5 Mobilitet.....	81
7.4.6 Studieretning	84
7.4.7 Kjønn	84
7.4.8 Sosial bakgrunn	85
7.4.9 Språklig variasjon	86
7.4.10 Dialektstrategi	86
7.5 Avsluttende kommentarer.....	87
8 Avslutning	89
8.1 Videre forskning.....	91
Litteraturliste.....	92
Vedlegg / Appendiks.....	98
Vedlegg 1 Informasjonsskriv om deltakelse.....	98
Vedlegg 2 Samtykkeskjema til informantene	99
Vedlegg 3 Spørreundersøkelse.....	100
Vedlegg 4 Intervjuguide	102
Vedlegg 5 Tilbakemelding fra NSD	104
Vedlegg 6 Tegneoppgave 1 - uten språktrekk	105
Vedlegg 7 Tegneoppgave 2 – uten språktrekk	106
Vedlegg 8 Tegneoppgave 1 – med språktrekk.....	108
Vedlegg 9 Tegneoppgave 2 – med språktrekk.....	109

Tabeller

Tabell 1: Oversikt over informantenes sosiale bakgrunn	39
Tabell 2: Oversikt over informantenes foreldrebakgrunn.....	39
Tabell 3: Dialektale og regionale belegg av TJUKKL i antall og prosent	40
Tabell 4: TRYKK i lånord vist i prosent etter dialektal og regional variant	41
Tabell 5: Dialektale og regionale belegg av PRES i antall og prosent.....	42
Tabell 6: Dialektale og regionale belegg av PRES.AEV i antall og prosent	43
Tabell 7: Dialektale og regionale belegg av FOR i antall og prosent	45
Tabell 8: Dialektale og regionale belegg av PERS.1 i antall og prosent.....	45
Tabell 9: Dialektale og regionale belegg av PERS.3 i antall og prosent.....	47
Tabell 10: Dialektale og regionale belegg av N.ADV i antall og prosent.....	48
Tabell 11: N.ADV fordelt i antall og prosent etter studievalg	49
Tabell 12: N.ADV i antall og prosent fordelt på kjønn	49
Tabell 13: Dialektale og regionale belegg av SPØR i antall og prosent	49
Tabell 14: SPØR fordelt i antall og prosent etter studievalg.....	50
Tabell 15: Dialektale og regionale belegg av JAM i antall og prosent	51
Tabell 16: JAM fordelt i antall og prosent etter studievalg.....	52
Tabell 17: JAM i antall og prosent fordelt på kjønn.....	52
Tabell 18: Plassering av informantene i kategoriene "urbant", "midt i mellom" eller "ruralt"-orientert.	81
Tabell 19: Oversikt over mobilitet.....	82
Tabell 20: Oversikt over informantenes sosiale bakgrunn.....	85

Figurer

Figur 1: Kart over Gausdal med tradisjonelle dialekttrekk	6
Figur 2: Regionalisering	15
Figur 3: Oversikt over variabelen TJUKKL	40
Figur 4: Oversikt over variabelen TRYKK per informant.....	41
Figur 5: Oversikt over variabelen PRES. per informant	42
Figur 6: Oversikt over variabelen PRES.AEV per informant	44
Figur 7: Oversikt over variabelen PERS.1 per informant.....	46
Figur 8: Oversikt over variabelen PERS.3 per informant.....	47
Figur 9: Oversikt over variabelen N.ADV per informant	48
Figur 11: Oversikt over variabelen SPØR. per informant	50
Figur 12: Oversikt over variabelen JAM per informant	51
Figur 13: Variantfordeling for alle variablene hos informantene.....	54
Figur 14: Urban/rural orientering.....	57
Figur 15: Oversikt over språklige trekk hos Jonas	58
Figur 16: Oversikt over språklige trekk hos Martin	62
Figur 17: Oversikt over språklige trekk hos Johanne	65
Figur 18: Oversikt over språklige trekk hos Mari	68
Figur 19: Oversikt over språklige trekk hos Line	70
Figur 20: Oversikt over språklige trekk hos Elin	72
Figur 21: Oversikt over språklige trekk hos Lars	75
Figur 22: Oversikt over språklige trekk hos Erik	77
Figur 23: Sammenligning av Jonas og Elin.....	80
Figur 24: Tradisjonell dialekt vs. blandingsdialekt	87

1 Introduksjon

1.1 Tema og motivasjon

En dialekt er et talemål som er betegnende for et bestemt geografisk område, og bruken av dialekt henger sammen med ulik sosial status (Sandøy, 1996, s. 22). Interessen for dialekt og dialektutvikling har oppstått fra nettopp det Sandøy definerer som en dialekt, hvordan dialekt henger sammen med ulik sosial status. Interessen for gausdalsdialekten kombineres av to faktorer: at jeg selv er fra bygda, og nysgjerrigheten for realiseringen av tradisjonelle dialekttrekk blant ungdommene i Gausdal.

Vi lever i en verden hvor samfunnsutviklingen har mye å si for språket og dets utvikling. Sosiolingvistiske undersøkelser har vist at innbyggerne i rurale områder benytter seg av flere regionale og overregionale varianter enn tidligere, og at det særlig er fremtredende hos ungdommer. En tydelig utviklingstrend er at oslomålets språktrekk vinner frem i resten av østlandsregionen, og dermed må mange av de lokale dialektvariantene vike. Det har ikke blitt undersøkt om dette er tilfelle blant ungdommer i Gausdal, og derfor har jeg som hensikt å undersøke et knippe gausdalungdommers bruk av den tradisjonelle dialekten, sett i sammenheng med blant annet utdanningsvalg, mobilitet og stedets geografiske og sosiale påvirkning.

Språklig variasjon kan i mange tilfeller ses i sammenheng med sted, både geografisk og sosialt. Gausdalungdommens utdanningsvalg har mye å si for hvor de ender opp på videregående skole. Yrkesfagelever må reise til Lillehammer, mens ungdommer som ønsker å ta studiespesialisering, kan velge å gå i Gausdal. Ungdommers utdanningsvalg har tidligere vist seg å ha påvirkning på språkvalg (Eckert, 1989; Røyneland, 2005), og derfor vil det være interessant å undersøke om utdanningsvalg også er en variabel som virker inn på språkvalg blant ungdommer i Gausdal.

Inspirasjonen for å undersøke nettopp dette, fikk jeg gjennom et sosiolingvistisk emne i forbindelse med min lektorutdanning ved Universitetet i Oslo. Det som fanget min interesse, var hvordan mennesker kan variere språket sitt etter hvem de snakker med og hvor de er. Jeg har selv vokst opp i Gausdal, og har mistet mye av de tradisjonelle dialekttrekkene jeg hadde mens jeg bodde der. Det skjedde da jeg flyttet ut for å studere på universitetet. Det som

fascinerer meg er hvordan jeg så enkelt kan legge om til dialekt når jeg møter en sambygding, uansett om det er midt på Karl Johan i Oslo, eller om det er på ”brua” (Segalstad bru i Gausdal). Flere gausdøler jeg har vært i kontakt med, sier at de selv har mistet flere dialekttrekk etter at de flyttet ut for å studere, mens gausdølene som bor igjen i bygda, sier at de holder godt på dialekten.

Selv om jeg har bodd lenge i Gausdal, har det vært spennende å gjøre et dypdykk inn i bygdas historie, komme i kontakt med mennesker jeg ellers aldri ville ha snakket med, og prøve å få et innblikk i den språklige situasjonen blant ungdommene, slik den er i dag.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

For denne masteravhandlingen har jeg én problemstilling og ett forskningsspørsmål, som til sammen skal danne utgangspunktet for analysene i denne undersøkelsen:

Hvilke språklige valg blir gjort blant ungdommer i Gausdal?

Undersøkelsens hovedfokus er å kartlegge språklige valg hos informantene, med utgangspunkt i med utgangspunkt i utvalgte språklige og sosiale variabler.

Forskningsspørsmål: *Hva motiverer disse språkvalgene?*

For å finne ut av hva som motiverer ungdommenes språkvalg har jeg valgt å se på 11 språklige variabler i kombinasjon med 6 sosiale variabler. Variablene vil i sin helhet bli beskrevet i kapittel 5, så her vil jeg kort gjøre rede for hva jeg har fokusert på for å besvare forskningsspørsmålet.

Sted har lenge vært en sentral variabel innenfor dialektologien og sosiolingvistikken, og for hvert enkelt individ kan et sted ha en helt egen betydning. Betydningen er basert på individets oppfatning av stedets kultur og historie. I denne studien vil de geografiske stedene være Gausdal og Lillehammer, mens det sosiale stedet kan variere mellom informantene. Det som vil være interessant å se på, er hva informantene sier om sted, og hva de selv mener om sammenhengen mellom sted og egne språkvalg.

Som tidligere nevnt, må ungdommer fra Gausdal velge mellom forskjellige steder når de velger seg inn på videregående utdanning. De som ønsker å ta studiespesialiserende

utdanning, kan bli værende i bygda, mens de som ønsker å studere yrkesfag derimot, må reise ut av bygda. Derfor vil det være interessant å undersøke om elevene i Gausdal er mindre utsatt for språklig påvirkning enn elevene som må reise til Lillehammer.

Andre sosiale variabler som vil være interessante å se på, er kjønn, foreldrebakgrunn, rural eller urban orientering og sosial bakgrunn. Med dette som grunnlag håper jeg å kunne få et inntrykk av hva som motiverer informantenes språkvalg.

Siden mine resultater kun er representative for de åtte informantene i undersøkelsen, vil svarene være basert mine observasjoner og det informantene selv rapporterer. Selv om det er et lavt informanttall, har jeg valgt ut personer som kan være illustrerende for de ulike språkvalgene ungdommen i Gausdal gjør. Jeg mener allikevel at gjennom å bruke en slik problemstilling, kan jeg kaste lys over en del allmenne problemstillinger. Gjennom analysene er målet å få et bilde av de ulike språkvalgene ungdommene i Gausdal foretar seg, og si noe om i hvilke kontekster de varierer mellom ulike språklige varianter.

1.3 Kort om skolene

Siden jeg har hentet informanter fra tre forskjellige skoler, mener jeg det er nyttig å gi en kort presentasjon av skolene. Lillehammer videregående, avdeling Nord og Lillehammer videregående skole, avdeling Mesna, ble slått sammen 1. januar 2016, men de var fortsatt to separate skoler da jeg utførte feltarbeidet. Jeg velger derfor å skrive om skolene hver for seg, og jeg vil omtale de yrkesfaglige skolene med de gamle navnene, avdeling Nord og avdeling Mesna.

1.3.1 Gausdal videregående skole Pierre de Coubertin

Gausdal videregående skole Pierre de Coubertin ligger sentralt ved Segalstad bru i Gausdal, cirka 21 km fra Lillehammer. Skolen har rundt 400 elever, som er fordelt på utdanningsprogrammene studiespesialisering, idrettsfag og medier og kommunikasjon. Skolen er et samlingspunkt for bygda, da den blant annet inneholder folkebibliotek, treningshall og kulturskole (Oppland fylkeskommune, 2015).

1.3.2 Lillehammer videregående skole, avdeling Nord

Lillehammer videregående skole, avdeling Nord ligger i Nordre Ål, nord for sentrumskjernen i Lillehammer by. Før sammenslåingen med Mesna videregående skole, hadde Vargstad rundt 400 elever. Vargstad tilbyr utdanning i yrkesfaglige retninger, blant annet elektrofag, bygg og anlegg, teknisk og industriell produksjon og design og håndverk. For de fleste elevene på yrkesfaglig utdanning er målet å ta fagbrev, men noen ønsker å gå videre for å få generell studiekompetanse til videre studier (Oppland fylkeskommune, 2016).

1.3.3 Lillehammer videregående skole, avdeling Mesna

Mesna videregående skole ligger nord-vest i Lillehammer, ved olympiaparken fra 1994. Før sammenslåingen hadde Mesna rundt 400 elever. Mesna tilbyr fire utdanningsprogram, helse- og oppvekstfag, restaurant- og matfag, service- og samferdsel og påbygging til generell studiekompetanse. Etter sammenslåingen med Lillehammer videregående skole er studietilbudene fordelt til Lillehammer videregående avdeling nord og sør (Oppland fylkeskommune, 2016).

1.4 Annen forskning

Det har blitt gjort mange studier om språklig variasjon og endring i ulike deler av landet de siste årene (Ulset, 2002; Hårstad, 2004; Røyneland, 2005; Hernes, 2006; Røsstad, 2006; Solheim, 2006). Unn Røyneland (2005) sin doktoravhandling om språklig variasjon og endring blant ungdommer på Trysil og Røros, er en sentral og omfattende undersøkelse innenfor den norske sosiolingvistikken. Penelope Eckert (1989) gjorde en undersøkelse om språklig variasjon blant ungdommer på High School, basert på sosiale kategorier og identitet som grunnlag for språkvariasjonen.

Språklige undersøkelser som er gjort med utgangspunkt i dialektene i opplandsregionen, er blant annet Ingunn Fagervold Clausen (2010) sin systematiske undersøkelse av talespråket til ungdom på Lillehammer. Hun undersøkte språklig variasjon mellom yrkesfag og studiespesialisering, og fant at det var stor forskjell mellom informantene, som ble gruppert etter "homo dynamicus", som brukte flest standardnære varianter, og "homo domesticus", som brukte flest lokale varianter.

Henriette Langli (2002) skrev sin hovedfagsoppgave om talemålsutviklingen i Vang ved Hamar. Hun tok utgangspunkt i språket til barn og unge, for å se om det forandret seg mot et standardisert østnorsk talemål etter hvert som de ble eldre. Hun fant ut at urbanitetsprosessen, økende kontakt med byen og standardmålets statusfunksjon er mulige årsaker til at de unge velger standardiserte former fremfor lokale former. For andre studier av språk i regionen, jamfør Torp, 1999; Rudi, 2007; Vestad, 1994.

Om gausdalsdialekten er det ikke gjort en systematisk undersøkelse siden John Peder Vestad (1981) studerte talemålet i Gausdal i særoppgaven sin. Studien resulterte senere i et samarbeid mellom Vestad og Gausdal dialekt-og mållag om å lage boka *Gausdalsmålet*, som kom ut for første gang i 1986. Live Håberg gjorde i 2010 en undersøkelse om prepropriell artikkel, hvor hun blant annet undersøkte bruken av dette språktrekket i Gausdal. Samtidig som jeg har gjennomført denne studien, har sambygding Marit Midtlien utført en lignende studie ved NTNU i Trondheim. Hun har gjort en kvalitativ undersøkelse av ungdommers språklige realiseringer, for å kunne si noe generelt om språklige utviklingstendenser i språksamfunnet Gausdal (Midtlien, 2016).

1.5 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt opp i åtte kapitler, som til sammen utgjør tre deler. Del 1 består av kapittel 1 og 2, som består av en introduksjon og en presentasjon av Gausdal.

I del 2 presenteres teori, metode, og de språklige og sosiale variablene, som til sammen danner grunnlaget for min undersøkelse. Dette skal fungere som et rammeverk for den kvantitative og den kvalitative analysen.

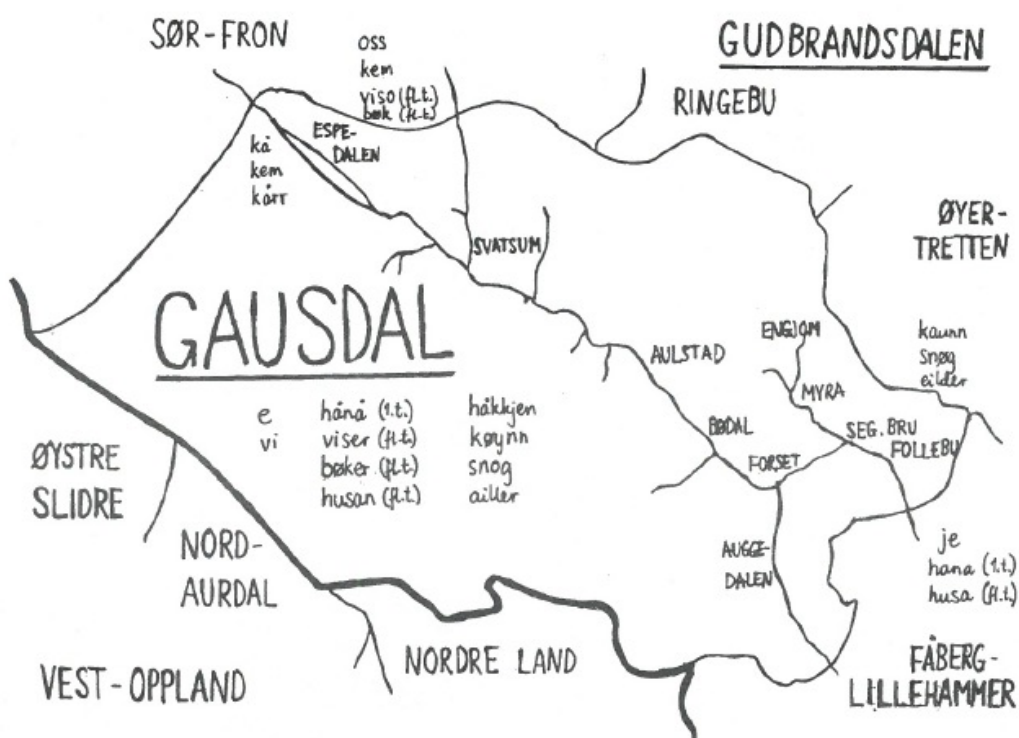
I del 3 presenteres den kvantitative og den kvalitative undersøkelsen, samt en diskusjon og oppsummering av analysen. Til slutt forsøker jeg å trekke en konklusjon, basert på analysene og den avsluttende diskusjonen.

2 Gausdal

Frå 1000-talet av kom det to nye aktørar inn på scena: kongen og kyrkja. Begge var mektige og landsomfattande, og greip inn i menneskelivet på fleire område, i kvar bygd. Gausdal vart ein del av det verdslege og kristne Noreg med relativt klare administrative grenser mot andre bygder (Andersen, 1989, s. 13).

2.1 Geografisk oversikt

Gausdal er en liten kommune som ligger midt i Oppland fylke. Geografisk sett ligger Gausdal i en dal mellom Gudbrandsdalen og Valdres. Gausdal kommune grenser i sør til Lillehammer kommune, i øst mot Øyer og Tretten og i nord mot Sør-Fron og Ringebu. I vest går grensene ved Valdreskommunene Øystre Slidre, Nord-Aurdal og Nordre-Land. Det er store folketomme skogområder som skiller Gausdal fra Ringebu og Valdreskommunene, og derfor er dialektskillet her både naturlig og tydelig. Overgangen mellom gausdøl og dialektene i Øyer, Tretten og Lillehammer er ikke fullt så tydelige.

Figur 1: Kart over Gausdal med tradisjonelle dialekttrekk (Vestad, 2002, s. 20)

Gausdal kommunes totale areal er på 1 191, 63 km². Kommunen har per 1. Januar 2016 et innbyggertall på 6227 mennesker (Statistisk sentralbyrå, 2016).

Bosettingen i Gausdal er spredt, men en stor prosentandel av innbyggerne bor rundt administrasjonssenteret Segalstad bru, og tettstedene Follebu og Forset. I ytterkantene ligger bygdene Svatum, Svingvoll, Auggedalen og Espedalen.

2.2 Historie

Gausdal herred ble dannet i 1838. I 1879 ble kommunen delt i to, henholdsvis Østre og Vestre Gausdal kommune. Kommunene ble slått sammen igjen i 1962, og har siden vært én kommune. Primærnæringene i bygda har vært fedrift, jord- og skogbruk i flere århundrer, og det er også de viktigste næringsveiene i bygda i dag, på grunn av de gode forholdene som har lagt til rette for gårds- og skogsdrift gjennom tidene (Moren, 1991, s. 16).

Bygdehistorien karakteriseres blant annet av jord- og skogsbruk, voksende kulturliv, turisme og befolkningsvekst. Til bygdehistorien hører perioden om sosiale grupperinger i jordbruksmiljøet til, hvor innbyggerne ble gruppert etter jordeiere, leiere av jord og jordløse, og skillet mellom fattig og rik var stort. Det var tydelige forskjeller fra de store gårdene til de fattige i bygda, og de sosiale avstandene var tydelige. På gårdene fantes det arbeidsfolk med ulike oppgaver, men etter den industrielle revolusjonen med modernisert jordbruksutstyr, gikk behovet for gårdsarbeidere ned (1991, s. 16-17).

En person som har vært viktig for den kulturelle orienteringen i Gausdal, er dikter og forfatter Bjørnstjerne Bjørnson. Han kjøpte gården Aulestad i 1875, som også ble hans hjem frem til han døde i 1910. Sammen med Christoffer Bruun, som startet Norges første folkehøgskole på Vonheim i Follebu, og forfatteren Inge Krokann, har Bjørnson vært med på å skape et grunnlag for et større kulturliv i Gausdal (Lillehammer museum, 2015).

2.2.1 Befolkningsutvikling

Fra 1840 – 1870 utvandret det 1.281 registrerte gausdøler til Amerika (DIS-Norge, 2001). Dette var et stort antall mennesker, og bygda merket at befolkningen ble betydelig redusert. Fra 1910 og frem til i dag har kommunens innbyggertall variert et sted mellom 5000-7000

innbyggere. Sett bort fra Lillehammer, er Gausdal den kommunen i Gudbrandsdalen som har flest innbyggere, og innbyggertallet per i dag holder seg nokså stabilt.

2.3 Gausdal i dag

Gausdal har et aktivt landbruksmiljø, med kjøtt og melk som de største produksjonene. Det er også en betydelig skogavvirkning. Sammen gir dette grunnlag for en sterk industri, og er med på å skape arbeidsplasser i kommunen (Gausdal kommune, 2015).

Den største gruppen av sysselsatte arbeider innenfor varehandel, hotell og restaurant, samferdsel, finanstjenester, forretningstjenester og eiendom, med 1004 ansatte i 2014. Innenfor sekundærnæringer er det 795 ansatte. Det er kun 304 som er registrert som sysselsatte i de tidligere primærnæringene jordbruk, skog og fiske. Av 6227 innbyggere er det et lavt tall innenfor jordbrukssektoren, men mange av de som drifter en gård, har en jobb ved siden av (Flækken, 2015).

Opplæringstilbudet i Gausdal er godt, med 4 barneskoler, 1 ungdomsskole og 1 videregående skole. Skolene ligger i de sentraliserte delene av kommunen. Barneskolene som lå i ytterkantene har blitt lagt ned på grunn av for lavt elevtall (Gausdal kommune, 2015).

2.4 Språksamfunnet Gausdal

Gausdalsmålet er i likhet med andre talemål, i endring. Det som preger gausdalsmålet i dag er en nivellering av mange tradisjonelle språktrekk. Det er for eksempel ikke forventet at gausdalsungdommen i dag bruker dativ. Vestad (2002, s. 17-18) sier at forenklingen kommer av at særpreget i gausdalsmålet blir lagt til side på grunn av at det er for "særprega gausdøl", og at dialekten stikker seg for mye ut fra en overregional variant, som en møter i byene og i forskjellige medier. Utviklingen har kommet lengst i de sentrale områdene i Gausdal, rundt Segalstad bru og Follebu, som også er preget av innflytting og pendling, noe som kan være en av hovedgrunnene til at de mest særprega trekkene ved gausdalsdialekta, har måttet vike.

Nord i Gausdal ligger Espedalen, som grenser mot Skåbu i Sør-Fron kommune. Espedølene har lenge hatt god kontakt med folk i Skåbu og resten av fronsbygdene, og det kan en høre tydelig på dialekten deres. I Espedalen er det vanlig å bruke formene *kå*, *kårr* og *kem*, framfor

gausdalsmålets *hå*, *hårr* og *håkkje*. Slik situasjonen er i dag, vil det være naturlig å holde Espedalen skilt fra Gausdal språklig sett.

Hos ungdommen kan dialekten være mer preget av regionale varianter, med for eksempel trekk fra Lillehammer og Oslo. Gausdal tilhører det nordøstlandske dialektområdet (etter Mæhlum og Røyneland, 2012, sin inndeling). Den regionale varianten er her basert på de tradisjonelle dialekttrekkene fra det østlandske dialektområdet.

3 Teori

“It is time to recognize that places, like voices, are local and multiple. For each inhabitant, a place has a unique reality, one in which meaning is shared with other people and places. The links in these chains of experienced places are forged of culture and history” (Rodman, 2003, 208).

Sosiolingvistikken som forskningstradisjon vokste fram på 1960- og -70-tallet. Sosiolingvistikken var delvis en reaksjon på den tradisjonelle dialektologien, samtidig som den ble en videreføring av dialektologiens tradisjon (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 17). Dialektologien fokuserte på det tradisjonelle og det autentiske i dialektene. Dialektologene var opptatt av å finne den mest mulig ”ekte” dialekten, og benyttet seg av informanter som blir omtalt som såkalte NORMS, *Nonmobile, Older, Rural Males* (Hårstad, 2013, s. 118).

Sosiolingvistikken fokuserer på språket som et sosialt fenomen ved å se på forholdet mellom språk og samfunn. Sosiolingvistene har vært opptatt av å se på hvordan språket kan variere mellom ulike sosiale grupperinger, og hos en og samme språkbruker (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 18). Forskerne innenfor fagtradisjonen mener at språket kan markere en egenart hos hvert individ, ikke bare ved å se på regionen, men også ved å se på sosiale variabler, som for eksempel kjønn, alder og sosial status (Mesthrie, Swann, Deumert, Leap, 2009, s. 76).

Ett av sosiolingvistikkens hovedområder handler om å forklare språklig variasjon og endring, og en deler gjerne fagtradisjonen inn i *diakron* og *synkron* sosiolingvistikk. Den *diakrone* sosiolingvistikken ser på språklig endring over tid. For å undersøke språkendring over tid, kan en for eksempel se på språket til en person på ulike tidspunkt for å se om språket har forandret seg. En kan også benytte seg av det William Labov kalte ”apparent time”-studier (Labov, 1966, s. 319-329), hvor en velger ut informanter fra ulike aldersgrupper ut i fra like kriterier, og da regner med at den språklige variasjonen representerer en eventuell språklig endring som har foregått i den gitte perioden. En slik undersøkelse kan ha noen ulemper, da en må regne med at informantene ikke har endret språket sitt i løpet av livet, for språket kan variere etter hvilken livsfase informanten befinner seg i (Hernes, 2006, s. 211). Det er fullt mulig å gjennomføre en slik studie med vellykket resultat, slik som Sundgren sin undersøkelse fra Eskilstuna i Sverige (Sundgren, 2002). Den *synkrone* sosiolingvistikken på

sin side, studerer hvordan språket er akkurat nå, og kan med det avdekke og forklare språklig variasjon (Akselberg, 2008, s. 128).

Min undersøkelse bygger på den synkrone sosiolingvistikken, fordi jeg studerer informantenes språk slik det er i dag. Videre i kapittelet vil jeg gi et teoretisk grunnlag for oppgaven, som senere bli knyttet opp mot funnene jeg gjør gjennom analysene.

3.1 Språk og sted

Place is latitudinal and longitudinal within the map of a person's life. It is temporal and spatial, personal and political. A layered location replete with human histories and memories, place has width as well as depth. It is about connections, what surrounds it, what formed it, what happened there, what will happen there (Lippard, 1997, s. 7).

Begrepet sted referer ofte til et geografisk avgrenset område, som både er en del av et større stedsfellesskap, og et område med historie og mening (Tuan, 1979, s. 387). Globaliserings-trender fører til at folk snakker mer som folk fra andre steder i regionen, og det gir en økt oppmerksomhet til språklig variasjon. Som Johnstone (2010, s. 11) poengterer, er alle individers erfaring av verden ulik, og fysiske områder er forvandlet til meningsfulle steder for hvert enkelt individ. Som Lippard (jf. sitat over) sier, har stedet like fullt en bredde som det har dybde, og at stedet i stor grad handler om koblinger til en historie, hva som skjer nå, og hva som vil skje i fremtiden. Ut fra dette kan vi forstå at et sted ikke nødvendigvis trenger å være geografisk markert, men det kan også være basert på hvilke sosiale markører et individ knytter til et bestemt sted.

3.1.1 Hva er sted?

Stedet, i en eller annen form, har vært viktig for både dialektologien og sosiolingvistikken, og har tradisjonelt blitt forstått som en fysisk dimensjon. Stedet ble lenge sett i direkte sammenheng med geografi, men globaliseringen har vært en forløper til at stedet kan ses i retning av den sosiale og kulturelle siden av menneskers oppfatning av sted. Cresswell (2009) beskriver ”sted” som:

Place is a meaningful site that combines location, locale, and sense of place. Location refers to an absolute point in space with a specific set of coordinates and measureable distances from other locations. [...] Locale refers to the material setting for social relations – the way place looks. Locale includes buildings, streets, parks [...]. Sense of place refers to the more nebulous meanings associated with a place: the feelings and emotions a place evokes. These meanings can be individual and based on personal biography or they can be shared (s. 1).

Sted er, ifølge Cresswell, et meningsfullt område som kombinerer geografisk sted, stedets utseende, og følelser som et sted kan vekke hos individer. For hver eneste innbygger har stedet en unik virkelighet som er basert på stedets kultur og historie (Rodman, 2003, 208). Slik jeg tolker det, vil det være slik at hvert menneske har en egen og unik tilknytning til stedene de befinner seg på til enhver tid. Det kan være seg på skolen, hjemme eller på forskjellige fritidsaktiviteter. Alle har sin egen forståelse av hva ”stedet” er.

Samtidig spiller geografi, som Johnstone (2010, s. 11-12) poengterer, fortsatt en viktig rolle i det store bildet. Stedet som en geografisk størrelse, er gjerne et utgangspunkt for aktiviteter og opplevelser som opprettholder en samfunnsstolthet blant innbyggerne. Stedet, både som en fysisk størrelse og en sosial arena, binder sammen fortid og nåtid, og blir en videreformidler av stedets tradisjoner (Mæhlum, 2007, s. 58). Ved å undersøke språklig variasjon blant deltakerne i et språksamfunn, kan det oppstå situasjoner hvor informantene bruker samfunnsstoltheten for å vise identitet sin til stedet det er snakk om. Sted og identitet kan ha et sterkt bånd, slik som Rose (1995) poengterer her:

These feelings for ‘place’ are not seen as trivial; geographers argue that senses of place develop from every aspect of individuals’ life experience and that senses of place pervade everyday life and experience. Identity is how we make sense of ourselves, and geographers, anthropologists and sociologists, among others, have argued that the meanings given to a place may be so strong that they become a central part of the identity of the people experiencing them (s. 88).

Flere fagfolk, blant annet geografer, antropologer og sosiologer, har altså argumentert for at stedets mening kan være så sterk at den blir en del av et menneskes identitet (jf. sitatet over). Det vil derfor være interessant å se om informantene i denne studien føler en så sterk tilknytning til for eksempel Gausdal, at det preger identiteten deres.

3.1.2 Sted og dialekt

Sted og dialekt blir ofte sett på som én komponent. Mæhlum (2010, s. 18) mener at bruken av dialekt ofte er en indikator på det sosiale framfor det geografiske. Den geografiske tilknytningen i språket er så subtilt sammenflettet med de sosiale sidene ved språket, slik at det er avgjørende å se disse to komponentene i sammenheng med hverandre.

Termen *dialekt* har tradisjonelt blitt sett på som et språkssystem som har en geografisk avgrensning. Med en slik definisjon blir språkbrukeren automatisk identifisert til et bestemt sted. Det er ikke gitt at stedet i seg selv blir forbundet med noe mer enn et sted på kartet. Men det fysiske stedet har et sett med både kulturelle og sosiale komponenter, som er med på å etablere rammene for et bestemt sted. Det er disse rammene som skiller et særegent sosialt fellesskap fra et annet (Mæhlum, 2007, s. 57-58).

Hvem er det som er det som snakker dialekt? Det er naturligvis store forskjeller ut i fra hvilke språksamfunn en ser på, men det kan være naturlig å tenke i retning mot forholdet mellom dialekt og standard (2007, s. 58). Dialekt blir ofte sett på som en rural markør, mens et standardnært talemål forbindes ofte med høy sosiokulturell status. I et større perspektiv vil det si at jo høyere opp i det sosiale hierarkiet en befinner seg, jo større er forventningene til at språkbrukeren bruker et standardnært talemål.

Å bruke et standardnært talemål i rurale strøk kan bli sett på som unaturlig og rart. Det er mange som opplever at de tilegner seg ett og annet ord fra mer standardiserte varieteter, og det blir særlig tydelig for andre språkbrukere fra samme språksamfunn. Å bruke innslag av standardiserte former i dagligtalen, kan knyttes til termen *knoting*. Ved *knoting* prøver språkbrukeren å ta i bruk en kode som signaliserer noe annet enn det språkbrukerens sosiale status skulle tilsi (Røyneland & Mæhlum, 2009, s. 220).

3.1.3 Mobilitet

Moderne kommunikasjonsformer gjør at språktrekk kan spre seg fortere enn før. De siste tiårene har vi blitt betraktelig mer geografisk mobile. Det har også oppstått økt sosial mobilitet, som gjør at det er lettere å knytte seg til forskjellige sosiale grupperinger. Økt mobilitet kan føre til at mennesker med ulike språk og dialekter kommer i kontakt med hverandre, som igjen kan påvirke språket.

Blommaert (2010, xiv.) mener at språket er lagd for å være mobilt: «[...] something intrinsically and perpetually mobile, through space as well as time, and *made* for mobility». Hvis en tar utgangspunkt i Blommaerts utsagt, kan en altså forvente at mobilitet har en innvirkning på språket, og at mobilitet kan ses på som en sentral faktor for menneskers språklige valg.

Mobilitet kan få store språklige konsekvenser. Det kan være at stedet en reiser til, krever at språkbrukeren legger bort de dialektale formene for å passe inn på det lingvistiske markedet (jf. Bourdieu, 1993, s. 80). Hvis man er mobil over en lengre periode, for eksempel på grunn av studier, kan dette være med på å påvirke språket. Et klassisk eksempel finner vi hos Sveen (2001):

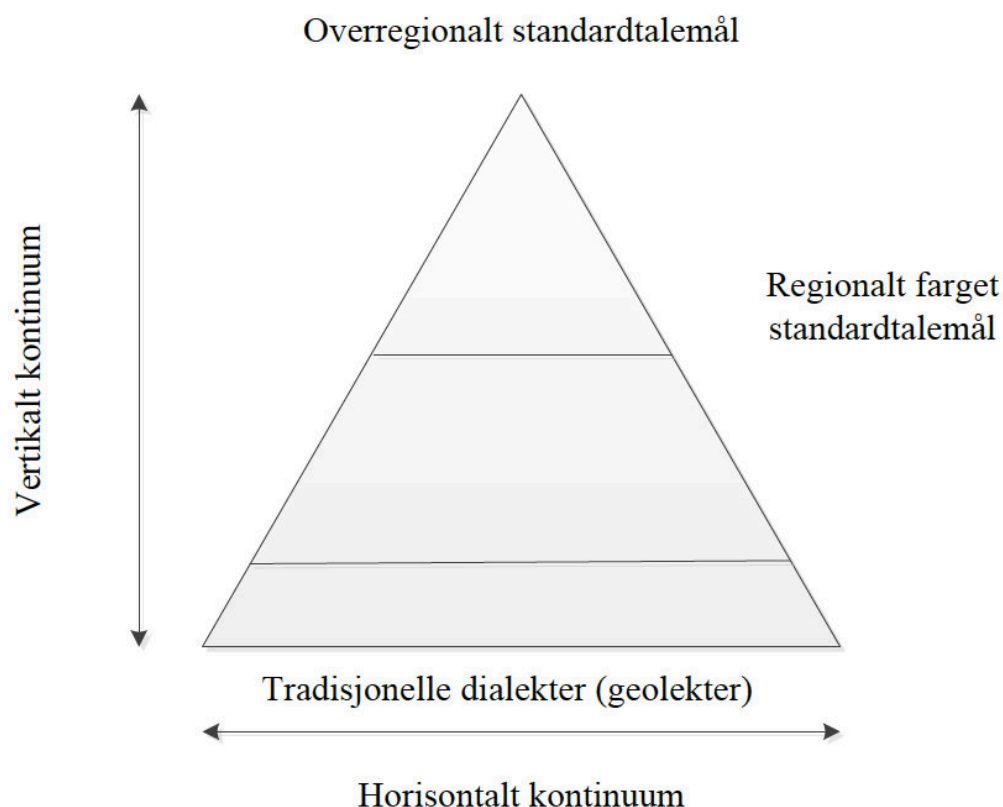
Jeg hadde forlatt min sted og befant meg i academia, der en annen språklov gjaldt, loven om det stedløse språket, språket med universell gyldighet. Jeg befant meg på et for meg nytt ”lingvistisk marked”, for å bruke Bourdieus term, og på dette markedet var det ingen etterspørsel etter mitt språk. Det var gangbar valuta i vaskekjelleren og på gatehjørnet, men ikke ”her”. Løsningen kom ikke den gang til å integrere disse språkøkonomier, men å adskille dem, og det er ingen tvil om hvilken som måtte tape for at jeg skulle vinne talens bruk (s. 212).

Å måtte legge vekk sitt eget språk til fordel for andre ”stedløse språk”, som Sveen (2001) kaller det, kan mange kjenne seg igjen i. En slik språklov kan kanskje være tilfelle for informantene i denne studien, særlig hos informantene ved yrkesfag, som daglig reiser til Lillehammer for å gå på skole.

3.2 Standardisering og regionalisering

At språket endrer seg er det ingen tvil om, og språklig endring er et mye diskutert tema innenfor lingvistikken. Men hvor kommer den språklige påvirkningen fra? Kommer den fra en overregional standard, fra mer lokale eller regionale talemål, eller fra begge samtidig? Man kan se for seg en regional nivellering der de største byene innenfor en region, som for eksempel Bergen og Trondheim, er de viktigste normidealene. Ved en slik *regionalisering*, påvirker de største regionale senterne områdene rundt, men regionalisering kan også foregå innenfor mindre regioner, der de mindre byene har påvirkningskraft i sitt distrikt, som for eksempel at Lillehammer som by har påvirkning på Gausdal som bygd.

Oslo og Oslo-målet har en særlig viktig posisjon, først og fremst på Østlandet, men kanskje også i andre regioner. Som hovedstad er Oslo et normideal, både språklig og ellers, og enkelte mener at Oslo-målet har en del av de samme funksjonene som en overregional standard har (Mæhlum, 2009). Oslo er det sentrale utstrålingspunktet for en rekke sosiale og kulturelle impulser som når ut til hele landet (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 134). Man kan derfor tenke seg at den primære språklige påvirkningskilden er en overregional standard og at det som skjer er en form for språklig *standardisering*. Konvergens mot en standard kan vel å merke også få et regionalt resultat siden det ofte vil være slik at konvergensen bare er delvis (jf. Røyneland, 2005; Solheim, 2006; Hårstad, 2010). Standardisering betyr altså ikke nødvendigvis en direkte overgang til standardtalemål. I mange tilfeller vil det være svært vanskelig å avgjøre om påvirkningskilden er den nærmeste byen eller en standard på grunn av formsammenfall (jf. det ”isomorfiske crux”, Hårstad, 2010).

Figur 2: Regionalisering (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 134).

Figur 2 viser det språklige prestisjehierarkiet på nasjonalt nivå. På bunnen av modellen finner vi de *tradisjonelle dialektene*, som refererer til talemåtene i mindre byer og rurale strøk. Neste nivå omfatter *regionalt farget standardtalemål*, som viser til talemålet i de større byene

i de forskjellige regionene. På toppen troner et *overregionalt standardtalemål*, et talemål som er gyldig i hele landet og har på det viset en høyere autoritet enn resten av talemålsvarietetene i Norge. Diskusjonen om Norge har et standardtalemål er omfattende, og jeg kommer ikke til å gå inn på debatten her (jf. Sandøy 2009; Vikør 2009; Mæhlum 2007; 2009; Kristiansen 2009; Røyneland 2009 for utfyllende diskusjon). I min undersøkelse tar jeg utgangspunkt i at det foregår en *regionalisering*, med utgangspunkt i at storbyen Oslo og det regionale senteret Lillehammer har påvirkningskraft på bygdene rundt i distriktet.

3.2.1 Lillehammer som region

Sammen med Hamar og Gjøvik, er Lillehammer den største byen i Innlandet. Byen ligger ved nordenden av Mjøsa, sør i Gudbrandsdalen, og er fylkesadministrasjon i Oppland. Lillehammer er den nærmeste byen for bygdene rundt i distriktet, som Gausdal, Øyer, Tretten, Brøttum og Saksumsdalen. For innbyggerne i de rurale strøkene vil det være mest naturlig å reise til Lillehammer dersom de skal handle klær eller spise på restaurant. Og på grunn av at sykehuset Innlandet er plassert på Lillehammer, er innbyggerne i kommunene rundt tvungne til å dra til Lillehammer om de skal på legevakten eller på sykehuset. Lillehammer som by har stor innflytelse over den nordlige delen av Innlandet.

Den største byen i regionen kan ha stor påvirkning på områdene rundt, særlig for dialektene. Det er som oftest en modifisert variant av bymålet som sprer seg til bygdene, og som blir brukt av innbyggerne der (Skjekkeland, 2005, s. 24). Språksituasjonen på Lillehammer er preget av språktrekk fra det østlandske dialektområdet. Former som *jæi* og *ikke* blir brukt fremfor de dialektale formene *jæ/je* og *itte*. Påvirkningen til å bruke regionale former som *jæi* og *ikke* kan i mange tilfeller være på grunn av at dialektene utvikler seg mot en overregional variant.

3.3 Språklig variasjon

Før sosiolingvistikken gjorde sitt inntog på 1960-tallet, ignorerte språkforskerne den sosiale betydningen i språket. Forskerne så på det Saussure (1916) kalte "language", det grammatiske systemet, eller det Chomsky (1965) kalte "competence", språkbrukerens kunnskap om sitt eget språk. Forskerne mente at de ikke kunne se på språket i konkrete situasjoner, for der var språket for heterogent (Sundgren, 2008, s. 73). Det var William Labovs studie fra 1963, om språkvariasjon på Martha's Vineyard, som for alvor satte i gang

variasjonslingvistikken. Labov undersøkte sosiale forhold i forsøk på å forstå språklig variasjon og endring. Undersøkelsen av variasjonen i uttalen av diftonger på øya, understreket viktigheten av å studere sammenhengen mellom språkbruk og de sosiale forholdene (Labov, 1972, s. 4-7).

Språklig variasjon, og endring, kan foregå på mikro-, meso- og makronivå (synonymt med individ-, gruppe- og samfunnsnivå). I denne studien vil særlig mikro- og mesonivå være sentralt, knyttet til *tilpasningsteorien*.

3.3.1 Tilpasningsteorien

En kjent teori innenfor sociolingvistikken, som kan være med på å forklare språklig variasjon ut i fra sosiale forutsetninger, er *tilpasningsteorien* (The Speech Accommodation Theory). Den ble presentert av Howard Giles og Philip Smith tidlig på 1970-tallet, og har blitt utviklet flere ganger siden. I starten var fokuset på "the social cognitive processes mediating individuals' perceptions of the environment and their speech styles" (Giles & Coupland, 1991, s. 63). Teorien ble utviklet for å vise at sosialpsykologiske prosesser er viktige for å forstå ulike språkstrategier i ulike kontekster (Giles & Smith, 1979, s.5). Teoriens prinsipp er at det alltid vil foregå en form for tilpasning mellom individet og de sosiale omgivelsene rundt.

To sentrale begreper i tilpasningsteorien er *konvergens* og *divergens*. Språklig konvergens oppstår når språkbrukerens nærmer seg samtalepartnerens talemåte. Konvergens kan være ensidig eller gjensidig, avhengig av forskjellige faktorer. For eksempel kan sosial symmetri kontra asymmetri være avgjørende for hvem som konvergerer mot hvem. En slik språklig tilpasning vil bli oppfattet som en positiv respons til samtalepartneren, og kan derfor bli tolket som at språkbrukeren ønsker å være medlem av det sosiale miljøet samtalepartneren tilhører (Mæhlum, 2008, s. 112).

Når en språkbruker divergerer, opprettholdes eller økes den språklige avstanden mellom språkbruker og samtalepartner (2008, s.112). Å divergere kan være en solidarisk gest, ved at språkbrukeren markerer sin egen eller gruppens særegenhet når han opprettholder de språklige formene.

Det er imidlertid viktig å merke seg to sider ved konvergens og divergens. Det ene er at det ikke nødvendigvis ligger bevisste intensjoner bak språklig konvergens eller divergens: "From the point of view of the speaker, convergent acts will not always be intentionally active, and non-convergence intentionally passive responses- nor will they always be perceived as such by interlocutors" (Giles & Smith, 1979, s. 51). Det andre er at språkbrukere kan tilpasse seg til andre på flere nivåer. Det gjelder både morfologiske, leksikalske og fonologisk konvergens eller divergens. I tillegg kan konvergens og divergens foregå oppover eller nedover i det sosiale hierarkiet (jf. Røyneland, 1994, s. 86).

I forbindelse med tilpasning, skiller Auer, Hinskens og Kerswill (2005, s. 335-336) mellom tre nivåer i et hierarkisk system, hvor de høyere nivåene krever at de lavere nivåene har funnet sted, for å virke. Det første nivået er *kortidskonvergering*, som skjer når språkbrukeren tilpasser seg etter en bestemt situasjon. Ved en slik konvergering vil tilnærmingen være kortvarig. Det neste nivået er *langtidskonvergering*, som finner sted når språkbrukeren overfører språktrekkene i direkte samhandling med språkbrukere som ikke er en del av det språklige fellesskapet. Det siste nivået er *språkendring*. Her er forutsetningen at språkenheten som helhet må bli spredt innad i språksamfunnet. Dersom språkbrukere med ulike varieteter konvergerer over lengre tid og deltar i samme sosiale nettverk, kan det oppstå en språkendring.

Tilpasningsteorien beskriver altså hvordan vi uttrykker samhørighet eller avstand til samtalepartneren, på bakgrunn av hvilken innstilling vi har til den andre personen. Den ligger derfor nært opptil identitetsbegrepet, fordi den betrakter språklig atferd som en form for sosial tilbakemelding, basert på hvordan språkbrukeren identifiserer seg med andre språkbrukere.

Et viktig formål i min studie har vært å finne ut i hvilken grad informantene holder på den tradisjonelle gausdalsdialekten, eller om de konvergerer mot andre varieteter, som for eksempel en regional variant.

3.3.2 Inter- og intraindividuell variasjon

En forutsetning for en studie om språklig variasjon og endring, er at språket varierer. Variasjonen kan være både interindividuell og intraindividuell. Mæhlum og Røyneland

(2012, s. 20) definerer *interindividuell* variasjon slik: ”Individer fra samme lokalsamfunn, men med ulik sosioøkonomisk og kulturell bakgrunn kan ha dels forskjellige språkbruk”. *Intraindividuell* variasjon er språklig variasjon hos ett og samme menneske. Termen blir brukt for å se på hvordan mennesker varierer språket sitt fra en situasjon til en annen (2012, s. 20). Alle snakker på forskjellige måter, men vi har mer til felles med visse grupper enn andre, og vil veksle mellom forskjellige talestiler ut i fra kontekst, tema og samtalepartner.

Hver språkbruker velger talestil ut fra sitt språklige *register*. Hvert register avhenger av individets sosiale situasjon. Sted og tema er avgjørende for hvilket register språkbrukeren tar i bruk. Som regel vil en snakke annerledes med venner enn det en gjør med mor eller far (Røynealand, 2008, s. 29).

På grunn av at jeg observerer informantene i én situasjon, vil det være vanskelig å undersøke om de har intraindividuell variasjon i forskjellige situasjoner. Jeg har allikevel kommentert intraindividuell variasjon på bakgrunn av det informantene selv rapporterer om sin egen språkbruk.

3.3.3 Den sosiale nettverksteorien

Sosiolingvisten Lesley Milroy brukte en kvantitativ metode da hun studerte språklig variasjon i Belfast i Nord-Irland (Milroy, 1980). I stedet for å benytte seg av Labovs klassedeling, fokuserte hun på informantenes sosiale nettverk. På bakgrunn av dette utviklet sin egen teori, *den sosiale nettverksteorien*.

Milroys teori går ut på at egenskapene ved det sosiale nettverket påvirker språkbrukerens atferd. Teorien skiller mellom høy og lav tetthet, og mellom multiplekse og uniplekse nettverk. Tettheten avhenger av hvor omfattende kontakten er mellom medlemmene i nettverket. I tette nettverk er medlemmene knyttet sammen gjennom flere roller samtidig, mens i åpne nettverk er medlemmene knyttet til andre gjennom én rolle. Tette, multiplekse nettverk er der medlemmene har kontakt med hverandre gjennom forskjellige roller (som for eksempel nabo, lagkamerat eller slektning). Uniplekse nettverk er det motsatte, der nettverkene ikke har bestemte relasjoner til hverandre (Akselberg, 1994, s. 169).

Et hovedpoeng i teorien er at tette og multiplekse nettverk er normbevarende (Milroy, 1980, s. 199), og at de har en viktig funksjon som sosial korrigerende, og for å holde et tradisjonelt talemål ved like. Milroy fant støtte for hypotesene sine ved å undersøke sosiale nettverk i Belfast. Undersøkelsen viste at tette og multiplekse nettverksstrukturer er mer resistente mot språklig endring. Medlemmene i det multiplekse nettverket holder bedre på det tradisjonelle språket sitt og blir mindre påvirket av standardiserte språkvarianter.

Teorien har blitt kritisert av andre sosiolingvister. Enkelte mener at teorien har begrensninger når det gjelder å kunne forklare språklig variasjon og endring i åpne, uniplekse nettverk. Teorien sier noe om hvorfor språket *ikke* endrer seg, men forklarer ikke like godt hva som skjer ved språkendring (Røyneland, 2005, s. 123-124).

Jeg har ikke gjennomført en systematisk nettverksanalyse, men tatt i bruk nettverksteoriens sentrale begreper om tilpasning og nettverk.

4 Metode

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for de metodiske valgene jeg har gjort i forbindelse med studien. Først vil jeg gi en oversikt over kvantitativ og kvalitativ metode. Deretter vil jeg gå inn på forberedelsene som ble gjort før det kvalitative intervjuet. Videre vil jeg beskrive informantutvelgelsen og dens kriterier, og gi en oversikt over feltarbeidet. Til slutt vil jeg gi en kort redegjørelse for transkriberingen som ble gjort i etterkant av feltarbeidet.

4.1 Valg av metode

Valg av metode vil påvirke resultatet undersøkelsen vil gi, og det er viktig å velge metode i tråd med problemstillingen og hva en ønsker å undersøke. Å bruke flere metoder i ulike deler av forskningsprosessen for å få fram flere sider av datamaterialet, kan være gunstig. Den etymologiske betydningen av *metode* er ”det å følge en bestemt vei mot et mål” (Tranøy, 2014), og det er derfor viktig å ha det metodiske på plass tidlig i forskningsprosessen.

Kvantitative og kvalitative metoder referer til ulike måter å samle inn og behandle data på. Vitenskapeteoretisk representerer metodene ulike idealer. Overordnet representerer den kvantitative retningen en positivistisk metode, og den kvalitative en hermeneutisk metode. I praksis er ikke motsetningene så tydelige, og begge metodene blir gjerne brukt i en og samme undersøkelse (Røyneland, 2005, s. 138). Brit Mæhlum (1992, s. 104) mener at ved å kombinere metodene i ulike former vil vi få muligheten til å ”oppnå en større, mer inngående nyansert og helhetlig innsikt”. I sosiolingvistikken har det vært vanligst å benytte seg av kvantitative innsamlingsmetoder og en kvalitativ behandling av datamaterialet (Labov, 1984, s. 99). I denne studien benytter jeg meg av både en kvantitativ og kvalitativ metode. Jeg har samlet inn datamaterialet med en kvalitativ tilnærming. Analysen av de språklige trekkene er kvantitativt behandlet, mens analysen av de sosiale variablene er kvalitativt behandlet. Ved å benytte meg av begge metodene tror jeg det er en større sjanse for å få fram både det språklige og sosiale grunnlaget for drøftingen.

4.2 Forberedelser

Et feltarbeid krever mange forberedelser. Før jeg gikk i gang med forberedelsene, søkte jeg til NSD (Norsk senter for forskningsdata) om tillatelse for å gjøre opptak av informantene. Deretter måtte jeg tenke nøye gjennom hvilke krav jeg skulle stille til de forskjellige

informantene, hvordan jeg skulle gå frem for å få tak i informantene, og utforme tegneoppgaven.

For å få tak i informanter tok jeg kontakt med lærere på de forskjellige skolene. På to av skolene fikk jeg diskutert mye med lærerne i forkant av undersøkelsen. Det var nyttig fordi jeg fikk lagt frem kravene rundt informantutvelgelsen på en tydelig måte, og skolene forsto hvilke informanter jeg ønsket. På den ene skolen var det kun kontakt via e-post, men det gikk allikevel fint å få tak i informanter ut fra kravene mine. Jeg avtalte tid og sted for gjennomføring av intervju med alle lærerne, og fikk gjennomført alle intervjuene i løpet av tre dager.

4.3 Valg av informanter

Informantutvelgelsen ble gjort gjennom et strategisk utvalg, et utvalg der informantene blir valgt etter gitte kriterier. Jeg ønsket å se på eventuelle språklige forskjeller mellom forskjellige utdanningsprogrammer, og derfor måtte det være informanter fra både yrkesfaglig og studiespesialiserende utdanning. Antall informanter fra hver retning måtte være lik, og jeg valgte å intervju til sammen åtte informanter.

Alle informantene i denne studien er mellom 16 og 18 år, og går i enten 2. eller 3. klasse på videregående skole. Den aldersgruppen som har blitt mest forsket på, er ungdommer og deres språk. Ungdommer er de mest nyskapende og kreative når det gjelder språket, og de står i spissen for språkutviklingen. De er utsatt for mange situasjoner med stor språkkontakt, både på skolen, på fritidsaktiviteter, på internett og hjemme (Røyneland, 2005, s.175-176). På grunn av at ungdomsspråket kan være både nyskapende og kreativt, har jeg valgt å benytte meg av unge informanter.

Grunnet oppgavens omfang, begrenset jeg informantantallet til åtte, fire fra studiespesialisering og fire fra yrkesfag. Det neste kravet var at det skulle være to jenter og to gutter fra hver studieretning, og at de skulle kjenne hverandre. Grunnen til dette er for å undersøke om det er noen språklig variasjon mellom kjønnene på de to utvalgte utdanningsretningene. Hensikten med at informantene skulle kjenne hverandre, var at de skulle være trygge på hverandre, og fordi informanter som er trygge på hverandre kan korrigere opp eventuelle ”språklige avvik” fra deres vanlige språkpraksis underveis i

intervjuet. Videre ønsket jeg at informantene skulle være født og oppvokst i Gausdal. Et siste krav var at informantene skulle vite minst mulig om hva prosjektet gikk ut på i forkant av undersøkelsen. Det var for å sikre meg mest mulig ”naturlig språk”, slik at informantene ikke kom inn i intervjusituasjonen med et mål om å snakke mest mulig gausdalsdialekt.

Ut fra kriteriene jeg har nevnt ovenfor, fant de informanter som ønsket å delta i undersøkelsen. Lærerne rapporterte tilbake om at det ikke var noe problem å finne informanter som hadde lyst til å delta i undersøkelsen. Etter utvelgelsesprosessen satt jeg til slutt igjen med åtte ungdommer fra Gausdal. Alle informantene har fått fiktive navn i oppgaven: ”Jonas”, ”Martin”, ”Lars”, ”Erik”, ”Johanne”, ”Mari”, ”Line” og ”Elin”. Jeg presenterer hver enkelt informant i den kvalitative analysen.

4.4 Feltarbeid

Feltarbeidet ble gjennomført i november 2015, på Gausdal videregående skole, Lillehammer videregående, avdeling Nord (tidligere Vargstad videregående skole) og Lillehammer videregående skole, avdeling Mesna. Feltarbeidet ble delt inn i tre sekvenser, med en spørreundersøkelse, en tegneoppgave og et gruppeintervju. Jeg var til stede under alle delene, og jeg gjennomførte selv gruppeintervjuet.

4.4.1 Opptakssituasjonen

Jeg så for meg å bruke cirka to timer per informantpar. Det var kun ett av parene som brukte to timer, resten brukte cirka én time. Jeg fikk låne et stort grupperom på alle skolene. Informantene ble plassert på hver sin side av bordet, slik at de hadde øyekontakt og kunne se på hverandre under hele intervjuet. Før samtalen fikk de en kort instruksjon om hva de skulle gjøre. Både tegneoppgaven og intervjuet ble tatt opp med båndopptaker.

4.4.2 Spørreundersøkelse

Spørreundersøkelser blir gjerne brukt for å samle inn data raskt, og når forskeren vet noe om språket fra før (Chelliah, 2013, s. 61). Jeg benyttet meg av en spørreundersøkelse for å få rask informasjon om informantenes bakgrunn, både om familie og hvilke tanker de har om framtiden, med fokus på videre utdanning og bosetting. Informantene svarte på spørreundersøkelsen før tegneoppgaven. Da hadde jeg tid til å se gjennom svarene mens de

utførte tegneoppgaven. Spørreundersøkelsen ga meg ekstra informasjon til intervjurundene, slik at jeg kunne benytte meg av bakgrunnsinformasjon om informantene under det kvalitative intervjuet.

4.4.3 Tegneoppgave

Før informantene gjennomførte parintervjuet, skulle de samarbeide om en tegneoppgave. Inspirasjonen til å benytte meg av et slikt metodisk opplegg, hentet jeg fra Marianne Dahl (2002) sin hovedoppgave. Hun viste at metoden kunne være både morsom og verdifull for å sikre seg belegg på ønskede språklige variabler.

Da jeg lagde tegneoppgaven forsøkte jeg å tenke gjennom hvordan informantene ville beskrive tegningene til hverandre. Dette ble gjort for at jeg skulle få flest mulig språklige belegg på hver tegning (se vedlegg 6-9).

Tegneoppgaven gikk ut på at informantene skulle forklare enkle tegninger til hverandre. Den ene informanten fikk åtte små ark med tegninger på, og den andre informanten fikk et A4-ark med en tegning av et stort hus. Poenget var at han eller hun skulle forklare hva de så på tegningene, og den andre skulle tegne etter beskrivelsene som ble gitt. Informantene skulle være i forskjellige, enten som instruktør eller ”kunstner”, den som tegnet. Når instruktøren følte seg ferdig med å forklare, byttet de roller. Informantene fikk beskjed om å beskrive bildene detaljert med både form og farge, men samtidig være bevisst på at tegningene ikke trengte å stemme 100% med originalen. Det viktigste var at informantene skulle få belegg på de språklige trekkene jeg hadde sett for meg på forhånd.

4.4.4 Det kvalitative intervjuet

Det kvalitative intervjuet baserer seg på en samtale mellom informant og intervjuer, og har som mål å få en oversikt over de sosiale trekkene hos informanten. I intervjusituasjonen skal observatøren eller intervjueren forsøke å bryte ned spørsmål-svar-strukturen, slik at informanten føler seg trygg til å bevege seg fra emne til emne. Informanten skal ha fokus på språkets innhold, ikke på språkets form (Sollid, 2002, s. 177).

Intervjuet ble brukt til å få en dypere innsikt i det sosiale livet til informantene, samtidig som jeg ville forsikre meg om å få belegg på de språklige trekkene det kan være vanskelig å få

gjennom en tegneoppgave, som for eksempel personlige pronomener og nektingsadverb. På forhånd hadde jeg lagd en intervjuguide, som jeg brukte som mal. Spørsmålene er delt inn i temagrupper, og jeg forsøkte å holde meg så mye som mulig til temaene, men noen av spørsmålene ble besvart på en eller annen måte før jeg fikk stilt de (se intervjuguide i vedlegg 4). I enkelte tilfeller var det også naturlig å komme med oppfølgingsspørsmål. Det viktigste var at informantene sa noe rundt de forskjellige temaene i intervjuguiden. Når intervjuet var ferdig, skulle informantene plassere de dialektene de kjente til på et norgeskart. Dette var for å sikre meg mest mulig datamateriale, og flest mulig belegg til den kvantitative analysen.

4.5 Metodiske utfordringer

I en slik undersøkelse kan det oppstå en del utfordringer underveis. Her vil jeg trekke fram de metodiske utfordringene jeg støtte på underveis i undersøkelsen.

4.5.1 Observatørens paradoks

De aller fleste språkbrukere besitter flere stilregistre. Stilregisteret inneholder både en formell og uformell stil, og det er særlig den uformelle stilen William Labov (1972) mener er sociolingvistikkenes forskningsobjekt. For å kunne undersøke språkbrukerens uformelle stil må språket observeres. Den vanligste måten å observere språkbruken på, er å bruke en båndopptaker under intervjuet. En slik observasjon kan føre til at språkbrukeren benytter seg av et mer formelt register, og det er slik *observatørens paradoks* oppstår (Sollid, 2002, s. 176). For å redusere effekten av paradokset, foreslår Labov (1972, s. 2010) at forskeren kan fjerne fokuset fra informantens språk, ved for eksempel å benytte seg av gruppeintervju. I en slik situasjon vil fokuset være på samtalen framfor mikrofonen. Han mener at slike gruppeintervju ofte vil gi et fokusskifte fra formell til uformell tale. Slike metodiske tiltak er med å danne grunnlag for det sociolingvistiske intervjuet.

Den tekniske gjennomføringen av intervjuet gikk fint. Ut fra det jeg observerte, så det ikke ut til at informantene brydde seg noe særlig om mikrofonen som stod plassert mellom dem da de startet med tegneoppgaven. Under tegneoppgaven var jeg *deltakende observatør*, og satt et stykke unna informantene og leste gjennom spørreundersøkelsene. Informantene kjente hverandre og var vant til å snakke sammen, og samtalene fløt godt. Selv om en intervjusituasjon kan bringe frem et mer formelt register, virket det som om de fleste av informantene i stor grad var avslappet og benyttet seg av et uformelt register. Det var

allikevel to av informantene som hadde en god del variasjon mellom regionale og dialektale varianter. En mulig forklaring på den språklige variasjonen kan være observatørens paradoks, ved at informantene automatisk brukte en mer formell stil enn de ville ha gjort i andre situasjoner.

4.5.2 Gjennomføring

Da jeg gjennomførte undersøkelsen med første informantpar, Jonas og Martin, startet jeg med tegneoppgaven, for så å gjennomføre spørreundersøkelsen og deretter intervjuet. Jeg merket fort at det var mer hensiktsmessig at spørreundersøkelsen kom først, både på grunn av tidsbruk og for å ikke bryte opp samtaleflyten informantene imellom. Derfor gjorde jeg en endring på rekkefølgen i opplegget, hvor spørreundersøkelsen ble gjennomført først. Det viste deg seg å være mer effektivt. Det ble også en naturlig overgang fra tegneoppgave til intervju, da jeg som intervjuer kunne komme inn når jeg merket at informantene begynte å bli ferdig med tegneoppgaven. Siden jeg gjorde endringen så tidlig i prosessen, mener jeg at det ikke har noe å si for resultatene i denne undersøkelsen.

4.5.3 Motivasjon

De fleste av informantene syntes tegneoppgaven var en morsom aktivitet, men jeg opplevde misnøye hos to av parene. Det gjaldt særlig Lars og Erik, guttene på yrkesfag, og Johanne og Mari, jentene på studiespesialisering. Lars kom inn som reserve, på grunn av at den opprinnelige informanten var syk, så han visste ingenting om hva som skulle foregå. Dette kan være en sammenheng for manglende motivasjon til å gjennomføre tegneoppgaven.

Johanne og Mari hadde kjent hverandre lenge, men de var ikke lenger i samme vennegjeng. Jeg fikk inntrykk av at Mari var ”kul”, mens Johanne var mer sjenert. Mari virket veldig lite interessert i starten, men Johanne prøvde å få med Mari. Felles for både Mari og Lars var at de fort kom inn i tegneoppgaven, og at lite motivasjon gikk fort over til latter og en seriøs gjennomgang av tegneoppgaven.

4.5.4 Min egen dialekt

Før jeg gjennomførte intervjuene var jeg bestemt på å prøve å snakke slik jeg ville ha snakket med andre gausdøler. Det var fordi informantene ikke skulle benytte seg av andre former fordi jeg snakket ”pent”, men at de skulle se på meg som en sambygding med samme

språklig utgangspunkt som dem. Jeg visste i forkant at mitt talemål kunne påvirke informantene, men da jeg arbeidet med transkripsjonene i etterkant, hørte jeg at jeg hadde snakket bortimot likt med alle informantene. Talespråket mitt kan selvfølgelig ha hatt en påvirkning på resultatet, men siden jeg snakket tilnærmet likt med alle informantene, vil alle intervjuene ha samme utgangspunkt.

4.6 Transkripsjon av materialet

Alle intervjuene er i sin helhet transkribert, det vil si cirka 5 timer. Før jeg satte i gang med å transkribere materialet bestemte jeg meg for å transkribere kun det som blir sagt og eventuelle lyder som forsterker utsagnet til informanten, for eksempel latter. Gjennom transkripsjonsprosessen gjorde jeg en fortolkning av materialet, hvor jeg måtte foreta noen strategiske valg. Hovedfokuset har vært å transkribere språklige trekk som er relevante for min problemstilling, på en måte som vil gjøre det enkelt å søke i materialet og benytte det videre i analysen.

Transkripsjonen er basert på normalortografi, og materialet er tilpasset der det er nødvendig for å kunne besvare problemstillingen min. I transkripsjonen har jeg lagt vekt på å markere de språklige variablene som er valgt ut for undersøkelsen.

Jeg har prøvd å være konsekvent i transkripsjonen gjennom hele materialet, men noe variasjon kan forekomme, særlig i de trekkene som ikke er viktig for analysen. I noen tilfeller har det vært vanskelig å høre hva informantene sier, og i disse tilfellene har jeg valgt å utelate det fra transkriberingen.

5 Språklige og sosiale variabler

*The most useful items are those that are **high in frequency**, have a certain **immunity from conscious suppression**, are **integral units of larger structures**, and **may be easily quantified on a linear scale**.*

(Labov, 1966, s. 49, min utheving).

I sitatet over viser William Labov til fire kriterier som språklige variabler må utfylle for å regnes som relevante i en sociolingvistisk undersøkelse. En språklig variabel bør være *frekvent i talespråket*, må *forekomme ubevisst i talespråket*, være en *del av en større språklig struktur*, og den må være *enkel å kvantifisere*. I dette kapittelet skal jeg først gi en presentasjon av de elleve språklige variablene jeg har valgt å fokusere på i den kvantitative analysen. Videre vil jeg gi en oversikt over de seks sosiale variablene som er valgt ut for denne studien. Til slutt presenterer jeg en indeks for rural/urban-orientering.

5.1 Språklige variabler

De språklige variablene er valgt på grunnlag av Labovs krav til språklige variabler (jf. sitatet over). De språklige variablene for undersøkelsen blir presentert nedenfor. Den språklige variabelen PR.AR (markert med *) gjelder bare for Gausdal.

Forkortelse av språklige variabler	Forklaring av språklige variabler
1. TJUKKL	<i>Bruk av tjukk l norrøn rø</i>
2. TRYKK	<i>Trykkplassering i importord</i>
3. PRES	<i>Sterke verb i presens</i>
4. PRES.AEV	<i>Presens av svake a- og e-verb</i>
5.FOR	<i>Fortidsformer av svake a-verb</i>
6. PERS1	<i>Pers.pron. 1.pers. entall subj.form</i>
7. PERS3	<i>Pers.pron. 3.pers. flertall subj. og obj.form</i>
8. N.ADV	<i>Nektingsadverb</i>
9. SPØR	<i>Spørreord</i>
10. JAM	<i>Jamvekt</i>
11. PR.AR*	<i>Prepropriell artikkel</i>

De språklige variablene kan ha flere varianter, både i dialektal og regional variabel. Hver variabel blir presentert med sine varianter. Tabellen under viser både tradisjonelle dialekttrekk fra gausdalsdialekten og språktrekk fra den regionale varianten.

Variabelkode	Gausdalsdialekt	Regional variant
TJUKKL	<i>boɾ</i>	<i>Bor, sol</i>
TRYKK	<i>'dialekt</i>	<i>'dialekt/dia'lekt</i>
PRES	<i>kjem, ligg, søv</i>	<i>Kjem/kommer, ligg/ligger, søv/sover</i>
PRES.AEV	<i>prate, kjenne</i>	<i>prater, kjenner</i>
FOR	<i>kasta, tegna</i>	<i>Kasta (lokal)/kastet (regional), teгна(lokal)/tegnet (regional)</i>
PERS1	<i>e</i>	<i>jæi</i>
PERS3	<i>Dømm, dømm</i>	<i>de, dem</i>
N.ADV	<i>itte</i>	<i>ikke</i>
SPØR	<i>åffer, åssen</i>	<i>hvorfor, hvordan</i>
JAM	<i>væra, huggu</i>	<i>være, hode</i>
PR.AR*	<i>han Martin</i>	

5.1.1 Retrofleks flapp, tjukk l: TJUKKL

Tjukk *l* er et karakteristisk lydtrekk for hele det østlandske dialektområdet. Lyden oppstår ved å bøye tungespissen opp og bak i gangen, hvor den gjør et slag framover og treffer tennene. Tjukk *l* har to opphav: Tjukk *l* av historisk *rð* i ord som *gard* og *bord*, og tjukk *l* av historisk *l*, i ord som *blå* og *stol*. Tjukk *l* av *rð* står i en truet posisjon i mange av dialektene i det østlandske området, særlig i de urbaniserte områdene, hvor tjukk *l* ofte blir erstattet med varianter uten tjukk *l*, slik som i ordene *bo:r* og *no:r*. (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 47). I denne studien regner jeg tjukk *l* som lokal form og tynn *l* som regional form, selv om den tjukke også finnes regionalt.

Jeg kommer kun til å undersøke forekomsten av norrøn *rð* i denne studien, på grunn av at det er mest interessant fordi dette trekket har vist seg å være i endring mange andre steder på Østlandet (jf. for eksempel Langli, 2002). å se på om informantene realiserer trekket, eller om det er på vei bort fra gausdalsdialekten.

5.1.2 Trykkplassering i fremmedord: TRYKK

Hovedregelen i norsk er at trykkplasseringen skal ligge på første stavelse i tostavelsesord, slik som i *'hoppe* og *'skole*. Trykk i importord varierer i det østlandske dialektområdet, hvor trykket kan ligge på enten første stavelse: *'studere*, *'stasjon* og *'bannan*, eller at det trykkplasseringen fra det opprinnelige språket blir brukt i de norske ordene: *stu'dere*, *sta'sjon* og *ba'nan* (Skjekkeland, 2005, s.160). Gausdalsdialekten følger regelen om trykkplassering i første stavelse i importord, men trykk på andre stavelser kan forekomme.

Trykk på første stavelse i importord er forbundet med lav prestisje i forhold til å ha trykket på siste eller nest siste stavelsen. Språktrekket har allikevel stor variasjon, og en språkbruker kan variere trykkplassering etter ord og situasjon (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 48).

5.1.3 Presens av sterke verb med omlyd: PRES

I de fleste østnorske dialektområder, med unntak fra det sørøstlandske, har det tradisjonelt vært et system hvor presensformene er enstavede *med omlyd*, så lenge vokalen i rotstavingen tillater det. Verb som *grave*, *komme*, *lese* og *sove* får variantene *græv*, *kjæm*, *læs* og *søv* i presens (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 49). Disse variantene har imidlertid fått konkurranse av tostavet presensformer uten omlyd. Tilfellet forekommer særlig i urbane områder, hvor variantene blir *graver*, *kommer*, *leser* og *sover*.

I gausdalsdialekten er det tradisjonelt de enstavede verbene med omlyd som blir brukt. I Lillehammer kan tostavet verb uten omlyd forekomme oftere, og det kan derfor ha påvirkning på informantenes dialekt.

5.1.4 Presens av svake a- og e-verb: PRES.AEV

Den trykklette *-r-en* i presens av svake verb har blitt bevart i store deler av det østlandske dialektområdet. Unntaket er de vestlige områdene av Hedmark og en liten del av Oppland. Den trykklette endelsen blir opprettholdt i ord som *kaster* og *kjenner*. Gausdal ligger innenfor det lille området i Oppland hvor den trykklette *-r-endelsen* er svekket eller borte. I gausdalsdialekten blir ordene uttalt *kaste* og *kjenne* (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 53). Det språklige trekket kan ha blitt påvirket av resten av dialektområdet som ligger rundt, særlig Lillehammer.

5.1.5 Fortidsformer av svake a-verb: FOR

I svake a-verb er det to mulige endinger. Det kan være en bokmålsnær *et*-ending, som i *kastet*, og det kan være en *a*-ending, slik som i *kasta*. Mæhlum & Røyneland (2012, s. 57) forbinder *-et*-varianten en ”konservativ by- og bokmålsvariant”, mens *a*-endelsen finnes i de fleste østlandske dialekter. I gausdalsdialekten vil det tradisjonelt være *a*-varianten i fortidsformer av svake a-verb.

5.1.6 Personlig pronomen 1. person entall, subjektsform: PERS.1

I det østlandske dialektområdet har 1. person entall, subjektsform, tradisjonelt former med *j*-lyd. Det innebærer variantene *jæ(i)* eller *je*. Varianten *jæi* har lenge blitt ansett som en ”Oslo-variant”, men har etter hvert blitt vanlig i flere urbane by-områder på Østlandet. Denne varianten finnes også på Lillehammer, sammen med varianten *je*.

Den tradisjonelle varianten av PERS.1 i gausdalsdialekten, er *e*. Varianten tilhører det midlandske dialektområdet (Skjekkeland, 2005, s.165). Gausdal ligger helt på grensen mellom østlandsk og midlandsk, så det er ikke overraskende at dialekten har trekk fra begge dialektområdene. Det blir imidlertid interessant å undersøke hvilken av variantene ungdommene benytter seg av, om de har blitt påvirket av bymålsvarianten, eller om de opprettholder det tradisjonelle dialekttrekket fra gausdalsdialekten.

5.1.7 Personlig pronomen 3. person flertall: PERS3

De tradisjonelle variantene av 3. person flertall i østlandsk ender på *-m*, som i variantene *demm*, *domm* eller *dømm*. Variantene gjelder for alle østnorske dialekter, men formene *domm* og *dømm* blir sett på som de dialektale formene, mens *demm* blir sett på som byformer (Skjekkeland, 2005, s.163). Tradisjonelt er det ikke et skille mellom subjekts- og objektsformene i den dialektale variabelen. En gausdøl vil for eksempel si *dømm såg dømm*.

5.1.8 Nektingsadverb: N.ADV

De mest tradisjonelle formene i østlandsk er *itte*, *inte/ente*, mens varianten *ikke* kommer fra dansk skriftspråk. Varianten *ikke* har lenge blitt brukt i Oslo og områdene rundt, men i de senere årene har varianten har spredt seg til andre byområder på Østlandet (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 52). Her ønsker jeg å se om den tradisjonelle varianten i gausdalsdialekten, *itte*, må vike for den bymålsnære varianten *ikke*.

5.1.9 Spørreord: SPØR

I bymålene på Østlandet finner vi varianter av *hv-* i spørreord, slik som *hvordan*, *hvorfor* og *hvor*, mens det i tradisjonelle dialektformer finnes forskjellige varianter av variabelen . I gausdalsdialekten blir *hv-* tradisjonelt byttet ut med *å-*. *Hvordan*, *hvorfor*, *hva*, *hvilken*, *hvem* og *hvor*, blir i gausdalsdialekten *åssen*, *åffer*, *å*, *å slags*, *åkkjen* og *å hænn* (Vestad, 2002, s.20).

5.1.10 Jamvekt: JAM

De østnorske dialektene karakteriseres ved at de følger *jamvektprinsippet*. Prinsippet innebærer at språkbrukerne tradisjonelt har to sett med infinitivsendinger; en gruppe med fullvokal (*å væ:ra*, *å kâmma*) og en gruppe med svekket vokal (*å bi:te*, *å kry:pe*). Fenomenet finnes også i svake substantiv, som *ei fluggu*, *en påså* og *ei kule* og *en hage*. Ifølge Mæhlum og Røyneland (2012, s. 46) er fenomenet ”på sterk retur eller gått heilt ut av bruk”, særlig i urbane strøk, og det betyr at i disse områdene kun har *e*-endelser i infinitiv.

Det blir interessant å se om ungdommene benytter seg av jamvektsformen, eller om de har overvekt var urbane *e*-endelser i infinitiv, og om de opprettholder jamvektsformene i substantiv.

5.1.11 Prepropriell artikkel: PR.AR

Den preproprielle artikkelen i norsk er en navneartikkel. Artikkelen henger som regel sammen med pronomenene *han* eller *ho* i dialekten. I gausdalsdialekten brukes de trykksterke pronomenene *n* og *ho*, som i *n Hans sitt på golvet* og *ho Oline står på kjøkkenet*. Enkelte ganger blir *hann* brukt foran egennavn eller slektskapsord, slik som *hann far jobbe på brua* (Håberg, 2010, s. 75). Dette språktrekket er interessant å undersøke, fordi variabelen har ikke noe tydelig overregionalt alternativ. Den overregionale varianten vil være ikke å benytte seg av prepropriell artikkel. Siden variabelen er den eneste som går kun på gausdalsdialekta, så kommer jeg her til å undersøke etter et ”enten eller”-prinsipp.

5.2 Sosiale variabler

Vi er alle en del av et sosialt fellesskap som påvirker oss, både språklig og hvordan vi oppfører oss. Vi er deltakere i sosiale nettverk, som på en eller annen måte vil ha noe å si for måten vi ordlegger oss på i forskjellige situasjoner. De sosiale kategoriene kan være mange

og overlappende, og en er vanligvis ikke kun det ene eller det andre. I sosiolingvistikken ses de språklige variablene i sammenheng med sosiale variabler, som for eksempel kjønn, sosioøkonomiske verdier, alder og yrke (Milroy, 1987, s. 21).

Jeg har valgt ut fem sosiale variabler, som kan være delvis overlappende, men som likevel setter fokus på ulike sider hos informantene. De to første variablene kan bli sett på som nærmest obligatoriske sosiolingvistiske kategorier. Jeg har i tillegg valgt å ta med variablene studieretning, foreldrebakgrunn, holdninger til hjemsted og egen dialekt, og om informantene er ruralt eller urbant orientert. Variablene har vist seg å ha funksjon i andre studier (jf. Ryan & Giles 1982; Kristiansen 1991; Røyneland, 2005). De sosiale variablene blir presentert i oversikten nedenfor:

Sosial variabel	Kategorisering
1. Kjønn	<i>jente/gutt</i>
2. Sosial bakgrunn	<i>akademisk/ikke-akademisk</i>
3. Foreldrebakgrunn	<i>fra Gausdal/ikke fra Gausdal</i>
4. Studieretning	<i>yrkesfag/studiespesialisering</i>
4. Holdning til hjemsted og egen dialekt	<i>positiv/negativ</i>
6. Urban/ruralt orientert	

Rollen til de sosiale variablene vil være å se på hvordan variablene virker sammen og i forhold til hverandre, og undersøke hvilken kombinasjon av variabler som er mest utslagsgivende i forhold til de språklige valgene informantene foretar seg. For å finne kombinasjonen, må variablene analyseres og sjekkes opp mot hverandre, som i en *kryssanalyse* av både sosiale og språklige variabler.

5.2.1 Kjønn

Forskere innenfor sosiolingvistikken har lenge vært opptatt av å finne ut om det er ulikheter i språket mellom kvinner og menn. Akselberg (2008, s. 135) peker på problematikken ved å finne årsaker til ulik kjønnsfordeling i språket. Men, det er mange sosiolingvistiske undersøkelser som viser at jenter ofte snakker ”finere” enn menn, og at kvinner i større grad benytter seg av varianter med høyere status. Menn, på sin side, har en tendens til å snakke ”breiere” ved å bruke flere tradisjonelle dialektformer (Skjekkeland, 2012, s. 62).

På en annen side, fant Røyneland (2005) ut i sin undersøkelse, at det var guttene på Røros og Tynset som snakket mest standardnært. Andre studier har vist det samme (f. eks. Eckert, 1989; 2000; Eriksson, 2001). Skjekkeland (2012, s. 62) sier at grunnlaget for at kjønn som sosial variabel er problematisk. Årsaken til dette er at det i de siste tiårene har det skjedd en kjønnsmessig utjevning, som har ført til at forskjellen mellom kjønnene og valg av dialektformer ikke kan ses på som like aktuelt som på 1960- og 70- tallet. Mange studier har likevel, ifølge Nordberg (2008, s. 26), vist at kvinners talemåte ligger nærmere et standardisert talemål i uttale og ordbøyning, og at kvinner har større språklig variasjon etter hvilken situasjon de er i.

Et av kriteriene for informantutvelgelsen er at kjønnene skal være vektet likt, slik at jeg kan undersøke en eventuell variasjon mellom gutter og jenter. Variabelen vil bli kommentert, og i noen tilfeller analysert, i den kvantitative analysen. I den kvalitative analysen kommenterer jeg ikke kjønn spesifikt for hver informant, men sammenligner variabelen mellom informantene under punkt 7.4.9.

5.2.2 Sosial bakgrunn

Sammen med kjønn, er sosial bakgrunn en av de klassiske sosiale variablene i sosiolingvistikken. Mange sosiolingvistiske undersøkelser er delt inn etter labovsk mønster (Labov, 1966), hvor informantene grupperes inn i sosioøkonomiske klasser. I Norge er det vanlig å rangere informantene etter inntekt, utdanning og yrke (Røyneland, 2005, s. 181). Da Gausdal ikke har et tydelig markert skille mellom de faktorene, har jeg fokusert på om ungdommene kommer fra en *akademisk* eller *ikke-akademisk* familie. Informantene som blir plassert i gruppen ”akademisk” har foreldre som jobber som ingeniør, lærere eller lignende, mens informantene i gruppen ”ikke-akademisk” har foreldre som trailersjåfør, bonde eller lignende.

Ifølge Røyneland (2005, s. 181) kan sosial bakgrunn være viktig å undersøke for å si noe om ungdommenes språkvalg. Ungdommer som kommer fra et akademisk-orientert hjem har lettere for å orientere seg ut fra hjembygda enn ungdommer fra et ikke-akademisk hjem. Å orientere seg ut av bygda vil her bety å flytte bort fra Gausdal, og i de fleste tilfeller ikke flytte tilbake etter studiene.

I tillegg til å ha en sammenheng med urban eller rural orientering, kan foreldrenes utdanning virke inn på ungdommenes språkvalg i forhold til om foreldrene har bodd i bygda hele livet eller ikke. Foreldre med akademisk bakgrunn kan være innflyttere fra andre deler av landet, eller så har de bodd borte fra bygda for å få seg en utdanning, og så kommet tilbake igjen.

Selv om det er vist at disse faktorene henger sammen, er det ikke sikkert at ungdommene følger i sine foreldres fotspor. Det blir imidlertid interessant å se hvilke sammenhenger undersøkelsen finner mellom kjønn og sosial bakgrunn i forhold til ungdommenes språkvalg.

Sosial bakgrunn fungerer som både en kvantitativ og en kvalitativ variabel, og vil derfor bli kommentert og diskutert i begge analysene.

5.2.3 Foreldrebakgrunn

Foreldrenes hjemsted trenger ikke nødvendigvis å ha noe å si for ungdommens språkvalg (Røynealand, 2005, s. 183). Barn og unge har en tendens til å snakke slik som det blir snakket i omgivelsene rundt dem. Foreldrenes bakgrunn kan allikevel ikke avskrives helt. Dersom foreldrene benytter seg av standardnære former, vil barna lettere ta i bruk formene enn dersom foreldrene ikke benytter seg av dem.

Her vil det være aktuelt å se hvorvidt foreldrenes talemål har noe å si for ungdommenes språk. Da jeg kun hadde et krav om at ungdommene måtte være født og oppvokst i Gausdal, så er det mulig at flere av informantene har foreldre fra andre steder enn Gausdal. I denne studien undersøker jeg om informantene har en, to eller ingen foreldre fra Gausdal, og om dette kan ses på som en faktor for informantens språkvalg.

Jeg ser på foreldrebakgrunn i både den kvantitative og kvalitative analysen. I den kvantitative analysen kommenterer og diskuterer jeg variabelen opp mot språklige belegg, mens i den kvalitative analysen undersøker jeg om foreldrebakgrunn, i samspill med andre sosiale variabler, har en innvirkning på informantens språklige variasjon.

5.2.4 Studieretning

Ungdommers valg av studieretning kan si mye om deres gruppetilhørighet og sosiale orientering. Elever på studiespesialisering er gjerne mer urbant orienterte, og ser for seg å

flytte bort fra hjemstedet for å studere videre. Elever på yrkesfaglig utdanning ofte for seg å jobbe i nærområdet, med et ønske om å bli boende på hjemstedet (Røyneland, 2005, s. 183). Valg av utdanning henger ofte sammen med alder. De som velger yrkesfag, går som regel inn i voksenlivet og etablerer seg tidligere enn de som velger studiespesialisering. Denne studien baserer seg i stor grad på forskjeller mellom utdanningsområdene, så det blir interessant å se om valg av utdanningsretning, sammen med de andre sosiale variablene, har noe å si for språkvariasjonen blant informantene.

Studieretning blir kvantifisert og/eller kommentert i den kvantitative analysen. Variabelen vil også være sentral i den kvalitative analysen, da jeg i stor grad vil se på sammenhengen mellom studieretning og mobilitet som faktorer for språklige valg.

5.2.5 Holdninger til hjemsted og dialekt

Holdninger til hjemsted og dialekt kan ha mye å si for de språklige valgene til ungdommene. Flere av spørsmålene i parintervjuet går direkte inn på holdninger til både Gausdal og gausdalsdialekten. Det er forventet at informantene er positive til Gausdal, både på grunn av at de er unge, og fordi en som regel ordlegger seg positivt når en snakker om hjemstedet sitt, og særlig hvis en får direkte spørsmål om hjemplassen. Det vil være interessant å se på om holdningene har en sammenheng med informantenes urbane eller rurale orientering.

Holdninger til hjemsted og egen dialekt vil her være en rent kvalitativ variabel, som vil bli kommentert i sin helhet i den kvalitative analysen. Holdninger kan være vanskelig å kvantifisere, så denne variabelen vil være basert på hva jeg har observert og analysert, og hva informantene selv har rapportert om Gausdal og gausdalsdialekten.

5.2.6 Urban eller rural orientering

Å undersøke ungdommene opp mot en urban eller rural-orientering kan være med på å forklare en eventuell språkvariasjon. Hvis ungdommene er urbant orienterte er de som regel klare for å flytte ut fra hjemstedet for å studere, og i mange tilfeller ikke flytte tilbake. Hvis ungdommene varierer mellom dialektale og regionale språkvarianter, kan den urbane orienteringen være en av faktorene som påvirker vekslingen. Ruralt orienterte ungdommer er i mange tilfeller er positive til hjemstedet og ønsker å bli boende, og som regel de mest stødige dialektbrukerne.

Variabelen vil kun bli behandlet kvalitativt. Urban eller rural orientering blir undersøkt etter informantenes utsagn om videre utdanning, holdninger til Gausdal og hvor de ønsker å bosette seg.

Ut fra hva informantene har svart på spørreundersøkelsen, og hva de selv rapporterer om valgene de vil gjøre etter videregående, har jeg laget en indeks for å få et oversiktlig skille mellom urbant og ruralt orienterte informanter.

5.3 Indeks for urban/rural orientering

Jeg har valgt å bruke en indeks for å forsøke å operasjonalisere stedets betydning for ungdommenes språklige variasjon. Indikatorene er aggregerte ved at de er slått sammen til større grupperinger: ruralt og urbant orientert. Verdien på indikatorene har en skala som måler fra 1 til 5. 1 er i liten grad urbant/ruralt orientert, mens 5 i stor grad urbant/ruralt orientert.

Informantenes skår er regnet ut fra svarene de har gitt under intervjuet eller på spørreundersøkelsen. Svarene i intervjuet har jeg tolket i etterkant for å se om de ordlegger seg positivt eller negativt i forhold til Gausdal, og om de ønsker å flytte ut fra bygda.

Indikatorene har utgangspunkt i de sosiale variablene jeg har valgt ut for undersøkelsen, og vil i sin helhet bli diskutert under hver informant i den kvalitative analysen. Indikatoren ”flytte tilbake etter endt studie”, er med fordi noen av informantene som ønsker å bo i bygda, er usikre på om de kommer tilbake. Dette er på grunn av mangel på arbeidsmuligheter.

En indeks brukes til å styrke undersøkelsens validitet. Ved å se på flere indikatorer vil et komplekst fenomen i sin helhet bli lettere å forstå. En indeks kan også være med på å styrke undersøkelsens relabilitet, da målefeil vil oppveie hverandre i indeksen (Stoltz & Dahlum, 2014).

6 Kvantitativ analyse på gruppenivå

I dette kapitlet vil jeg ta for meg hver enkelt språklig variabel og diskutere den opp mot materialet som foreligger. Jeg vil gi en kort oversikt over fordelingen av de språklige og sosiale variablene gruppevis. Noen av de språklige variablene blir presentert med både utdanningsretning og kjønn for å vise variasjon, mens de variablene som har lite variasjon, blir presentert med en oversikt over regionale og dialektale belegg. De sosiale variablene vil bli kommentert under hver språklig variabel.

6.1 Sosiale variabler

Her vil jeg gi en kort oversikt over informantenes plassering etter sosial bakgrunn, studieretning og foreldrebakgrunn. Jeg kommer til å kommentere de sosiale variablene underveis i den kvantitative analysen, og ved å presentere de her, vil det ikke bli så mange tabeller å forholde seg til gjennom analysen. Kjønn og studieretning kommer tydelig frem gjennom figurene i analysen, og vil derfor ikke bli presentert her.

6.1.1 Sosial bakgrunn og studieretning – en sammenheng?

Å undersøke sammenhengen mellom sosial bakgrunn og studieretning er interessant i forstand at akademisk bakgrunn ofte sammenfaller med studiespesialisering, mens ikke-akademisk bakgrunn ofte sammenfaller med yrkesfag. I min studie ser jeg et lignende mønster, men ikke for alle informanter. Tre av informantene som kommer fra et akademisk hjem går på studiespesialisering (Jonas, Martin og Johanne), og tre av de som kommer fra et ikke-akademisk hjem går på yrkesfaglig utdanning (Line, Lars og Erik), mens Elin og Mari er unntakene.

Videre i dette kapitlet kommer jeg til å kommentere sosial bakgrunn. Derfor setter jeg opp en oversikt over informantenes sosiale bakgrunn under. Informantene er markert med S og Y, hvor S=studiespesialisering, Y=yrkesfag (jf. tabell 1).

Akademisk	Ikke-Akademisk
Jonas (S)	Mari (S)
Martin (S)	Line (Y)
Johanne (S)	Lars (Y)
Elin (Y)	Erik (Y)

Tabell 1: Oversikt over informantenes sosiale bakgrunn

6.1.2 Foreldrebakgrunn

I spørreskjemaet spurte jeg informantene om foreldrebakgrunn. Der skulle de svare på hvor forelder/foresatt 1 og 2 var fra. Ut fra den informasjonen jeg har samlet inn gjennom spørreskjema, har jeg laget en tabell under. Det var ikke et krav om at foreldrene måtte være fra Gausdal, og da ble fordelingen slik:

Begge fra Gausdal	Én fra Gausdal	Ingen fra Gausdal
Johanne (S)	Martin (S)	Jonas (S)
Mari (S)	Line (Y)	
Elin (Y)		
Lars (Y)		
Erik (Y)		

Tabell 2: Oversikt over informantenes foreldrebakgrunn

Som jeg nevnte i punkt 5.2.3, kan foreldrenes bakgrunn ha noe å si for informantenes språkvalg. I det følgende vil jeg kommentere foreldrebakgrunn i forhold til informantenes språkvariasjon, og da henviser til tabell 2 for en oversikt.

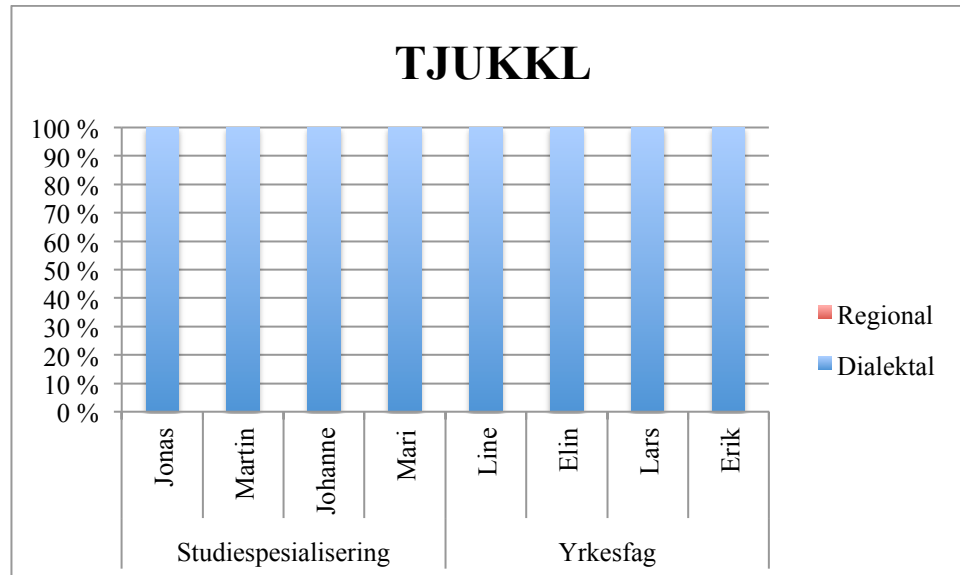
6.2 Presentasjon av data

6.2.1 Tjukk L (TJUKKL)

Jeg undersøkte forekomsten av tjukk *l* av norrøn rø. Som nevnt i kapittel 5, er denne varianten av tjukk *l* et trekk hvor det er dokumentert store endringer. Også i mitt materiale fant jeg stor variasjon i bruken av TJUKKL. To av informantene, Mari og Elin, har svært få belegg av dette trekket (3 hver), mens Martin har flest belegg (10). Deretter følger Johanne (9), Jonas (8), Line (8), Erik (7) og Lars (5).

Dialektal	(53) 100%
Regional	(0) 0%
Total	(53) 100%

Tabell 3: Dialektale og regionale belegg av TJUKKL i antall og prosent

Figur 3: Oversikt over variabelen TJUKKL

I min analyse fant jeg ut at alle informantene benyttet seg av tjukk *l* norrøn *rð*, og kan derfor sies å kunne være et svært stabilt dialekttrekk blant informantene. Det er rimelig å anta at tjukk *l* av historisk *l* også står støtt hos informantene når de er så gjennomførte i bruken av tjukk *l* av *rð*.

6.2.2 Trykkplassering (TRYKK)

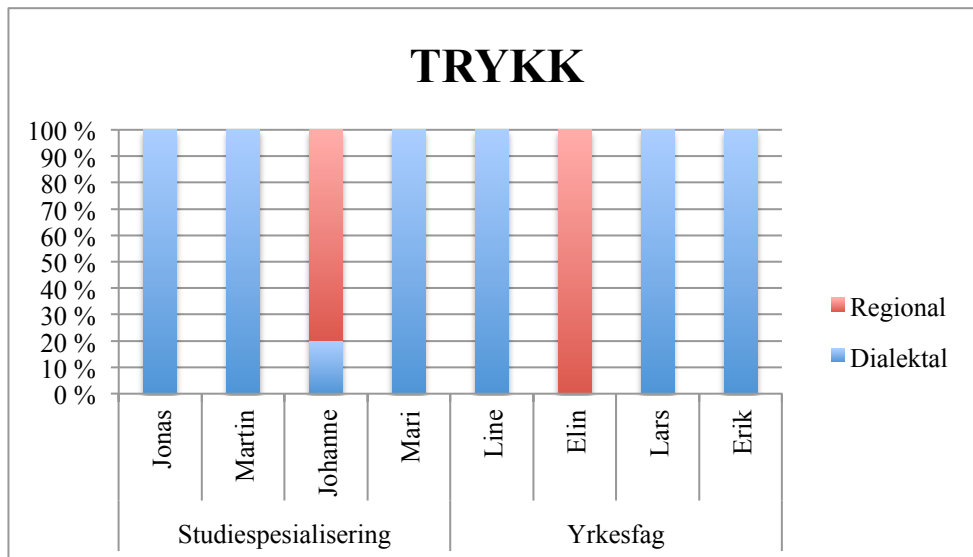
Den dialektale varianten av trykkplassering ved lånord er førsteleddstrykk, som i ordene *'stasjon* og *'telefon*. Det er også tilfellet i den regionale varianten, men her kan trykket også bli lagt på den siste eller nest siste stavelsen i ordet, slik som *tele'fon* og *stu'de:re*.

Det totale antallet forekomster av trykkplassering er 62 registrerte belegg (jf. tabell 4). Av disse er 88% (55) dialektale varianter og 12% (7) regionale varianter. Det er kun Johanne og Elin (jf. figur 4) som har belegg på den regionale varianten, resten informantene benytter seg av den dialektale varianten. Alle informantene hadde fra 5 til 9 belegg hver.

Dialektal	(55) 88%
Regional	(7) 12%
Totalt	(62) 100%

Tabell 4: TRYKK i lånord vist i prosent etter dialektal og regional variant

Figur 4: Oversikt over variabelen TRYKK per informant

TRYKK fremstår her som en relativt stabil dialektal variabel hos de fleste informantene. Det kan se ut til at informantene enten har det dialektale språktrekket, eller så har de det ikke. Her vises viktigheten av å se på hvert enkelt individ, og ikke konsentrere seg kun om variasjon på gruppenivå. Som vi ser av figuren, er det Johanne og Elin som bruker den regionale varianten av dette trekket. Alle de andre bruker førsteleddstrykk.

Det er ikke store forskjeller mellom utdanningsretningene. Den dialektale varianten er i bruk hos 3 av 4 informanter i begge retningene. Det kan se ut som om utdanningsvalg ikke er avgjørende for TRYKK. Tallene som er framstilt her viser at TRYKK er en variabel hvor den tradisjonelle dialektale varianten blir opprettholdt hos $\frac{3}{4}$ av informantene.

Sosial bakgrunn ser ut til å ha en innvirkning på Johanne og Elins intraindividuelle variasjon. Begge kommer fra et akademisk hjem, og har en svært høy skåre på regionale varianter. Elin har kun regionale belegg (6), og Johanne skårer 80% på regional variant her, med 5 belegg på regional variant og 1 belegg på dialektal variant. Som jeg nevnte i kapittel 5 (punkt 5.1.2), så kan trykkplassering på nest siste eller siste stavelse være forbundet med høy prestisje. Førsteleddstrykk i fremmedord, derimot, er en variant som er relativt stigmatisert i urbane

strøk og som gjerne indekserer lav sosial status. Både Johanne og Elins foreldre jobber innenfor yrkesgrupper med høy prestisje, noe som kan ha betydning for jentenes valg av regionale former.

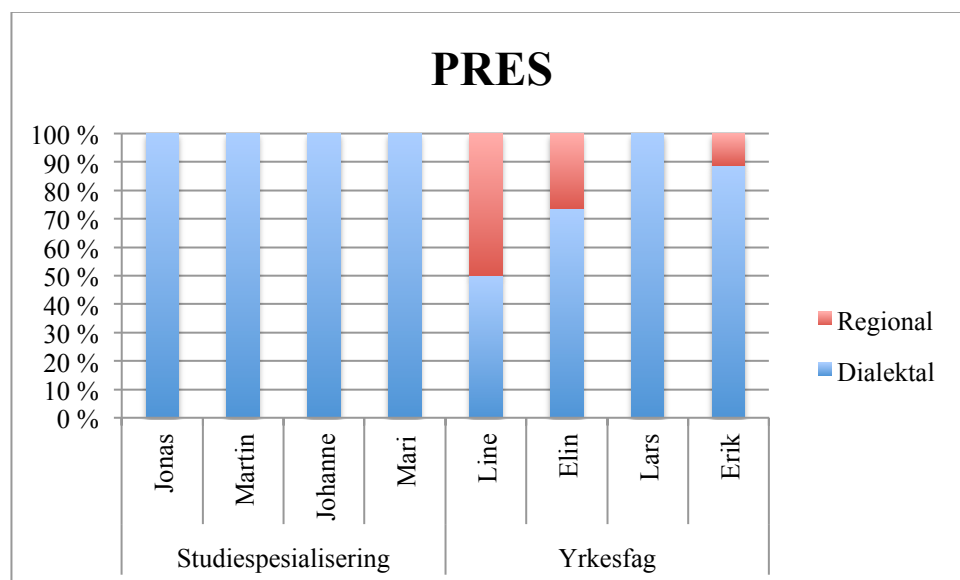
6.2.3 Presens av sterke verb (PRES)

Den dialektale varianten av presens av sterke verb er uten endelse eller med omlyd, for eksempel i ordene *ligg* og *græv*. I den regionale varianten har presensformen endelse uten omlyd, som *ligger* og *graver*.

I tabell 5 ser vi antall belegg av både regionale og dialektale varianter. PRES har en tydelig overvekt av dialektale belegg, men Line, Elin og Erik fra yrkesfaglig utdanning, har innslag av regionale varianter (jf. figur 5).

Dialektal	(143) 90%
Regional	(16) 10%
Totalt	(159) 100%

Tabell 5: Dialektale og regionale belegg av PRES i antall og prosent

Figur 5: Oversikt over variabelen PRES, per informant

Fem av de åtte informantene benytter seg kun av dialektal variant, mens tre av informantene veksler mellom regional og dialektal variant. Alle informantene hadde minst 10 belegg hver.

PRES varierer mellom både studieretning og kjønn. Informantene fra studiespesialisering opprettholder de dialektale variantene, mens varianten ikke er like stabil hos informantene på yrkesfaglig utdanning.

Det kan se ut til at foreldrebakgrunn har påvirkning på den språklige variasjonen her. I gruppen hvor begge foreldrene er fra Gausdal (jf. tabell 2), ser vi en variasjon. Johanne, Mari og Lars opprettholder de dialektale trekkene, mens Erik og Elin varierer mellom regionale og dialektale varianter. Det er mer forventet at Line, som har én forelder fra Gausdal, varierer mellom regionale og dialektale varianter, noe hun gjør også.

Det ser ikke ut til at sosial bakgrunn har noen innvirkning på informantenes variasjon av denne variabelen. Studieretning og foreldrebakgrunn ser her ut til å være de faktorene som påvirker variasjonen mest.

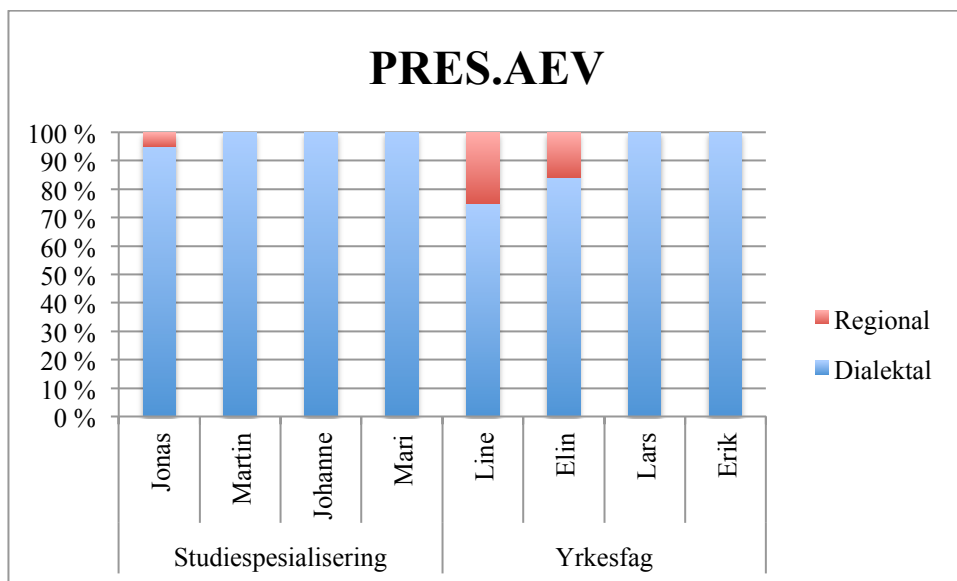
6.2.4 Presens av svake a- og e-verb (PRES.AEV)

De regionale variantene av presens av svake a- og e-verb ender tradisjonelt med –r, mens i gausdalsdialekten er det tradisjonelle trekket karakterisert med r-bortfall i presens. Eksempler på slike variabler kan være: *prater* og *kjenner* → *prate* og *kjenne*.

Igjen har variabelen en overvekt av dialektale varianter. Det er svært få belegg på regionale varianter (jf. tabell 6). Alle informantene hadde minst 12 belegg.

Dialektal	(124) 96%
Regional	(5) 4%
Totalt	(129) 100%

Tabell 6: Dialektale og regionale belegg av PRES.AEV i antall og prosent

Figur 6: Oversikt over variabelen PRES.AEV per informant

Dialektvariantene av presens av PRES.AEV ser ut til å holde seg stabil blant informantene på studiespesialisering. Det eneste unntaket her er Jonas. Han benytter seg av varianten *jobber* én gang, og det gir utslag på regional variant, men jeg karakteriserer ikke det som intraindividuell variasjon. Gjennom resten av intervjuet benytter han seg av tradisjonelle dialektale varianter, og vil derfor ikke utgjøre en stor for språkvariasjonen til Jonas.

De regionale variantene viser seg igjen å være noe brukt blant jentene på yrkesfaglig utdanning, men også de har totalt sett flest belegg på dialektale varianter (Line = 75%, Elin = 84,2%). Resten av informantene holder seg til de dialektale variantene her.

Det er Line som benytter seg av flest regionale varianter, men hun har svært få belegg (2 belegg på regionale varianter). Totalt har Line 5 belegg ved denne variabelen, 2 regionale og 3 dialektale. Derfor kan dette diskuteres om det i det hele tatt skal regnes som variasjon. Jeg har allikevel tatt det med for å vise at hun benytter seg av regionale varianter innimellom, fordi hun selv sier at hun har lite språklig variasjon (mer om dette under punkt 7.3.1).

Informantgruppa med begge foreldrene fra Gausdal (jf. tabell 2), holder seg relativt stabile her. Unntaket vil være Elin, som har få belegg på regionale varianter (3). Hun har allikevel overvekt av dialektale varianter (16). Derfor kan det se ut til at de som har begge foreldrene fra Gausdal opprettholder de dialektale trekkene.

Det er ingen tydelig variasjon mellom akademisk og ikke-akademisk gruppe ved denne variabelen.

6.2.5 Fortidsformer av svake a-verb (FOR)

Fortidsformer av svake a-verb har tradisjonelt -a-ending i gausdalsdialekten. Det samme gjelder for regionale varianter, men her kan -et-endinger forekomme.

Dialektal	(16) 76%
Regional	(5) 24%
Totalt	(21) 100%

Tabell 7: Dialektale og regionale belegg av FOR i antall og prosent

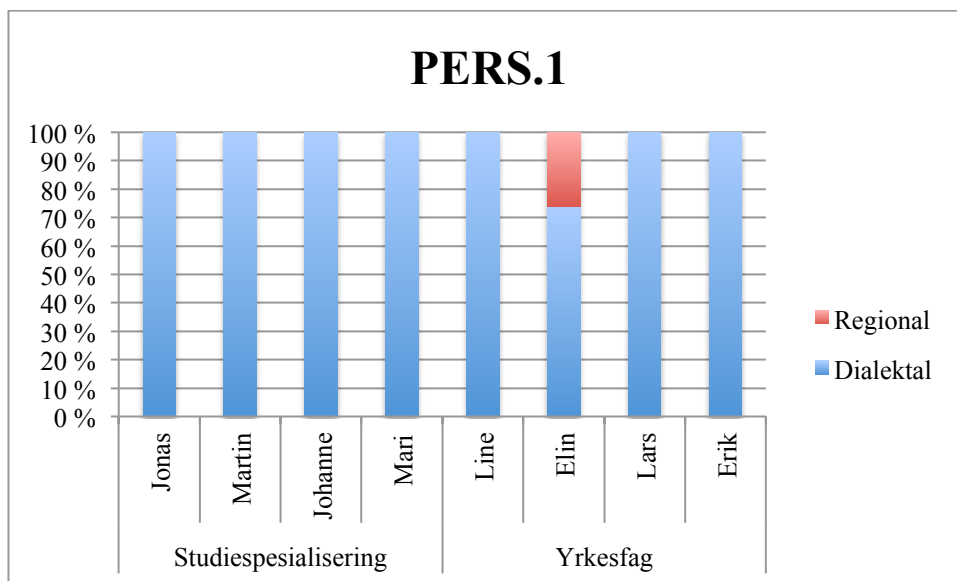
For denne variabelen var det svært få belegg hos alle informantene. Det var Mari som hadde høyest antall belegg, med kun fire forekomster. Derfor er det være vanskelig å si noe sikkert denne variabelen. Men av tabell 7, kan vi se at det er flest belegg på de dialektale variantene også ved denne variabelen..

6.2.6 Personlig pronomen 1. person entall (PERS.1)

Variantene av PERS.1 er helt forskjellige. Den tradisjonelle dialektale varianten er *e*, mens den tradisjonelle regionale varianten er *jæ(i)* og *je*. Hvis vi ser på tabell 8, er det en stor overvekt av belegg på den dialektale varianten (229), og svært få belegg på den regionale varianten (13).

Dialektal	(229) 95%
Regional	(13) 5%
Totalt	(242) 100%

Tabell 8: Dialektale og regionale belegg av PERS.1 i antall og prosent

Figur 7: Oversikt over variabelen PERS.1 per informant

PERS1 fremstår også som et svært stabilt dialekt språktrekk. Alle informantene hadde minst 20 belegg hver. Som figur 7 viser, opprettholder alle guttene den dialektale varianten 100%. Jentene opprettholder i stor grad den dialektale varianten, men unntaket her er Elin, som igjen benytter seg av regionale varianter.

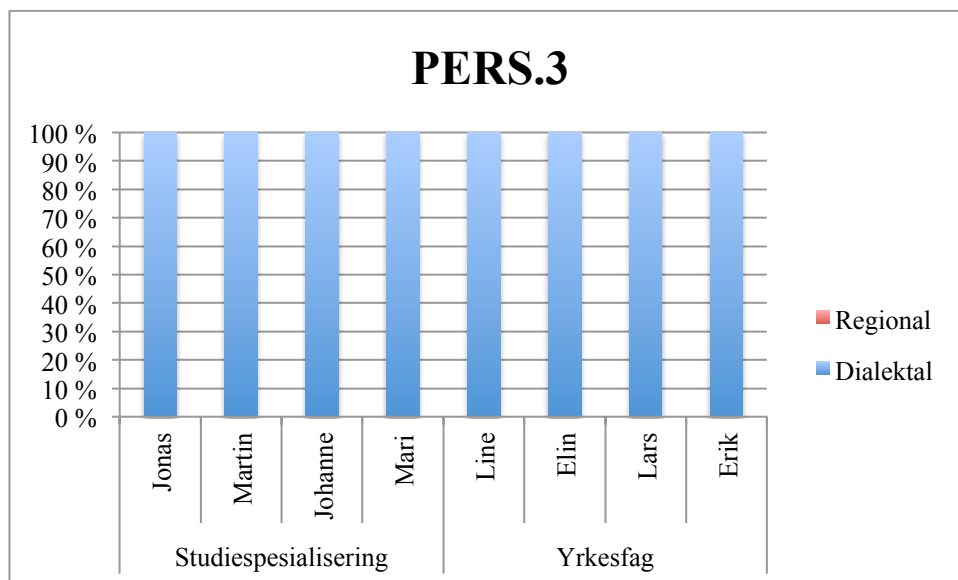
Her ser det ut til at verken foreldrebakgrunn, studieretning, foreldrebakgrunn eller kjønn har noe å si for variasjonen. Det er ikke overraskende at de som har begge foreldrene fra Gausdal (jf. tabell 2) opprettholder trekket. Det samme gjelder for de som kommer fra et ikke-akademisk hjem (jf. tabell 1). Elin kommer fra et akademisk orientert hjem, men har begge foreldrene sine fra Gausdal. En mulig forklaring på at hun varierer mellom dialektale og regionale varianter, kan være at hun går på skole på Lillehammer, altså at hun er mobil store deler av dagen, og at faren hennes pendler til Oslo. Dette kommer jeg tilbake til under punkt 7.3.2.

6.2.7 Personlig pronomen 3. person flertall (PERS.3)

I PERS.3 er den dialektale varianten *dømm*, mens den regionale varianten har to former, *de* og *dem*. Den dialektale varianten bruker *dømm* i både subjekts- og objektsform.

Dialektal	(80) 100%
Regional	(0)0%
Totalt	(80) 100%

Tabell 9: Dialektale og regionale belegg av PERS.3 i antall og prosent

Figur 8: Oversikt over variabelen PERS.3 per informant

Antall belegg varierer her i stor grad mellom informantene. Jonas har flest belegg (19), mens Elin og Lars har minst belegg (4 hver). Mellom her ligger Martin (15), Johanne (14), Mari (13), Line (5) og Erik (6).

Den dialektale varianten blir allikevel opprettholdt 100%, og er derfor et stabilt dialekttrekk blant alle informantene i denne undersøkelsen. Det vil være vanskelig å si noe om de sosiale forholdene her, men det er ikke overraskende at informantene med foreldre fra Gausdal (jf. tabell 2), og som ikke er akademisk orientert (jf. tabell 1), realiserer den dialektale varianten. Et litt mer overraskende funn er at Jonas, som ikke foreldre fra Gausdal, og er fra et akademisk orientert hjem, benytter seg kun av dialektale varianter. Mer om Jonas sitt språkregister under punkt 7.2.1.

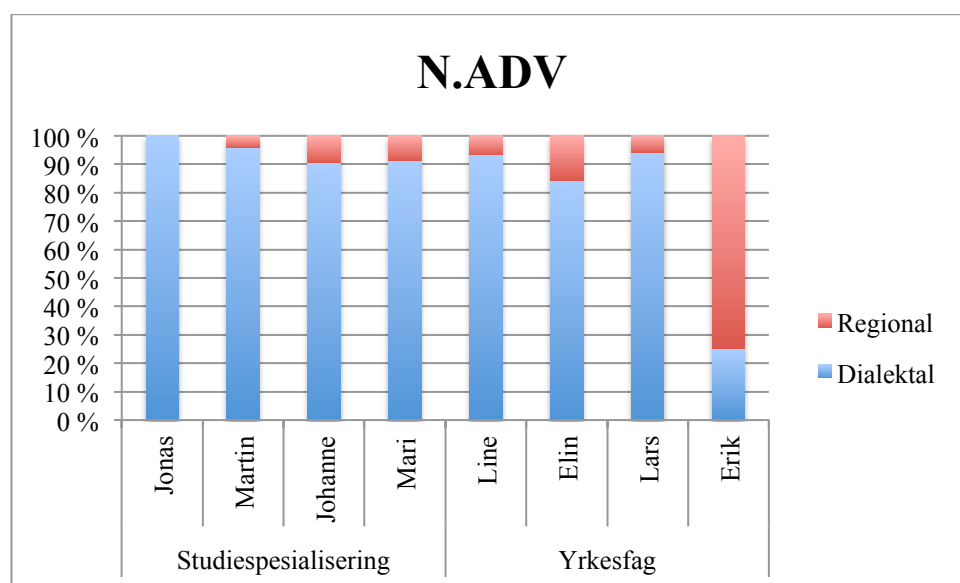
6.2.8 Nektingsadverb (N.ADV)

Nektingsadverbet i gausdalsdialekten er tradisjonelt *itte*, mens den regionale varianten er *ikke*. Nektingsadverbet er et relativt frekvent ord som blir brukt hyppig. Det er fortsatt høy skår på den dialektale varianten, men den regionale varianten har vunnet terreng i rurale

områder, særlig de som har mye kontakt med byer. Den regionale varianten ser ikke ut til å ha vunnet frem hos informantene i denne undersøkelsen, men det er en større variasjon blant informantene enn i de forhenværende språklige variablene.

Dialektal	(182) 91%
Regional	(17) 9%
Totalt	(199) 100%

Tabell 10: Dialektale og regionale belegg av N.ADV i antall og prosent

Figur 9: Oversikt over variabelen N.ADV per informant

Her benytter informantene seg flere ganger av den regionale varianten, selv om den dialektale varianten fortsatt er dominerende. Alle informantene har minimum 18 belegg på variabelen.

Et av unntakene her er Jonas, som har 100% skår på den dialektale varianten. Erik fremstår som et tydelig individuelt avvik her. Vanligvis ville Erik ha ligget utenfor standardavviket og blitt ignorert i en undersøkelse, men her vil det være interessant i forhold til de språklige valgene Erik foretar seg.

Det er tydelig flest belegg samlet fra informantene på studiespesialisering (130), i forhold til 69 belegg for informantene på yrkesfag (jf. tabell 11). Siden Erik varierer i mye større grad enn de andre på yrkesfag, kan det derfor se ut til at den dialektale varianten holder seg rimelig stabil blant informantene, uavhengig av studieretning.

Studieretning	Dialektal	Regional	Totalt
Studiespesialiserende	(123) 95%	(7) 5%	130
Yrkesfag	(59) 85%	(10) 15%	69
Totalt	182	17	199

Tabell 11: N.ADV fordelt i antall og prosent etter studievalg

Hvis en deler variabelen inn etter kjønn, er jentene som har flest regionale belegg i forhold til guttene (jf. tabell 12). Men Erik alene vil skåre høyere enn alle jentene til sammen. Her kommer poenget med antall trekk frem, som jeg nevnte innledningsvis i dette kapitlet. Resultatene er basert på hvor mange ganger informantene bruker trekket, og det vil i noen tilfeller være vanskelig å gi et fullverdig svar på variasjonen, på grunn av at noen av informantene, totalt sett, kan ha flere belegg på regionale varianter enn de andre.

Kjønn	Dialektal	Regional	Totalt
Jente	(91) 89%	(11) 11%	(102) 100%
Gutt	(91) 94%	(6) 6%	(97) 100%

Tabell 12: N.ADV i antall og prosent fordelt på kjønn

Ved denne variabelen er det også uklart om foreldre- og sosial bakgrunn har noe å si for variasjonen mellom informantene. Her er det ikke et tydelig mønster som kan knyttes opp mot de språklige variablene.

6.2.9 Spørreord (SPØR)

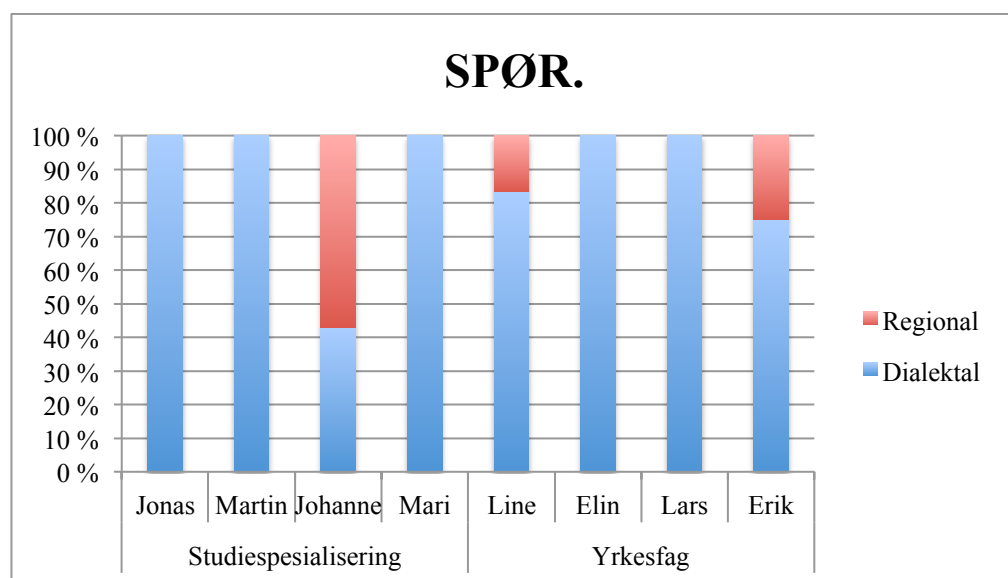
Det er store lydlige forskjeller mellom spørreordene i disse to variablene. De regionale variantene er *hvem*, *hvordan*, *hvilken*, *hvorfor* og *hvordan*, mens de dialektale variantene er *åkken*, *åssen*, *å slags*, *å hænn* og *åffer*.

Dialektal	(36) 86%
Regional	(6) 14%
Totalt	(42) 100%

Tabell 13: Dialektale og regionale belegg av SPØR i antall og prosent

Tabell 13 viser at det er flest belegg på dialektale varianter (86%), mens det er en liten andel belegg på regionale varianter (14%). Her er det også svært varierende hvor mange belegg informantene har. Erik har 3 belegg på den regionale varianten *hvilken*, og ett belegg på den

regionale varianten *åkkje*. Line har ett belegg på den regionale varianten *hvilken*, og fem belegg på den dialektale varianten *åssen*. Her ser vi at det er relativt få belegg totalt, så det vil være begrenset hvor mye og hva man kan tolke ut av dette. Det kan være at Erik og Line benytter seg av regionale varianter på grunn av studieretning. Dette kommer jeg tilbake til i den kvalitative analysen.

Figur 11: Oversikt over variabelen SPØR. per informant

De fleste av informantene ved studiespesialiserende utdanning opprettholder de dialektale variantene. Men her skiller Johanne seg ut, med 57,1% (4) belegg av regionale varianter. Dette er et lavt antall belegg, men sammenlignet med de informantenes belegg (gjennomsnittlig 5 belegg per informant), vil dette være et reelt antall belegg. Dette er det eneste tilfellet der informantene fra studiespesialisering har høyest skår av regionale varianter.

Studieretning	Dialektal	Regional	Totalt
Studiespesialiserende	(24) 86%	(4) 14%	28
Yrkesfag	(11) 27%	(4) 73%	15
Totalt	35	8	43

Tabell 14: SPØR fordelt i antall og prosent etter studievalg

Informantgruppen som kommer fra et akademiskorientert hjem (jf. tabell 1), opprettholder de dialektale variantene 100%. Det er mer variasjon mellom informantene fra ikke-akademiske hjem, men her sammenfaller variasjonen med studieretning (Line og Erik).

Det er heller ingen tydelig sammenheng med foreldrebakgrunn i denne sosiale variabelen. Derfor kan det se ut til at sosial bakgrunn ikke har så mye å si for variasjonen, men heller valg at studieretning.

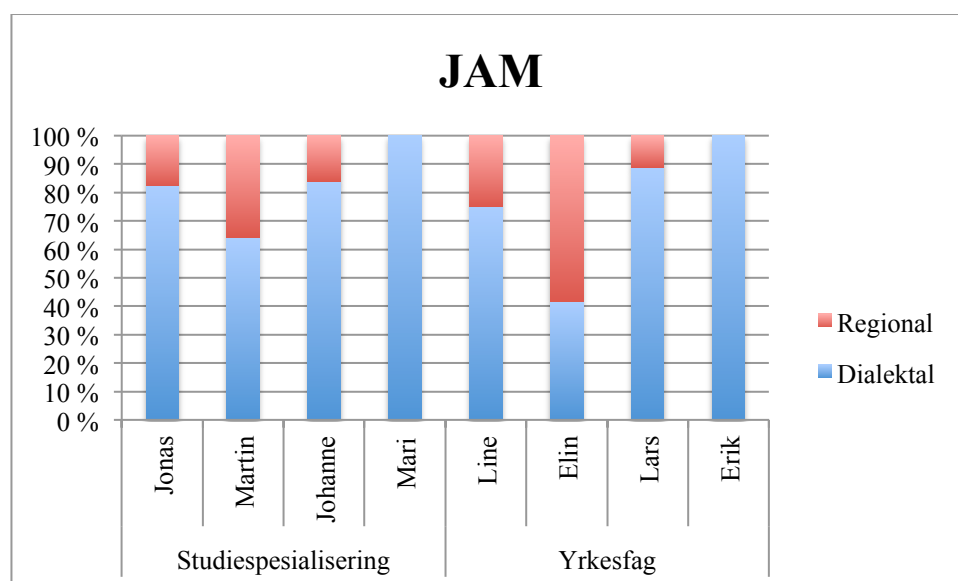
6.2.10 Jamvekt (JAM)

Når jeg har undersøkt jamvekt som språklig variabel, har jeg tatt utgangspunkt i jamvektsordene informantene benytter seg av, både i substantiv og verb. De dialektale beleggene er basert på bruken av jamvektsord, mens de regionale beleggene er basert på variantene som ender på -e, slik som *være*, eller der jamvektsformen potensielt kunne blitt brukt, men ikke har blitt realisert.

Tabell 15 viser at jamvekt er et dialektalt trekk som blir godt opprettholdt hos de fleste av informantene. Hvis vi ser på figur 12, er den regionale prosentandelen av JAM forholdsvis høy i forhold til andre språktrekk. Alle informantene har minimum 7 belegg til sammen.

Dialektal	(99) 73%
Regional	(37) 27%
Totalt	(136) 100%

Tabell 15: Dialektale og regionale belegg av JAM i antall og prosent

Figur 12: Oversikt over variabelen JAM per informant

Igjen er det informantene fra yrkesfag som har flest belegg på de regionale variantene, mens studiespesialiserende har flest belegg på dialektale varianter (jf. tabell 16).

Studieretning	Dialektal	Regional	Totalt
Studiespesialiserende	(51) 81%	(12) 19%	63
Yrkesfag	(48) 66%	(25) 34%	73
Totalt	99	37	136

Tabell 16: JAM fordelt i antall og prosent etter studievalg

Guttene opprettholder de dialektale variantene med 84%. Jentene har en betydelig høyere prosentandel ved regionale varianter, med 36%. Igjen er det en tydelig forskjell mellom kjønnene (jf. tabell 17).

Kjønn	Dialektal	Regional	Totalt
Jente	(50) 64%	(28) 36%	(78) 100%
Gutt	(49) 84%	(9) 16%	(58) 100%

Tabell 17: JAM i antall og prosent fordelt på kjønn

For første gang skiller informantene seg tydelig ut i grupper. Informantene med akademisk bakgrunn, varierer mest mellom jamvektsformene og regionale varianter. Både Jonas, Martin, Johanne og Elin har flere belegg på de regionale variantene. Dette kan være tilfeldig, men siden alle i gruppen varierer, kan sosial bakgrunn ha noe å si for bruken av denne variabelen.

Informantene fra ikke-akademiske hjem varierer i mindre grad. Verken Mari og Erik benytter seg ikke av regionale varianter i det hele tatt. Dette forsterker argumentet om at sosial bakgrunn kan ha innvirkning på bruken av språklige variabelen.

Det er vanskeligere å si noe sikkert om foreldrebakgrunn har påvirkning på informantens språkvalg her. Den skiller seg ikke informantene like tydelig, og det vil derfor være for usikkert å trekke noen konklusjon om foreldrebakgrunn her.

6.2.11 Prepropriell artikkel (PR.AR)

På grunn av få belegg av PR.AR, har jeg valgt å ikke visualisere variasjonen for denne variabelen med tabeller eller figurer. Det er kun Martin som har belegg på den dialektale varianten av variabelen. Han benytter seg av den samme prepropriele artikkelen tre ganger;

ho F1. De andre informantene benytter seg ikke av denne varianten, selv om det i noen tilfeller hadde vært realiserbart.

En mulig forklaring til at det er få belegg på variabelen, er at verken tegneoppgaven eller intervjuet legger naturlig opp til at variabelen kan brukes. Det kan også være et av de trekkene Vestad (2002, s. 26) karakteriserer som et særtrekk, som mer og mer forsvinner fra gausdalsdialekten. Selv om det er svært få belegg, velger jeg allikevel å ta med språktrekket som en del av analysen, for å vise at trekket blir opprettholdt blant ungdommene.

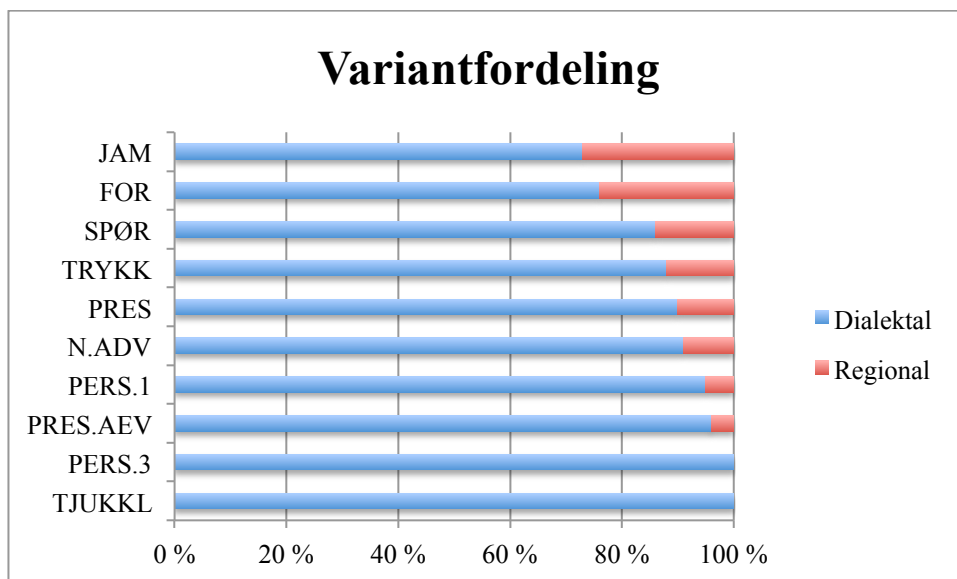
6.3 Oppsummering av den kvantitative analysen

I dette kapitlet har vi gått gjennom og diskutert hver enkelt språklig variabel. Vi har sett på fordelingen av belegg ved de forskjellige variablene, og knyttet fordelingen opp mot ulike sosiale dimensjoner som sosial bakgrunn, kjønn, foreldrebakgrunn og studieretning. Hvordan de ulike sosiale variablene fungerer sammen vil bli presentert for hver informant i kapittel 7.

I det følgende vil jeg gi en oppsummering av den kvantitative analysen, og gi et samlet bilde av de språklige variablene.

6.3.1 Samlet variantfordeling hos informantene

Alle de språklige variablene vi har sett på i den kvantitative analysen, holder seg relativt stabile hos de åtte informantene. Informantene i denne studien benytter seg av overraskende mange tradisjonelle dialekttrekk. Ingen av variablene blir nivellert enn 27% (jf. figur 13 nedenfor).

Figur 13: Variantfordeling for alle variablene hos informantene

Hos informantene er det jamvekt som er mest utsatt for nivellering. Jamvektsformene blir nivellert i 27% av tilfellene. Fortidsformer av svake a-verb er også blant de minst resistente trekkene hos informantene, med 24% tilfeller av regionale varianter.

Personlig pronomen 3.person flertall og tjukk *l* av norrøn *rð*, er de trekkene som er mest resistente mot nivellering hos informantene. Resten av variablene er stabile, og blir nivellerte i mindre enn 15% av tilfellene.

6.3.2 Andre funn

I den kvantitative analysen finner jeg dialektale varianter hos alle informantene, men som det går frem av resultatene overfor, benytter alle informantene seg i varierende grad av regionale varianter. Tre informanter skiller seg imidlertid ut. Den ene er Mari, som i stor grad holder på den tradisjonelle dialekten, med kun 10 belegg på regionale varianter. Det samme gjør Jonas, som har kun 22 belegg på regionale varianter. Den tredje er Elin, som skiller seg ut ved å ha hele 240 belegg på regionale varianter.

Elin er den av informantene som skårer aller høyest på regionale varianter. Samtidig skårer hun høyt på rural orientering (jf. indeks s. 57), og hun er helt sikker på at hun vil bli boende regionen (Gausdal/Lillehammer). Til tross for hennes sterke lokale orientering, velger hun altså regionale varianter fremfor tradisjonelle dialektvarianter. Det kan kanskje ses i sammenheng med Elins utdanningsvalg. Hun går på Mesna videregående skole i

Lillehammer, med klassekamerater fra både Lillehammer, Gausdal og sør-Gudbrandsdalen, så hun kan ha blitt påvirket til å bruke regionale varianter av språkmiljøet på Lillehammer. Jeg kommer tilbake til sosial påvirkning hos Elin i den kvalitative analysen.

Et annet funn jeg oppfatter som interessant, er at det er jentene, med unntak av Mari, som har størst intraindividuell variasjon under intervjuet. Jentene varierer i større grad enn guttene ved de språklige variablene jeg har undersøkt. Jeg finner størst variasjon mellom variantene i nektingsadverb, presens av sterke verb, spørreord og jamvekt.

Det er tilsynelatende jentene som benytter seg av flest regionale varianter, noe som kan ses i sammenheng med Skjekklands (2012) referanser om at kvinner oftere benytter seg av ”finere” og flere standardnære varianter, mens menn benytter seg av flere tradisjonelle dialektvarianter.

6.3.3 Oppsummerende kommentarer

Det kan se ut til at gausdalsdialekten står relativt sterkt hos alle informantene i denne studien. Av de språktrekkene jeg har kikket på, dominerer i alle fall den dialektale varianten hos de fleste informantene. Funnene er noe overraskende, for jeg hadde forventet at elever på studiespesialisering ville benytte seg av flere regionale former enn elever på yrkesfag (jf. resultater fra tidligere studier, f. eks. Røyneland 2005). For å få et tydeligere bilde av informantenes variasjon, vil jeg i neste kapittel gjøre en kvalitativ analyse av hver enkelt informant.

7 Kvalitativ analyse av hver enkelt informant

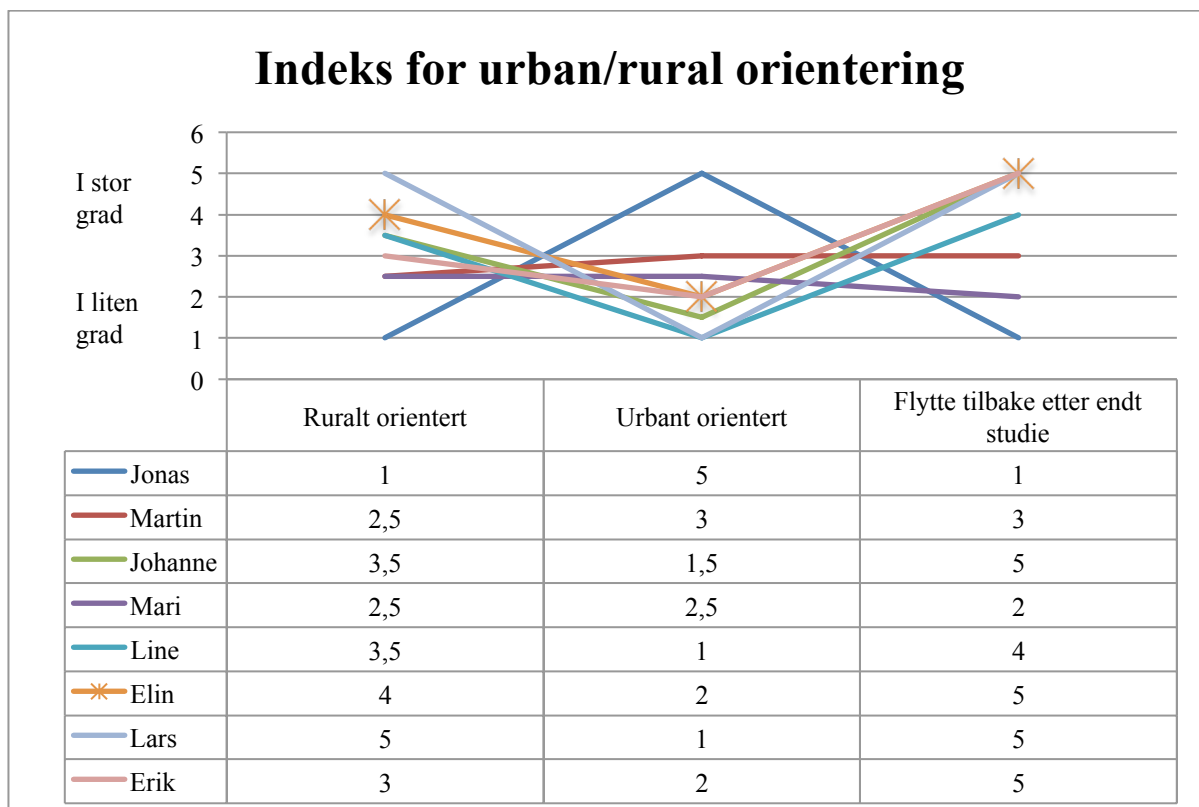
Her har jeg analysert språkbruken til hver enkelt informant. Først vil jeg presentere indeksen for urban-rural orientering. Deretter analyserer jeg informantene hver for seg. Ved å ta utgangspunkt i informantens utsagn, vil jeg blant annet undersøke deres uttalelser som kan ha betydning for deres språkvalg. Til slutt diskuterer jeg de funnene jeg har gjort i den kvalitative analysen.

7.1 Presentasjon av indeks for urban/rural orientering

Figuren under viser informantenes skår på de forskjellige indeksene. Selv om verdiene er tallfestet, er det viktig å presisere at de er laget ut fra kvalitative vurderinger og ikke representerer eksakte størrelser her, men viser til tallene på skalaen, slik at informantene kan sammenlignes med hverandre. Indeksen viser et tydelig mønster, hvor informantene med høy skår på ruralt orientert, også skårer høyt på at de vil flytte tilbake til Gausdal. Den mest atypiske er Martin, som er både urbant og ruralt orientert. Han ønsker å flytte ut for å få en utdanning, og han vil gjerne tilbake til Gausdal senere, men han tviler på at han kommer tilbake til bygda på grunn av jobbmuligheter. Jonas og Lars utgjør de største motsetningene i denne undersøkelsen, hvor Jonas er svært urbant orientert, og Lars er svært ruralt orientert.

Indeksen er med på å si noe om hvordan stedsorienteringen til ungdommene er, og indikatorene kan i noen grad ses i sammenheng med den språklige variasjonen. Hvorvidt sted har noe å si for ungdommenes språklige kommer jeg tilbake til.

Figur 14: Urban/rural orientering

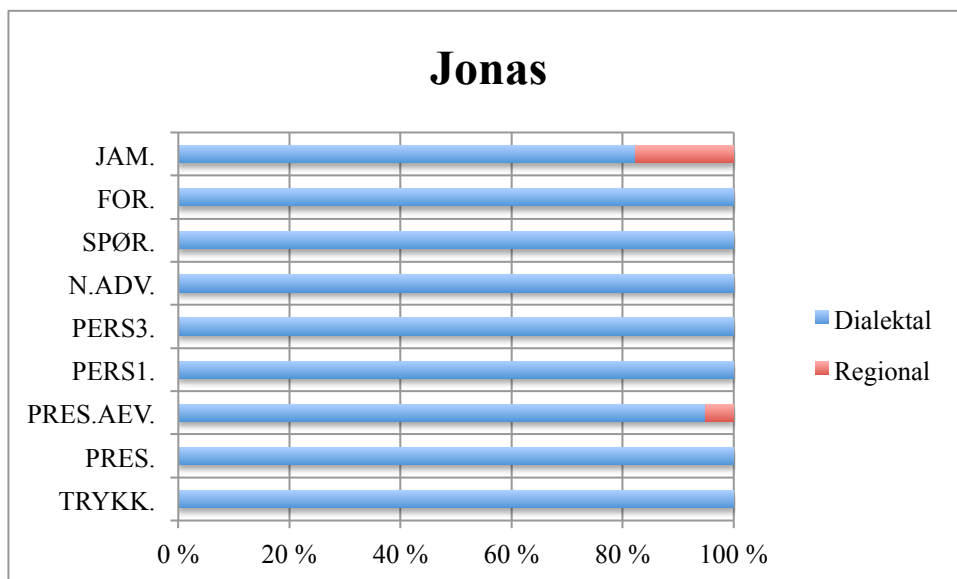
Indeksen vil bli brukt til å se på om den sosiale variabelen ruralt/urbant orientert virker inn på informantenes språkvalg. Ved å benytte meg av indekseen, vil jeg kunne danne meg et bilde av informantens holdninger til å bli boende i Gausdal etter fullført videregående.

7.2 Studiespesialiserende utdanning

7.2.1 Jonas

Jonas er 18 år og går i 3. klasse på studiespesialiserende utdanning på Gausdal videregående skole. Han er født og oppvokst i Gausdal. Moren er fra et engelskspråklig land, men har bodd i Norge i mange år. Far er fra nærområdet. Jonas kommer fra en akademisk familie. Jonas er en aktiv og skoleorientert gutt, med stor interesse for musikk.

Språkrepertoaret til Jonas er tredelt. Han snakker dialekt med vennene sine på skolen og på fritiden, engelsk med mor og "bokmål" med far. Han er allikevel en av de informantene som har flest belegg på dialektale trekk. Figur 15 viser at Jonas har avvik fra de dialektale variantene ved kun to av de språklige variablene. Dette er overraskende tall, tatt i betraktning av Jonas sin språklige bakgrunn.

Figur 15: Oversikt over språklige trekk hos Jonas

Holdninger til Gausdal

Jonas sier selv at det er fint å bo i Gausdal, men at han er usikker på om han vil komme tilbake til bygda etter endt ingeniørstudie i en større by:

Jonas: E æ itte alldeles sikker e, kæn jo hende det bli om nåån år at e vil attender, men e kjem nok itte tel å gjærr det. E vil bo i by'n på grunn tå arbesmuligheter.

Usikkerheten rundt bosituasjonen blir forsterket da Martin, intervjupartner, sier at han vil bo i byen etter endt studie på grunn av jobbmuligheter. Jonas sier seg da enig med Martin.

Det virker som om Jonas liker å bo i Gausdal. Han ikke bruker for eksempel ingen negativt ladede ord når han får spørsmål om hva han liker best og minst ved å bo i bygda:

Jonas: Det æ en del fin natur her, og vi som bor oppi bakken har fin utsikt [...] vi har dæ vi trøng og stand å ræse. Dæ æ itte langt åt Lillehammer hell.

Når han får spørsmål om hva som er negativt med å bo i Gausdal, så er det ”frykteleg kaldt å gå te skuurn om mårrån”, så det virker ikke som om Jonas synes det er bygda som gjør at han mest sannsynlig ikke flytter tilbake, men muligheten til å få relevant arbeid etter endt utdanning.

Språkbruk

Jonas sin språksituasjon er særlig interessant. Som vist i den kvantitative analysen har han svært mange belegg på dialektale variabler, og det ser ut som han er en stødige dialektbruker. Men Jonas sier selv at han bruker dialekt kun når han snakker med venner, enten på skolen eller på fritiden, og at han hjemme snakker ”bokmål” med far og engelsk med mor:

Jonas: E snakke stort sett gausdøl, bortsett frå når e æ heme, så snakke e faktisk slekk bokmål mæ far og engelsk med mamma ra.

Han synes selv det er litt rart at han ikke snakker gausdøl med far, siden far bodde en periode i Gausdal da han var liten:

Jonas: [...] men dæ æ litt rart å fordi far bodde her i noen år da han va liten, og han snakke faktisk gausdøl, men vi lage itte gausdøl sammen for einn eller anna grunn, e væt itte åffer.

Her trekker Jonas fram at han synes det er ”litt rart”, men det er allikevel en språksituasjon han er vant med. Jonas sier at han ”itte *lage* gausdøl”, som jeg oppfatter som at han ikke snakker *så* bredt, men benytter seg i stor grad av dialekt når han er med venner. Når han snakker med mor eller far i telefonen legger han om fra dialekt til ”bokmål” eller engelsk, og det sier han at kompisene legger merke til. Det kan altså se ut som om Jonas i stor grad konvergerer etter hvilken situasjonen han er i, og at han i stor grad nærmer seg samtalepartneres måte å snakke på.

Det som er særlig interessant her er hvordan Jonas veksler så lett mellom de forskjellige språksituasjonene, og etter hvem han er sammen med. Han sier selv at han legger om fra dialekt til ”bokmål”, som han selv kaller det, ut fra hvem han er med:

Marthe: Snakke døkk forskjellig ut i frå åssen aktivitet døkk driv mæ?

Jonas: Ja, vi legg jo om litt, ell itte i forhold til aktiviteten med åkken du æ mæ.

Jonas: Det æ jo litt ’situasjon da.

Her sier Jonas at han legger om i forhold til hvem han er med og i hvilken situasjon han er i, som viser tydelig at Jonas konvergerer mellom samtalepartnere. Dette er et klassisk eksempel på bruk av *tilpasningsteorien* (jf. punkt 3.3.1). Jonas konvergerer automatisk mellom de

forskjellige menneskene han omgås, fordi han vet hvilke språklige koder som gjelder i de forskjellige kontekstene.

På spørsmålet om hvordan han snakker hjemme sier han:

Jonas: E legg om hælt, og kompiser synes det æ rart og slekk, hvis e snakke i telefon åt far ell mor legg e om aldeles.

Ut fra det Jonas forteller kan de se ut som han er både bidialektal og tospråklig. Jonas benytter seg av språkstrategien *bidialektisme*, en nøytralitetsstrategi som gjør at en språkbruker veksler mellom ulike dialekter eller språk, avhengig av kontekst. Bidialektisme gjør at språkbrukeren tilpasser seg samtalepartneren, og tar i bruk det språklige repertoaret som ligger nærmest talemålet til samtalepartneren (Mæhlum & Røyneland, 2012, 144). Det er tydelig at Jonas har tilgang til et stort språklig repertoar og at han veksler automatisk i forskjellige kontekster.

Jeg visste ikke om Jonas sin språksituasjon på forhånd, men da han sa dette tidlig i intervjuet, forventet jeg flere regionale varianter av dialekten enn det han faktisk benyttet seg av. Det kan være to mulige forklaringer på hvorfor Jonas opprettholdt gausdalsdialekten sin. Den ene grunnen kan være fordi han ble intervjuet sammen med Martin, en god kamerat, og at han er vant til å snakke dialekt med Martin. Mest sannsynlig har de allerede opprettet en språklig identitet innad i vennegjengen, og at det båndet er så sterkt at han automatisk opprettholdt de dialektale variantene på grunn av at Martin var i samme situasjon som han selv. Den andre grunnen kan være at Jonas var klar over at jeg var ute etter å høre på språket, og at han skjønnte at jeg var interessert i dialekter, og derfor prøvde han å benytte seg av flest dialektale varianter. Dette kan igjen ses i sammenheng med *tilpasningsteorien* (jf. punkt 3.3.1), hvor Jonas sitt sosiale nettverk, i dette tilfellet er Martin, påvirker de språklige valgene Jonas foretar seg i intervjuet.

Jonas har tenkt over at han må legge om noen dialektord hvis han møter på noen som ikke er fra Gausdal. Det gjør han nå automatisk, fordi han har opplevd mange ganger at folk ikke skjønner hva han sier eller mener:

Jonas: Men det æ klart at hvert fall e au merke at e legg om, men dæ æ vel mest for å få andre til å skjønne liksom å ru si.

Han føler også på å bruke dialekten i skolesammenheng. Særlig hvis han skal bruke noen fagbegreper som gausdalsdialekta ikke har en variant av, så merker han at det kan bli rart når han skal benytte seg av de avanserte ordene:

Jonas: Og så æ re en anna ting e har tenkt på hvert fall, når e snakke og så vil e kænskje bruke nåån ord som æ litt itte typisk gausdøl kænskje, litt mer avanserte, men så passe dømm itte så bra inn, da stusse folk hvis du si slekke ting ra.

Siden Jonas orienterer seg ut fra bygda etter videregående, var jeg nysgjerrig på hva han tenkte om dialekt når han kommer til et sted der studenter fra flere deler av landet treffes. Det virker imidlertid ikke som om det blir vanskelig for Jonas å gi slipp på dialekten:

Jonas: E tru at hvis e æ en stand der dæ itte æ andre gausdøler, kan n fort bli borte egentleg, for e snakke bokmål heme og slekk.

Ut i fra tallene i den kvantitative analysen, så kan det se ut som om Jonas har lite intraindividuell variasjon i samme situasjon, men at han heller holder kodene godt avskilt ut fra situasjon og samtalepartner. Om jeg tar utgangspunkt i det Jonas og Martin sier om Jonas sin språkbruk, har Jonas en svært stor språklig variasjon etter hvilken situasjon han er i, og hvem han snakker med, og dermed har han allikevel en intraindividuell variasjon, men ikke i en og samme situasjon (jf. punkt 4.3).

7.2.2 Martin

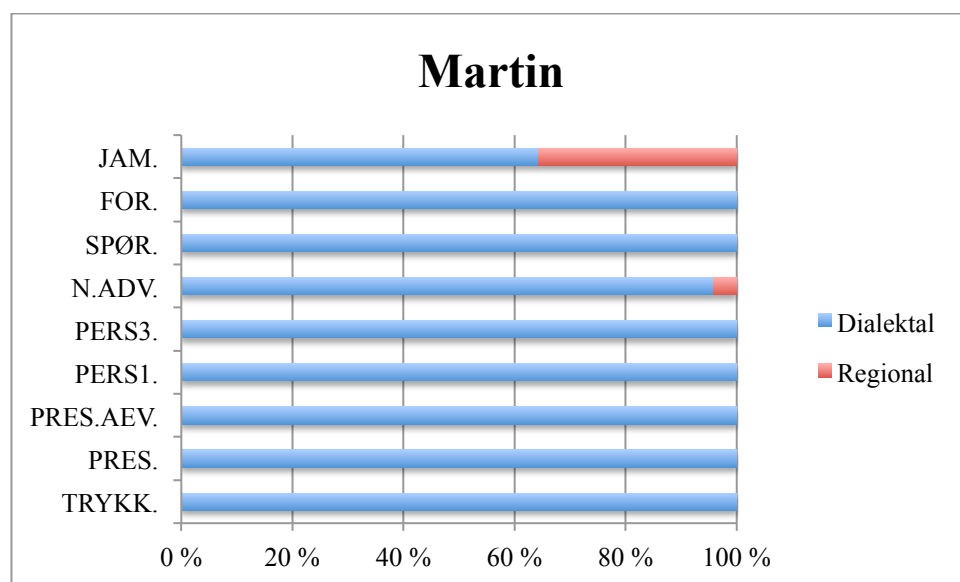
Martin er 18 år og går i 3. klasse på studiespesialisering ved Gausdal videregående skole. Han er født og oppvokst i Gausdal. Mor er fra Gausdal og far er fra en av nabokommunene til Gausdal. Martin kommer fra en akademisk familie. Martin er en aktiv og skoleorientert gutt, som er aktiv innen håndball.

I likhet med Jonas har Martin en klar overvekt av belegg på dialektale varianter. Martin fremstår som en stødig dialektbruker, både ut fra språkvalgene han gjør under intervjuet, og

det han forteller om sin egen språksituasjon. Figur 16 viser at Martin skåret høyt på bruk av dialektale varianter, men benytter seg i noen grad av regionale varianter.

På spørreskjemaet svarer han at han har lyst til å flytte ut fra Gausdal for å studere på et av de største universitetene i Norge, og er usikker på om han har lyst til å flytte tilbake. Ut fra det Martin forteller om lysten til å studere utenfor Gausdal, og er usikker på om han vil tilbake til Gausdal på grunn av jobbmuligheter, rangerer jeg Martin midt mellom urbant og ruralt orientert (jf. indeks, s. 57).

Figuren nedenfor viser variasjoner i de språklige beleggene til Martin. Han skårer høyt på de dialektale variantene, bortsett fra i variablene jamvekt og nektingsadverb, hvor han benytter seg av to regionale varianter: *å være* (JAM) og *ikke* (N.ADV).

Figur 16: Oversikt over språklige trekk hos Martin

Holdninger til Gausdal

Martin sine holdninger til Gausdal er gjennomgående positive. Han sier det er positivt at det ikke er så mange som bor i Gausdal, for da er det lettere å bli kjent med folk, i tillegg til at *"du har mæssom dine rundt de hæle tia ra"*. Martin synes det er fint å bo i Gausdal fordi det er litt *"uttafor"*, men at det er fint at det ikke er så langt til Lillehammer når han skal på håndballtrening.

På spørsmålet om hva som er mindre bra med å bo i Gausdal finner ikke Martin noe å si:

Marthe: Å æ re som æ mindre bra mæ å bo i Gausdal da?

Martin: Tru itte e kjem på någgå. Det æ fint oppi her!

Ut fra det Martin svarer, kan det se ut som om han ikke er så urbant orientert når det kommer til stykket. Den urbane tiltrekningen kommer kanskje på grunn av lysten på en karriere innenfor næringsområder som Gausdal ikke kan tilby.

Språkbruk

Som figur 16 viser, har Martin få belegg på regionale varianter. Han benytter seg av den regionale varianten *ikke* innimellom, men det gjør han kun da han snakker om håndballtreningen, som for øvrig foregår på Lillehammer. Dette kan henge sammen med *tilpasningsteorien*, hvor Martin automatisk bruker trekket på grunn av at han tenker på den sosiale settingen som han er del av på trening. Det kan virke som Martin *konvergerer* til lagkameratenes språk når han er på håndballtrening. Han sier selv at han legger om fra gausdalsdialekt til en ”finere” måte å snakke på når han er på trening, på grunn av at han trener på Lillehammer, og fordi laget er en blanding med folk fra flere steder i landet.

Martin: Dæ æ jo mange ´studenter på dæ håndballaget på Lillehammer, og folk som kjem frå Lillehammer sjølvsagt, og dømm snakke jo itte så mye ´dialekt, så da æ re fort gjort å ta nåån ord frå der å byne å bruke re”

Marthe: Åssen ord da?

Martin: Altså, e har jo ælder sagt “ikke”, e si jo “itte”, men e læigg merke te dæ sjøl at e har begynt å si “ikke” ganske ofte.

At Martin benytter seg av noen regionale varianter kan også henge sammen med *knoting* (jf. punkt 3.1.2). Når Martin benytter seg av noen regionale varianter på håndballtrening kan det være for å passe inn i det språklige fellesskapet, men ikke nødvendigvis fordi han skal fremstå som en annen. Men det virker ikke som om Martin går inn for å ikke bruke den regionale varianten *ikke*, for han er tydeligvis klar over at han benytter seg av varianten. Håndballtreningen kan her ses på som et sted, og her har det sosiale stedet mye å si for hvordan Martin ordlegger seg. Ifølge han selv benytter han seg av varianter som *ikke* kun når han er på trening, mens han ellers benytter seg av dialektvarianten *itte*. Den kvantitative

analysen viser at Martin har noen belegg på den regionale varianten av nektingsadverbet under intervjuet, men at det er helt klart overvekt av dialektvarianten.

Siden Martin er noe urbant orientert og ønsker å flytte ut fra Gausdal, mener han selv at mye av dialekten kommer til å bli borte, særlig hvis han skal studere i Oslo. Her er Martin bevisst på at han kan bli påvirket av en regional variant. Han forsterker meningen om språklig påvirkning ved at han har sett at naboen sin, som bor i en større by, legger bort dialektale trekk til fordel for regionale, for å bli forstått.

Martin: Hvis e ska 'studere juss i Oslo i fæm år mæssom, så bli re jo på lang sikt slek at e tæk bort gausdølen til slutt, for e bli jo bære påvirka tå fint språk da så.

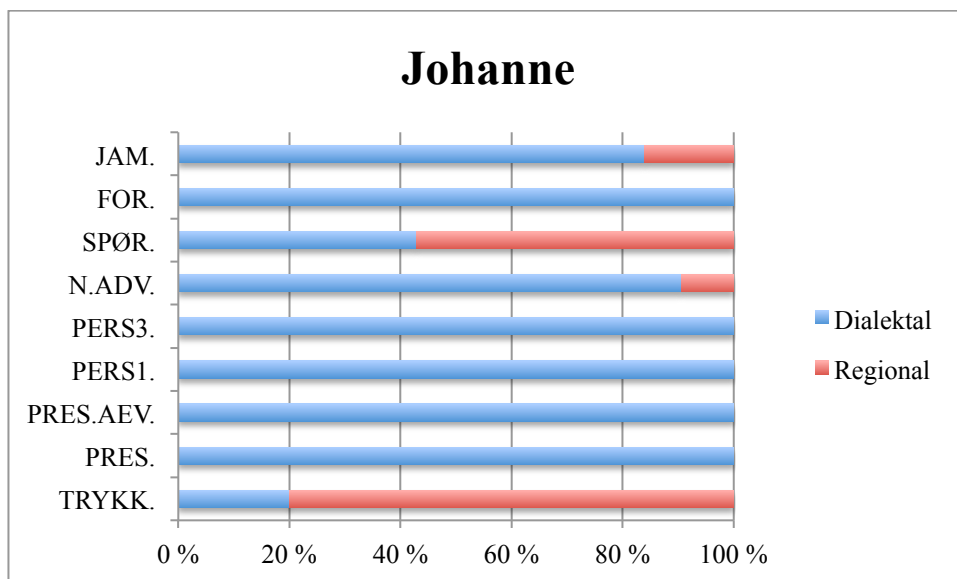
Martin sin språklige intraindividuelle variasjon under intervjuet er liten, men han har noen få belegg på regionale varianter. Men siden han selv sier at han legger om på håndballtrening, viser han at han blander mellom flere varianter, og det kan se ut til han har besitter flere språklige registre.

7.2.3 Johanne

Johanne er 18 år og går i 3. klasse på studiespesialiserende utdanning på Gausdal videregående skole. Begge foreldrene til Johanne er fra Gausdal, og de har bodd i Gausdal hele livet. Ingen av foreldrene har akademisk utdanning.

Både på spørreundersøkelsen og i intervjuet sier Johanne at hun vil reise ut for å studere, gjerne i en større by som Trondheim, men er fast bestemt på å komme tilbake til Gausdal etter at hun har studert ferdig. På grunn av Johanne sin sterke orientering til Gausdal, skårer hun høyt på rural orientering.

Figur 17: Oversikt over språklige trekk hos Johanne

Figur 17 viser at Johanne har en større språklig variasjon under intervjuet enn Martin og Jonas, men hun har fortsatt en overvekt av dialektvarianter. Det som er mest interessant er at det er så stort belegg på TRYKK, hvor hele 80% er regionale varianter, som vil si at hun har trykk på siste eller nest siste stavelsen i fremmedord, slik som *stu'dere* og *tele'fon*.

Trykkplassering er diskutert hos Røynealand (2005), hvor hun viser at dialektvarianten av TRYKK blir brukt hyppigst blant gutter som en maskulinitetsmarkør, men hos jenter blir TRYKK markert som en registervariasjon fremfor kjønnsidentitet. Det er vanskelig å si noe om TRYKK er en form for registervariasjon hos Johanne, siden jeg kun har observert henne i én situasjon. Det kan allikevel være en mulighet for at dette er en registervariasjon, og det hadde vært interessant å undersøke videre i andre situasjoner.

Holdninger til Gausdal

Johanne sine holdninger til Gausdal er positive, og hun uttrykker at hun synes det er godt at Gausdal ligger litt utenfor byområdet, og at det er fint å ha noe eget. Hun er veldig bestemt på at når hun skal bo i Gausdal, så skal hun bo i Østre Gausdal, stedet hun har vokst opp.

På spørsmålet om hva hun synes er mindre bra med å bo i Gausdal svarer hun: "Dæ æ itte så gali liksom", og ler etterpå. Hun uttrykker generelt en positiv holdning til bygda.

Språkbruk

Johanne har en del belegg på regionale varianter, men er allikevel fast bestemt på at hun snakker ”vanlig gausdøl”. Hun sier at hun sikkert snakker forskjellig etter hvilken aktivitet hun driver med, eller hvor hun er, men at hun ikke legger merke til det selv. Hun legger allikevel merke til det hos venninner som legger om med en gang de er med noen som snakker ”fint”, og Johanne tror at de gjør det for å passe inn i de situasjonene der venninnene legger om språket. Hun karakteriserer sin egen dialekt som ”vanlig gausdøl”:

Marthe: Åssen snakke røkk heme ra?

Johanne: Vi snakke vanlig gausdøl. Itte någgå spesielt bræitt liksom.

Johanne: Vi si jo ”snakke” i stellaførr ”lage” mæssom. Østresnakk.

Her kan det se ut som om Johanne er svært trygg på sin egen språksituasjon, og at hun er ganske sikker på hvordan hun snakker. Hun poengterer at ”vanlig gausdøl” ikke er spesielt ”bræitt”, som vil si at de ikke benytter seg av alle de tradisjonelle og særegne formene av gausdalsdialekten. Johanne sier også at de bruker ”snakke” fremfor det tradisjonelle ordet ”lage”. Det samme sa Jonas om sin språksituasjon, så det kan se ut som om Jonas og Johanne er enige i at gausdalsdialekta har blitt påvirket til å bruke forenklede dialektformer, fremfor de tradisjonelle formene i gausdalsdialekta.

Tallene i den kvantitative analysen viser at Johanne varierer i noen grad i visse språklige trekk. Johanne sitt sosiale nettverk ser ut til å bestå av flere sosiale grupperinger, men som ikke nødvendigvis har en forbindelse til hverandre. Hun sier også at hun omgås med folk som snakker annerledes enn henne, for eksempel det hun karakteriserer som ”pent” (lillehammerdialekt), og ei med vestlandsdialekt. Ut fra det Johanne rapporterer selv, kan det virke som at hun sjeldent *konvergerer*, men at hun i stor grad opprettholder gausdalsdialekten. Men siden tallene fra den kvantitative analysen viser noe annet, så kan det være at Johanne konvergerer mer enn hun oppfatter selv. Dette blir bare antakelser, men tallene i den kvantitative analysen viser variasjon hos Johanne.

Johanne har lyst til å reise ut fra Gausdal for å studere. Hun er helt sikker på at hun ikke kommer til å legge bort dialekten sin når hun flytter, for det mener hun hadde blitt rart:

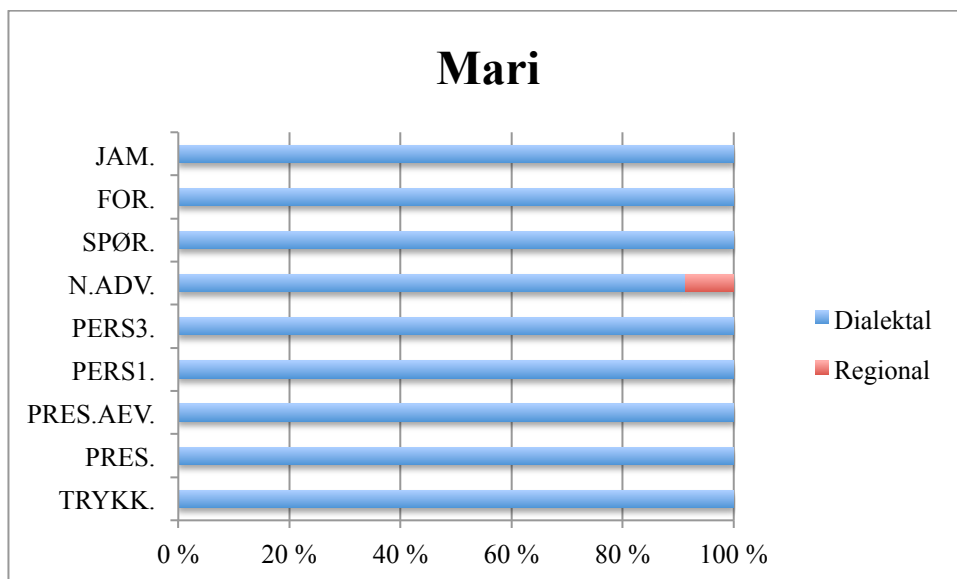
Johanne: Dæ æ mæssom, du har støtt hatt n liksom, det bli litt rart hvis du plutseleg skulle legge om bærre førdi andre gjærr dæ.

Johanne er fast bestemt på å beholde dialekten sin, selv om hun flytter ut fra Gausdal. Men det Johanne sier om sin egen språksituasjon, at hun ”bare snakker gausdøl”, samsvarer ikke med tallene i den kvantitative analysen. Her kan en spekulere i om det er intervjusituasjonen som har gitt utslag for informantens språklige valg, altså om Johanne ilegger seg en mer *formell* stil enn vanlig, på grunn av at det er en annerledes situasjon for henne, eller om hun faktisk har en såpass tydelig variasjon i språket sitt. Hun varierer særlig ved trykkplasseringen i fremmedord, og i spørreordene, men ved begge variablene har hun en klar overvekt av den regionale varianten. Her er det vanskelig å trekke en konklusjon, men jeg antar at Johanne foretar seg forskjellige språkvalg i forskjellige sosiale kontekster, og hvor hun befinner seg, selv om hun kanskje ikke er klar over det selv.

7.2.4 Mari

Mari er 18 år og går på studiespesialiserende utdanning ved Gausdal videregående skole. Begge foreldrene til Mari har bodd i Gausdal hele livet. Hun kommer fra et ikke-akademisk hjem. Mari er en skoleorientert jente som er opptatt av å gjøre det bra i alle fag.

Mari er den eneste av informantene som ikke vet hva hun vil gjøre etter videregående, og hun er veldig usikker på om hun ønsker å bo i Gausdal. Det er vanskelig å få tak i hvilken retning Mari ønsker å gå, så hun skårer nøytralt på både rural og urban orientering, og blir derfor plassert midt i mellom.

Figur 18: Oversikt over språklige trekk hos Mari

Som figur 18 viser, har Mari en klar overvekt av dialektale trekk. Hun skårer lavt på én regional variant, nektingsadverbet *ikke*, men hun blander den regionale varianten med den dialektale varianten *itte*. Mari er den av informantene som har minst variasjon i språket sitt, med kun belegg på den regionale varianten ved en variabel.

Holdninger til Gausdal

Under intervjuet svarte Mari svært kort, og noen ganger ikke i det hele tatt. Derfor var det vanskelig å få noen konkrete svar fra Mari. Når jentene ble spurt om hva de synes om Gausdal, så hang Mari seg på Johanne og svarte at hun var helt enig i det som ble sagt. Det jeg har basert holdningene til Mari på, er hva hun sier når jeg spør om hun har lyst til å bli boende i Gausdal:

Marthe: Kan døkk tenke døkk å bo i Gausdal når døkk bli voksne?

Mari: Nei altså, dæ æ jo pennt her og slekk, men e har au lyst til å sjå nå anna.

Mari synes det er pent i Gausdal, men det virker ikke som om det er noe som holder henne tilbake når det gjelder å flytte ut fra Gausdal. Hun kunne tenke seg å flytte tilbake til Gausdal når hun blir eldre, hvis det passer seg slik. Men Mari er også den eneste av informantene som ikke vet hva hun vil gjøre etter videregående, så det er litt vanskelig å få tak i hva Mari mener om Gausdal som bosted.

Språkbruk

Når det gjelder hvordan Mari selv beskriver språket sitt, sier hun at hun snakker gausdøl, men at hun mest sannsynlig ville ha snakket mindre gausdøl dersom hun hadde hatt flere fra for eksempel Lillehammer rundt seg:

Marthe: Tror døkk at dæ ville ha påvirka dialekta døkkers om døkk hadde hatt flære frå Lillehammer i klassa?

Mari: Ja, e ville ha blitt påvirka. Du bli jo dæ ru høre mest tå te slutt, så dæ æ sikkert lett å svitsje over sjøl.

Ut fra den kvantitative analysen og det Mari selv sier om sin egen dialekt, ser det ut som Mari er medlem i tette sosiale nettverk, hvor hun holder det tradisjonelle talemålet ved like. Hun har en søster som studerer i Oslo, som har tatt til seg varianten *ikke*. Mari sier at hun legger godt merke til det, men at hun ikke benytter seg av varianten når hun snakker med søstera si. Dette kan imidlertid være en forklaring på hvorfor Mari benytter seg av den regionale varianten *ikke* i noen tilfeller, men det ser ikke ut som om Mari merker det selv.

Johanne sa at hun og familien sin snakket ”vanlig gausdøl”, mens Mari sier at hun og familien ”lage gausdøl”. Når Johanne sier at hennes familie snakker ”vanlig gausdøl”, svarer Mari:

Mari: Vi lage nå gausdøl æille sommen, men dæ æ varierendes å breitt.

Johanne: Vi snakke vanlig gausdøl. Itte någgå spesielt bræitt liksom.

Mari: Vi snakke jo vanlig vi au messom!

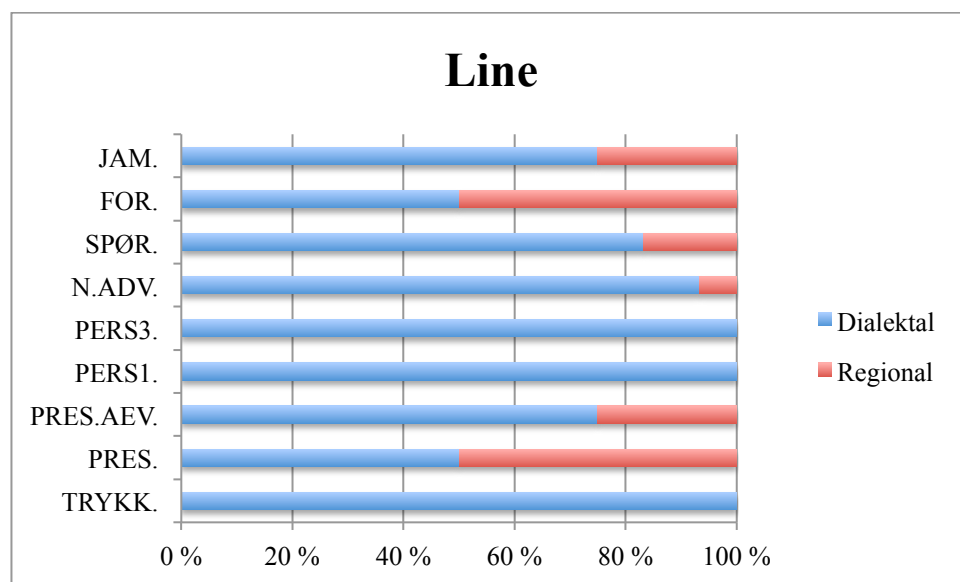
Det er vanskelig å si noe helt sikkert om Maris holdninger og språkvalg, da hun ofte henger seg på det Johanne svarer underveis i intervjuet. Men ut fra tallene i den kvantitative analysen, ser det ut som om Mari holder godt på den tradisjonelle dialekten, selv om hun har noen få regionale trekk innimellom. Det stemmer også godt over ens med det Mari selv sier om at hun ”lage gausdøl”, og at hun ikke blir påvirka av at søstera har byttet ut tradisjonelle varianter med regionale.

7.3 Yrkesfaglig utdanning

7.3.1 Line

Line er 17 år og går i 2. klasse på helse- og oppvekstfag ved Mesna videregående skole på Lillehammer. Mor er fra Gausdal og far er fra Gudbrandsdalen. Line kommer fra et ikke-akademisk hjem.

Line driver med sang på kulturskolen i Gausdal. Hun er bestemt på å ta fagbrev innenfor fagfeltet sitt og fortsette å bo i Gausdal. Hun ser for seg å arbeide i kommunen når hun er ferdig utdannet. Med dette som grunnlag blir Line karakterisert som ruralt orientert.

Figur 19: Oversikt over språklige trekk hos Line

Holdninger til Gausdal

Line sin holdning til Gausdal er gjennomgående positiv. Hun vil bli værende i Gausdal etter at hun er ferdig på videregående, og bo i nærheten av foreldrene sine. Hun synes det er et trygt og godt miljø i Gausdal, og at det er fint at "æille kjeinne æille". Det verste med å bo i Gausdal, synes Line er "bygdedyret", som betyr at det er mye rykter og baksnakking. Men dette påvirker ikke Lines mening om å bli boende i Gausdal. Hun er veldig tydelig på at dette er hjemstedet hennes.

Språkbruk

Line sier selv at hun snakker mest gausdalsdialekt, men at hun i noen tilfeller varierer. Tallene fra den kvantitative analysen, viser at Line har en nokså stor variasjon mellom dialektale og regionale varianter.

Marthe: Åssen snakke røkk heme ra?

Line: E bruke såmmå dialekta heme, kenskje litt breiere.

Men selv om Line snakker ”breiere” hjemme, sier hun at hun legger om til en ”enklere” dialektvariant i klasserommet. Dette er for å gjøre seg forstått, for det er ikke alle i klassen som skjønner typiske gausdalsord, slik som ordet ”stære”.

Line: Ja, vi endre jo litt dialekt ra, vi forenkle ordan. Si nå anna i stella for dæ vi bruke heme ra.

Her bekrefter Line indirekte at hun besitter flere språklige registre, men at hun mener selv at hun snakker gausdøl hele tiden, av en eller annen variant. Her kunne det vært interessant å undersøke hva som teller som gausdalsdialekt, og hva som ikke teller som gausdalsdialekt. Jeg spurte ikke informantene om dette, men jeg ser i etterkant at det kunne vært hensiktsmessig for å finne ut hvordan informantene selv beskriver dialekten.

Det kan se ut som om Line *kortidskonvergerer*, særlig i klasserommet, når hun forenkler ordene for å få samtalepartnerne til å forstå hva hun mener. Her er det tydelig at stedet, klasserommet på en videregående skole i Lillehammer, har mye å si for Line sin språkbruk. Det kan henge sammen med hvorfor hun benytter seg av såpass mange regionale varianter under intervjuet, nettopp fordi intervjuet ble gjennomført på skolen.

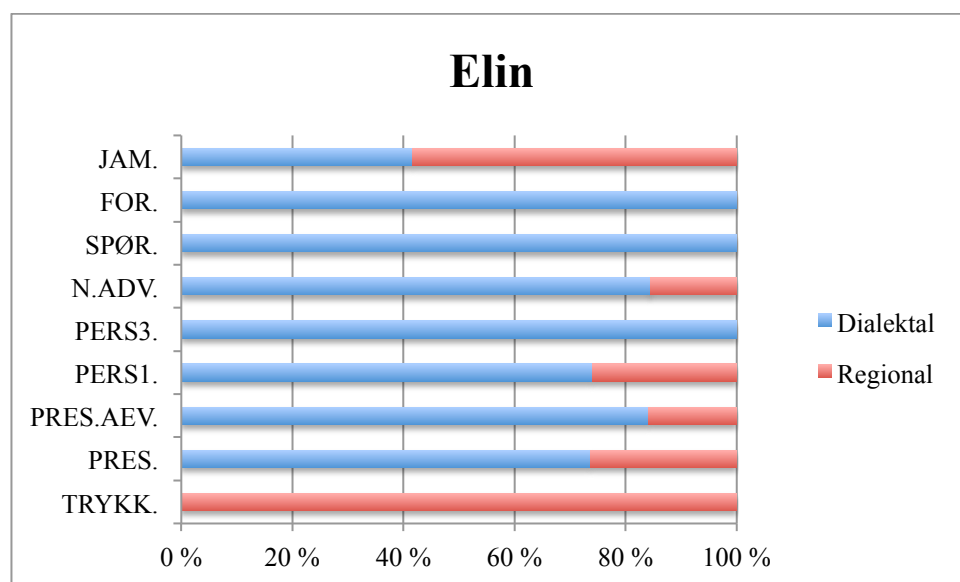
Line varierer mellom regionale og dialektale former, og hun sier at hun snakker ”breitt gausdøl” hjemme, mens hun ”forenkler” dialekten på skolen. Det motstridende aspektet ved at Line selv sier at hun i de fleste tilfeller snakker gausdøl, mens tallene i den kvantitative analysen viser at hun i stor grad veksler mellom dialektale og regionale varianter, er tydelig her. Situasjonen kan muligens ses i sammenheng med observatørens paradoks, at Line benyttet seg av et mer formelt register på grunn av opptakssituasjonen. Det vil allikevel være mest naturlig å konkludere med at Line faktisk gjør forskjellig språkvalg etter hvor hun

befinner seg, og at hun benytter seg av regionale varianter på grunn av mobilitet. Hun tilbringer mye av tiden sin på skolen, sammen med elever fra andre steder i regionen, og det vil være naturlig å anta at dette er hovedgrunnen til Lines variasjon.

7.3.2 Elin

Elin er 16 år, og er den yngste informanten i undersøkelsen. Hun går i 2. klasse på helse- og oppvekstfag ved Mesna videregående skole. Begge foreldrene til Elin er fra Gausdal. Mor jobber i Gausdal, mens far ukependler til Oslo, der han har en jobb med høy sosiokulturell status. Elin kommer fra et akademisk orientert hjem. Hun er aktiv i både de kulturelle og sportslige aktivitetene i kommunen.

Elin ønsker å ta en høyere utdanning innenfor helsefag. I spørreundersøkelsen svarer hun at hun ønsker å flytte bort fra Gausdal for å studere, for så å flytte tilbake igjen senere. Under intervjuet sier hun at hun ønsker å studere på Lillehammer. Hun er mer urbant orientert enn Line, men jeg velger allikevel å karakterisere Elin som ruralt orientert. Det er fordi hun ikke ønsker å flytte langt unna bygda, og fordi hun vil flytte tilbake for å jobbe i kommunen etter endt utdanning.

Figur 20: Oversikt over språklige trekk hos Elin

Det mest interessante ved Elins språklige variasjon, er variabelen TRYKK. Elin har 100% skår på den regionale varianten, og etter å ha hørt gjennom opptakene flere ganger, høres språktrekket naturlig ut hos Elin. Det er sjeldent at en fra Gausdal har 100% belegg på siste

stavelse i importord, så her ser det ut til at Elin har blitt svært påvirket av bymål, eller så er det et språklig trekk som hun har hatt lenge, slik at det er betegnende for Elins dialekt. Det er vanskelig å prøve å trekke en slutning her, siden jeg kun hørte Elin under intervjuet, men det kunne vært spennende å undersøke Elin i flere situasjoner for å høre om hun realiserer TRYKK ulikt i forskjellige kontekster.

Holdninger til Gausdal

Elin ønsker å ta en annen utdanningsveg enn bestevenninnen Line. Selv om Elin ønsker å studere utenfor Gausdal, er hun fast bestemt på at hun skal tilbake etter at hun har fullført studiene. Hun sier også at hun har lyst til å studere på Høgskolen i Lillehammer, noe som tilsier at hun ikke orienterer seg ut av regionen. Elins holdninger til Gausdal litt vanskelig å få tak i, fordi hun henger seg på den positive innstillingen til Line. Hun sier seg enig med alle Lines positive utsagn om Gausdal, og jeg oppfatter det som en positiv holdning til bygda.

Språkbruk

Elins språk består av en blanding av regionale og dialektale varianter, med en overvekt av de dialektale. Både Elin og Line bekrefter at Elin legger om med en gang hun kommer på skolen, eller når hun møter venner fra Lillehammer, også hvis de så møtes i Gausdal. Elin er bevisst på at hun legger om i forskjellige situasjoner, men det virker allikevel ikke som om hun prøver å unngå det. Hun sier at hun snakker gausdøl med de hun trenger å snakke gausdøl med.

På grunn av at faren pendler til Oslo, så blir hun også påvirket til å snakke ”pent” når han kommer hjem etter en uke på jobb i Oslo:

Marthe: Åssen snakke røkk heme ra?

Elin: Pappa snakke litt finere faktisk, for når han har vori i Oslo, så kjem n att og har litt finere dialekt, så da snakke e pent og. Men åt ho mor snakke e kav gausdøl.

Her sier Elin at hun snakker *kav gausdøl* med mor, som vil si at hun kun benytter seg av tradisjonelle dialektvarianter hjemme med den ene av forelderen. I sitatet ovenfor sier Elin at ”pappa snakker litt finere faktisk”. Dette kan ses i sammenheng med det Steinsholt (1964) beskriver som en ”språkmisjonær”, som er folk som reiser til byen og kommer tilbake etter

en periode, med andre språktrekk enn de opprinnelige fra sin egen dialekt og som kan fungere som språklige påvirkningskilder i lokalmiljøet.

Ut fra det Elin rapporterer, kan de se ut til at hun ofte *konvergerer* til samtalepartneren, og tilpasser seg samtalepartnerens måte å snakke på. Dette kommer tydelig frem i sitatet over, hvor Elin sier at hun benytter seg av flere regionale former til far, men opprettholder gausdalsdialekten med mor.

Elin veksler altså bevisst mellom dialektale og regionale varianter, og hun er klar over at hun benytter seg av forskjellige varianter ut fra hvem hun er med, og hvor hun befinner seg. Hun er også klar over at hun mest sannsynlig kommer til å legge om til ”bokmål” hvis hun flytter ut fra Gausdal:

Elin: Det kan hende at e snakke bokmål, slekk som pappa ra, dit e ska.

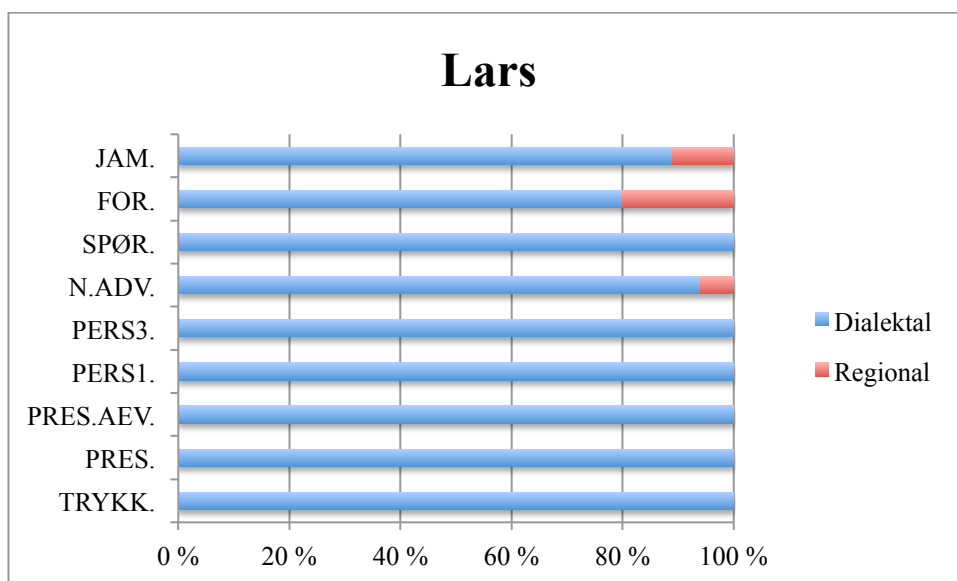
Det virker ikke som om Elin knytter gausdalsdialekten direkte til identiteten sin, men at dialekten er noe hun benytter seg av når hun snakker med andre gausdøler. Det kan derfor virke som om det sosiale stedet har mye å si for hvilke språkvalg Elin foretar seg i forskjellige situasjoner.

7.3.3 Lars

Gausdalsdialekta æ fin! Finest i Norge.
- Lars (17)

Lars er 17 år og går i 2. klasse på byggfag ved Vargstad videregående skole. Begge foreldrene til Lars er fra Gausdal, og de har bodd der hele livet. Han kommer fra et ikke-akademisk hjem. Lars sier at han bruker det meste av fritiden sin på dataspill, og at han ser frem til å få førerkort på bil, for da kan han ”råne rundt”.

Lars er, sammen med Line, den av informantene som er fast bestemt på å bo i Gausdal hele livet. Han ønsker å ta fagbrev innenfor fagområdet sitt og jobbe i Gausdal, og på sikt starte eget byggefirma, som han skal drifte i Gausdal. Det er ikke tvil om at Lars er svært ruralt orientert.

Figur 21: Oversikt over språklige trekk hos Lars

Som figur 21 viser, benytter Lars seg av flest dialektale varianter, med et lite unntak når det gjelder fortidsformer av svake a-verb. Han benytter seg også av den regionale varianten *ikke* når han poengterer noe under tegneoppgaven, men dette virker mer som et forsterkende uttrykk enn et faktisk regionalt trekk. Lars fremstår som den mest tradisjonelle dialektbrukeren, sett i sammenheng med rural orientering og holdninger til Gausdal.

Gjennom hele intervjuet var Lars svært ordknapp. Under tegneoppgaven forklarte han enklest mulig, med så få ord som mulig. Under intervjuet han svarte helst med ett eller to ord, og sa seg svært ofte enig med Erik. Derfor har utgangspunktet for en kvantitativ analyse for Lars vært mindre enn de andre informantene, men jeg har allikevel analysert de språklige beleggene jeg har fått gjennom intervjuet.

Holdninger til Gausdal

Av det lille Lars sier, er holdningen hans til Gausdal gjennomgående positiv. Han er fast bestemt på at Gausdal er verdens fineste plass, og at han skal bo og jobbe i Gausdal hele livet. Det samme gjelder gausdalsdialekten, den er den fineste i Norge, ifølge Lars. Det positive med å bo i Gausdal er ”Alt!” og at ”det æ stille og godt”, mens det mindre positive med å bo i Gausdal er ”ingenting, syns e”. Som jeg nevnte under punkt 5.2.5, er det ikke alltid like lett å avdekke holdninger ved direkte spørsmål. Men selv om Lars er en mann av få ord, hvert fall her, ordlegger seg på en slik måte at jeg registrerer han som svært positiv til både Gausdal og gausdalsdialekta.

Språkbruk

Som jeg har skrevet tidligere, fremstår Lars som den mest tradisjonelle gausdølen i denne studien. Han er bevisst på sin egen språkbruk, og han er ikke i tvil om at han bruker, og at han vil fortsette å bruke gausdalsdialekten.

Lars: Dæ æ morsmålet mitt, så e kjem itte tell å snakke nåån anna dialekt.

Det ser ut til at Lars er en relativt stabil dialektbruker, og at han er fast bestemt på å opprettholde gausdalsdialekten. Lars sitt sosiale nettverk er preget av tett og multiplekst. Nettverket hans består av kompiser fra Gausdal, som han både utdanner seg sammen med og er med på fritiden, samt familien. Det virker som om han er tett knyttet til faren, som er utdannet innenfor samme yrkesretning, og som Lars ser opp til ”E følge mine fars fotspor, e”.

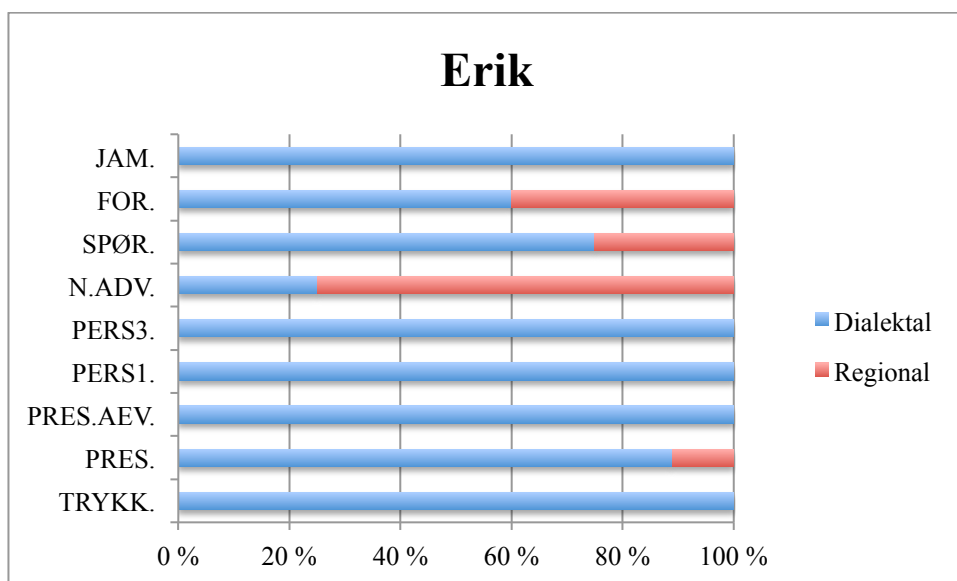
Lars anser seg selv som en ekte gausdøl, og mener at dialekten er en av hans viktigste identitetsmarkører. Derfor opprettholder han gausdalsdialekten i alle situasjoner – sier han.

Det ser ut til at det geografisk stedet er sentralt for hvem han er og hvordan han snakker. Han er bevisst på at han skal benytte seg av gausdalsdialekten i alle situasjoner, uansett hvor han er.

7.3.4 Erik

Erik er 17 år. Han går sammen med Lars i 2. klasse på byggfag ved Vargstad videregående skole. Begge foreldrene til Erik er fra Gausdal, og de har bodd der hele livet. Erik kommer fra et ikke-akademisk hjem. Erik er en aktiv gutt, både innenfor sport og dataspill.

Erik ønsker å ta fagbrev innenfor byggfaget, og senere studere videre for å bli ingeniør. Han må derfor flytte fra Gausdal for å studere, men han skal tilbake etter at han er ferdig med utdannelsen. Han vet at det er et godt marked for hans bransje i Gausdal, som forsterker valget om å komme tilbake til bygda. På grunnlag av dette plasserer Erik i kategorien ruralt orientert.

Figur 22: Oversikt over språklige trekk hos Erik

Selv om Erik og Lars er gode venner og omgås mye, har Erik mye mer språklig variasjon enn Lars. Erik varierer i mye større grad mellom regionale og dialektale varianter (jf. figur 22), særlig mellom dialektvarianten *itte* og regionalvarianten *ikke*.

Holdninger til Gausdal

Selv om Erik ønsker å flytte ut fra Gausdal for å få en utdanning, er han klar på at han skal flytte tilbake til Gausdal. Eriks generelle holdning til Gausdal er positiv, og det beste med å bo der er at det er ”stille og godt”, og at han trives veldig godt. Erik bor i ytterkanten av Gausdal, på et sted som er lite sentralt i forhold til Segalstad bru, og poengterer at han synes det er litt øde der han bor. Det er fordi det er langt å komme seg til venner, fordi de fleste av vennene hans bor på andre siden av kommunen. Det virker allikevel ikke som om dette er nok til at Erik vil bosette seg utenfor Gausdal når han er ferdig utdannet.

Språkbruk

Språket til Erik varierer mellom dialektale og regionale varianter. Han sier selv at han slår over til ”bokmål” noen ganger, særlig hvis han snakker med noen som ikke skjønner hva han sier:

Erik: E gjerr dæ nåån gonger uten å tæinkje over dæ.

Marthe: I hvilke situasjoner da?

Erik: Nei, når e æ på byn førr eksempel, med mange som snakke bokmål. Da legg e om.

Marthe: Føle du at du må legge om etter åkken du æ mæ?

Erik: Ja, når e møte nåån som snakke bokmål. Men det bli jo så tett at e orke ikke å gjærr dæ hæle tia.

Ut fra det Erik sier under intervjuet, virker han noe tvetydig og usikker på sin egen språksituasjon. Han sier først at han legger om når han møter andre som snakker ”bokmål”, men sier etterpå at han ofte ikke ”orker”, for det blir så ”tett å legge om”. Dette tolker jeg dit hen at Erik helst vil holde på dialekten sin, fordi det er mest naturlig for han, men at det allikevel er lett for han å legge om til regionale varianter hvis han er med folk fra andre steder enn Gausdal.

Det sosiale nettverket til Erik består åpenbart av flere nettverk, hvor han tilpasser språket sitt ut fra hvem han er med. Erik har en vennegjeng der flere av kompisene snakker ”bokmål”, som kan være en faktor og forklaring på hvorfor Erik skifter ”så lett” mellom dialektale og regionale. Han besitter også et annet språklig nettverk, som han selv kaller for ”gamingspråk”. Dette er brukt hovedsakelig når han spiller dataspill med kompis:

Erik: Dæ æ forskjell på når vi spelle og når vi snakke ellers.

Marthe: Åssen da?

Erik: Måten vi snakke på. Vi snakke fortsatt dialekt, men måten vi uttale øss på, den forandre sé.

Erik: Dæ æ jo på einn måte ”in game”-ord da, som æ lette å si, slekk som for eksempel ”SS”.

Dæ æ jo einn forkortelse, for vi spelle jo mot andre lag, og når spellern våres blir borte, si vi SS, for da kan han kammå einn anna stand.

Siden Erik sier at han bruker mye tid på dataspill, kan også ”gamingspråket” ha en viss påvirkning på språket hans, og en forklaringsfaktor på hans intraindividuelle variasjon. Dette viser også at Erik benytter seg av forskjellige språklige varianter avhengig av sted og kontekst. Han rapporterer selv at han snakker ulikt hjemme, med kompis og når han spiller dataspill. Det kan med andre ord se ut som om Erik i stor grad *konvergerer* og tilpasser språkbruken sin til forskjellige samtalepartnere.

7.4 Drøfting av den kvalitative analysen

I denne analysen har jeg forsøkt å se på hvordan ulike sosiale faktorer samvarierer med informantenes språklige valg. Det er åpenbare forskjeller mellom informantene, både sosialt og språklig. Siden jeg kun har observert åtte informanter i et svært kort tidsrom, vil ikke resultatene være generaliserbare for alle ungdommene i Gausdal. Resultatene fra undersøkelsen kan imidlertid være med på å vise en tendens som kan si noe om stedets geografiske og sosiale betydning for språklig variasjon.

Siden intervjuene bare varte i omtrent én time, og at observasjonene ble gjort i én situasjon, var det ikke mulig å få et helhetlig og konkret bilde av hver informants språklige repertoar. Jeg mener likevel at jeg har funnet sosiale og språklige faktorer som i noen grad kan belyse informantenes språklige valg og variasjon.

7.4.1 Holdninger til Gausdal

Jeg ønsket å undersøke om noen av informantene kom til å ha en negativ eller positiv holdning til Gausdal, og ikke overraskende var alle informantene positive til bygda. Det kan henge sammen med at alle informantene er mellom 16 og 18 år, og at de ikke har opplevd å bo borte fra Gausdal enda. Det kan også ha en sammenheng med at mennesker ofte har en sterk stedsidentitet, og at de fleste er tro mot hjemstedet sitt hvis de må ytre en mening om det.

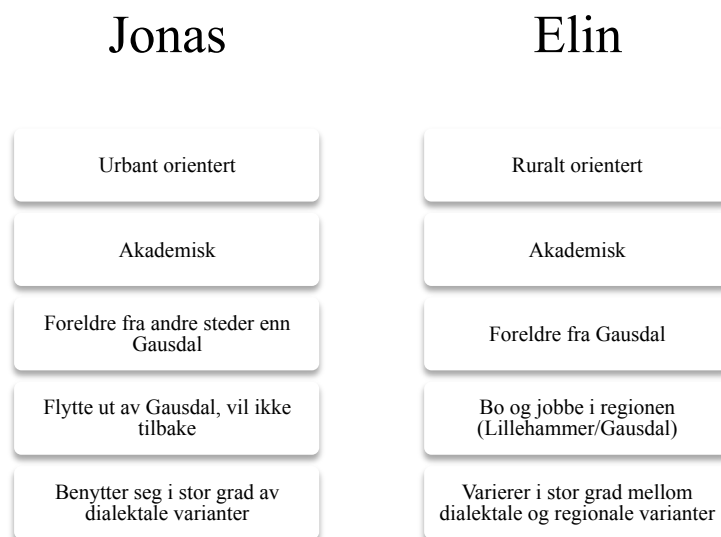
7.4.2 Indeks for urban eller rural orientering

Indeksen for urban eller rural orientering viser at Jonas og Lars er klare ytterpunkter, og de skårer motsatt på de tre indikatorene. Resten av informantene ligger nærmere en rural orientering enn en urban orientering. Tallene fra den kvantitative analysen viser at Jonas og Lars ikke er så forskjellig språklig sett, men at forskjellene i de sosiale variablene er større. Den største kontrasten i denne studien, både språklig og sosialt, er allikevel mellom Jonas og Elin.

7.4.3 Jonas og Elin

Hvis vi ser på tallene fra den kvantitative analysen, er forskjellene mellom Jonas og Elin store. Forskjellene er også store når det gjelder de sosiale variablene. Forskjellene blir

tydeligere etter å ha analysert informantene hver for seg i den kvalitative analysen. For å tydeliggjøre forskjellene, har jeg satt opp en oversikt over Jonas og Elin nedenfor.

Figur 23: Sammenligning av Jonas og Elin

Under det kvalitative intervjuet benyttet Jonas seg av flere dialektale varianter enn Elin. Dette hadde jeg ikke forventet på forhånd, på bakgrunn av at flere studier har vist at elever ved yrkesfaglig utdanning i større grad bruker dialektale varianter enn elever ved studiespesialisering. Røyneland (2005) sin undersøkelse viste at det var stor forskjell i elevenes språkvalg ved de ulike utdanningsretningene, og at de som var urbant orienterte tilegnet seg andre varianter enn røros- eller tynsetdialekt. I min undersøkelse ser det imidlertid ikke ut til at det er studieretningen per se som er utslagsgivende for språklig tilpasning og variasjon, men grad av mobilitet. Siden Elin, og de andre yrkesfagelevne, må reise ut fra Gausdal for å studere, blir de i større grad utsatt for språklig påvirkning enn elevene på studiespesialisering.

Jonas og Elins språklige valg kan altså ses i sammenheng med mobilitet. Jonas tilbringer mesteparten av dagen sin i Gausdal, kontra Elin, som tilbringer mye av dagen sin på Lillehammer. Jonas tilbringer mye av dagen med jevnaldrende med samme dialekt, mens Elin går i en klasse hvor hun snakker med jevnaldrende med andre dialekter, særlig lillehammerdialekt. Sett i sammenheng med *tilpasningsteorien*, holder Jonas mer på lokale former når han er i en lokal kontekst enn det Elin gjør.

7.4.4 Urban-rural orientering

I den kvalitative analysen har jeg plassert informantene etter hvor urbant eller ruralt orienterte de er. For å gi en tydeligere oversikt har jeg laget en tabell som viser oversikt over informantenes orientering:

Urbant orientert	Midt i mellom	Ruralt orientert
Jonas (S) Martin (S)	Mari (S)	Johanne (S) Line (Y) Elin (Y) Lars (Y) Erik (Y)

Tabell 18: Plassering av informantene i kategoriene ”urbant”, ”midt i mellom” eller ”ruralt”-orientert.

Å plassere informantene i en urban eller rural orientering var forholdsvis enkelt. De fleste av informantene var tydelige på hva de ønsker å gjøre etter videregående, og om de ønsker å bli boende i Gausdal eller ikke. Den eneste informanten som var vanskelig å plassere var Mari, for hun er veldig usikker på hva hun ønsker å gjøre etter videregående, og om hun i det hele tatt vil flytte fra bygda. Derfor er hun plassert midt mellom ruralt og urbant orientert.

Hos de urbant orienterte informantene kunne en forvente flere innslag av regionale varianter, men informantene i denne studien viser det motsatte. Jonas og Martin urbant orienterte, men er blant de av informantene som varierer minst mellom regionale og dialektale varianter. Informantene som er ruralt orienterte, for eksempel Elin og Erik, varierer i mye større grad mellom regionale og dialektale former. Dette kan selvsagt være utslag av tilfeldig variasjon, men siden det er to informanter som både er urbant orientert og holder på tradisjonelle dialekttrekk, kan det være mulig at dette er tilfelle for flere ungdommer fra Gausdal.

7.4.5 Mobilitet

[...] når han har vori i Oslo, så kjem n att og har litt finere dialekt, så da snakke e pent og.
- Elin (17)

De siste tiårene har vi blitt mye mer mobile enn tidligere, og den økte geografiske mobiliteten har fått store konsekvenser for språket. En mobilitetsfaktor som kan få språklige konsekvenser, er arbeidspendling. Særlig i mindre områder som Gausdal, vil det være en del

som er avhengig av å pendle til arbeid, enten til Lillehammer, og kanskje til Oslo. Dette er tilfelle hjemme hos Elin, hvor far ukependler til Oslo. Elin sier at faren har et ”finere språk” når han kommer hjem fra Oslo, og at hun da blir påvirket av farens språk, og legger om til ”bokmål” den første tiden etter faren har kommet hjem (jf. sitatet over). Elin pendler selv til Lillehammer, som gjør henne mer mobil enn Jonas, som har gåavstand til skole og fritidsaktiviteter.

I sammenligningen mellom Jonas og Elin kom jeg inn på mobilitetsspørsmålet. Det kan virke som om informantenes språklige valg har en sammenheng med mobilitet, altså i hvilken grad de er mobile. Under har jeg kategorisert informantene i gruppene ”mobil” og ”ikke-mobil”, og kategoriseringen sammenfaller med utdanningsretning. Å kalle informantene på studiespesialiserende for ”ikke-mobil” er å sette det på spissen, men siden de går på skole lokalt i Gausdal, er de mindre mobile til daglig enn det yrkesfagelevne, som må pendle til Lillehammer, er.

Mobil	Ikke-mobil
Line (Y)	Jonas (S)
Elin (Y)	Martin (S)
Lars (Y)	Johanne (S)
Erik(Y)	Mari (S)

Tabell 19: Oversikt over mobilitet

Hvis en jamfører mobilitet og urban/rural orientering (jf. tabell 18 og 19), er Martin og Jonas urbant orienterte, men ikke mobile. Martin og Jonas er lite mobile og er store deler av dagen i Gausdal, i forhold til for eksempel Elin og Erik, som tilbringer mye av dagen i Lillehammer. Selv om Jonas og Martin er mentalt orientert mot det urbane, er de fysisk relativt lite mobile i hverdagen. De er stort sett i Gausdal, og er sjeldnere i situasjoner der en kan føle behov for å tilpasse språket sitt til andre mennesker. Elin og Erik derimot, møter mennesker fra andre områder daglig, og konvergerer mye mer i løpet av skoledagen, enn hva elever på Gausdal videregående gjør.

For Lars, som også er mobil, er det et annet mønster. Lars benytter seg i mye større grad av dialektale varianter enn de andre yrkesfagelevne. Hos Lars kan det være andre variabler som har betydning for variasjonen, som for eksempel studieretning og foreldrebakgrunn. Lars er

fra en ikke-akademisk familie, som i mange tilfeller vil holde bedre på dialektale varianter enn akademisk orienterte familier. Yrkesfaglig studieretning, som tidligere nevnt, har vist seg å være normbevarende for dialektale varianter, og kan i Lars sitt tilfelle være en av faktorene som gjør at han opprettholder den tradisjonelle dialekten.

Line nivellerer til flere regionale varianter enn Lars, men sier selv at hun snakker nesten bare gausdøl, men at hun forenkler ordene når hun er på skolen. Siden Line er så bastant på at hun kun bruker "forenklete" former i klasserommet, men at hun kun snakker gausdøl ellers, er det vanskelig å trekke en konkret beslutning for Lines språklige variasjon i min studie. Det kan se ut til at Line nivellerer i større grad enn det hun tror selv, men det kan være andre faktorer enn mobilitet som forårsaker dette. Her kan kjønn være en sentral faktor. Hun går i en ren jenteklasse, og som jeg har nevnt tidligere, har kvinner en tendens til å legge om mer enn menn når de har et ønske om å passe inn i sosiale situasjoner. Derfor kan kjønn forstås som en påvirkningsfaktor for Lines språklige valg.

Johanne, som er ikke-mobil, nivellerer i større grad enn guttene på studiespesialisering. Hun tar i bruk flere regionale varianter, selv om hun er i Gausdal store deler av tiden. En mulig forklaring kan være at det er andre sosiale variabler som gjør at Johanne nivellerer, for eksempel valg av studieretning og sosial bakgrunn. En mulighet er at Johanne blir påvirket av foreldrenes språk, men siden jeg ikke vet noe om deres språksituasjon, vil det være umulig å trekke en slik konklusjon. Derfor kan det se ut til at studieretning har innvirkning på hvorfor Johanne nivellerer, og at mobilitet i dette tilfellet ikke har så mye å si for hvilke språkvalg Johanne foretar seg.

Mari varierer i svært liten grad mellom dialektale og regionale varianter, og er i tillegg ikke-mobil. At Mari er lite mobil, kan være hovedgrunnen til at hun realiserer de dialektale trekkene i intervjuet.

Det kan se ut til at mobilitet og avgrensede nettverk fungerer som normbevarende i denne studien. Dette fant også Milroy (1980) i sine Belfast-studier: "Close-knit network structures function as important mechanism of vernacular maintenance, with a powerful capacity to resist the social pressures associated with the standard language" (s. 169). Informantene fra studiespesialisering opprettholder her de dialektale variantene i stor grad, og motstår det

sosiale presset fra en regional variant. Tette nettverk og lite mobilitet ser derfor til å være dialektbevarende i min studie også.

Med en gang informantene får utvidet horisonten, blir de påvirket av regionale varianter. Her vil det være naturlig å trekke inn *tilpasningsteorien* som en sentral faktor. Det kan se ut til at informantene, særlig yrkesfagelevne, tar i bruk en *kortidskonvergens* når de er på skolen. Flere av dem sier at de i liten grad benytter seg av regionale varianter, men at de forenkler dialekten sin og tilpasser språket til samtalepartneren. Tallene i den kvantitative analysen viser også at informantene konvergerer i varierende grad, og at det er foregår en språklig tilpasning.

7.4.6 Studieretning

Elevene ved de yrkesfaglige skolene, Mesna og Vargstad, er i større grad utsatt for språklige påvirkninger fra andre elever i klasserommet, på grunn av skolenes beliggenhet. Her kan det være en mulighet å se språkpåvirkningen i sammenheng med *tilpasningsteorien* og *regionalisering*, hvor yrkesfagelevne blir påvirket av lillehammermålet. Flere av informantene på yrkesfaglig utdanning sier at de i de fleste tilfeller snakker gausdalsdialekt, men tallene i den kvantitative analysen viser at de, i forskjellig grad, varierer mellom regionale og dialektale varianter. Det kan se ut som om yrkesfagelevne tilpasser språkbruken sin til ungdommen i Lillehammer. Det er igjen viktig å understreke at jeg ikke vet hvordan informantene snakker i andre situasjoner, men jeg går ut ifra at informantene gir noenlunde riktig informasjon om sin språklige praksis. Derfor kan man anta at yrkesfagelevne benytter seg av flere språklige registre.

7.4.7 Kjønn

Når vi ser på de språklige forskjellene hos guttene og jentene, varierer jentene mer mellom regionale og dialektale varianter enn guttene gjør. Det stemmer godt med studiene som har vist at kvinner i større grad varierer språket etter hvilken situasjon de er i, og hvor de befinner seg (Nordberg, 2008, s. 26). I min undersøkelse fremstår guttene som de mest stabile dialektbrukerne. Det er kun Erik som skiller seg ut ved at han har vesentlig mer variasjon enn de andre guttene. Som Skjekkeland (2008, s. 135) sier, så kan det komme av at gutter har en tendens til å snakke ”breiere” enn jenter, og at de lettere holder på tradisjonelle dialekttrekk i flere situasjoner enn hva jenter gjør. Det kan også være at det i større grad er et ideal for

guttene å snakke tradisjonell dialekt enn det er for jentene. Røyneland (2005, s. 479) referer til Maegaard (2002) hvor ”Menn kan tvert om bli stempla som ”femi” eller ”homse” dersom dei snakkar ”for pent”. Det å snakke dialekt skårer kanskje høyere på ”maskulinitets-skalaen”, og det kan på den måten være noe guttene tiltrekkes mer av enn jentene (jf. Røyneland, 2005; Eriksson, 2001). Det er kanskje rett og slett ikke så mye å vinne på å snakke tradisjonell dialekt for jentene – og tilsvarende mindre å tape på å plukke opp regionale former.

7.4.8 Sosial bakgrunn

Den sosiale variabelen ”sosial bakgrunn” er basert på foreldrenes utdanningsnivå, som her vil være enten akademisk eller ikke-akademisk. Foreldrenes utdanningsnivå kan i noen grad ha noe å si for hvilke språkvalg ungdommene gjør. Hos akademisk orienterte familier har det vist seg å være større rom for å ta i bruk regionale varianter fremfor lokale varianter. Hos ikke-akademisk orienterte familier kan det være færre tilfeller av regionale varianter.

Akademisk	Ikke-akademisk
Jonas (S)	Mari (S)
Martin (S)	Line (Y)
Johanne (S)	Lars (Y)
Elin (Y)	Erik (Y)

Tabell 20: Oversikt over informantenes sosiale bakgrunn

Det kan det se ut til at sosial bakgrunn har en viss påvirkning på noen av informantenes språkvalg. Jonas, Martin, Johanne og Elin kommer alle fra akademiske familier. Både Jonas, Martin og Elin rapporterer at de ofte tar i bruk regionale varianter, og i mange tilfeller sammen med foreldrene sine. Jonas snakker ”bokmål” med far, og det samme gjør Elin, mens Martin legger om til regionale varianter når han er med folk som ikke er fra Gausdal. Johanne skiller seg noe ut fra gruppa, fordi hun sier at hun kun snakker gausdøl. Det kvantitative resultatet (jf. figur 16), viser imidlertid at Johanne benytter seg av regionale varianter. Mens de andre bekrefter at de i flere tilfeller benytter seg bevisst av regionale varianter, er Johanne svært nølende med å si at hun benytter seg av andre varianter enn tradisjonell gausdalsdialekt.

Informantene som er kategorisert i gruppen ”ikke-akademisk”, ser det ut til at sosial bakgrunn kan ha noe å si for språkvalg. Både Mari, Line og Lars sier at de ”kun snakker

gausdøl”, uansett hvem de er med, og at de skal holde på dialekten uansett. Erik skiller seg ut ved å bekrefte at han i noen tilfeller bytter om til regionale former, særlig hvis han er med venner fra Lillehammer.

Det kan derfor se ut til at sosial bakgrunn i noen grad har noe å si for hvilke språkvalg informantene tar i bruk i forskjellig kontekst. At ikke-akademisk orienterte informanter i større grad benytter seg av dialektale varianter, er forventet. Det gjelder også for akademisk orienterte informanter, som i større grad benytter seg av regionale varianter.

7.4.9 Språklig variasjon

Studien viser at språket til informantene varierer inter-individuelt, og hos noen også intra-individuelt. Alle informantene er fra samme lokalsamfunn, men den sosioøkonomiske bakgrunnen til hver enkelt informant er forskjellig. At det finnes en inter-individuell språklig variasjon ser vi tydelig i den kvantitative analysen. Denne variasjonen kan delvis forklares ved at informantene i ulik grad eksponeres for andre dialekter i hverdagen, at de har ulik sosioøkonomisk bakgrunn og at noen har foreldre fra stedet og andre ikke. Ønsket om å bli eller flytte ut kan i noen grad også forklare forskjellene. Men det som ser ut til å være mest utslagsgivende, er likevel om de pendler eller ikke.

Hvis vi ser på Mari og Elin, fremstår de svært forskjellig, både når det gjelder språklige valg og sosioøkonomiske faktorer. Mari kommer fra et ikke-akademisk hjem og har lite språklig variasjon, mens Elin kommer fra et akademisk hjem og har i stor grad språklig variasjon. Her kan sosial bakgrunn vise seg å ha påvirkning på Mari og Elins språkvalg. I tillegg pendler Elin daglig, mens Mari ikke gjør det. Her er det altså flere sosiale variabler som kan virke sammen, og som kan være med på å motivere jentenes respektive språkvalg.

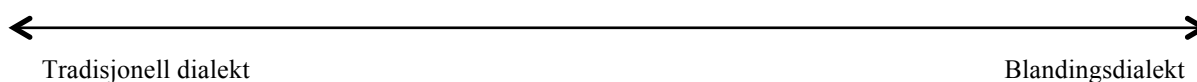
7.4.10 Dialektstrategi

Informantenes dialektstrategi står i sterk sammenheng med de språklige valgene de gjør. Under har jeg plassert informantene i en modell, hvor ytterpunktene er *tradisjonell dialekt* og *blandingsdialekt*. Blandingsdialekt vil her være å benytte seg av flere varianter, om det enten er språk eller dialekter.

Jonas Mari Lars Erik

Martin

Line Johanne Elin

Figur 24: Tradisjonell dialekt vs. blandingsdialekt

Jeg velger igjen å trekke frem Jonas, for han er den av informantene som eksplisitt mener at han varierer både dialekt og språk etter hvem han er med. Han har en tydelig intraindividuell variasjon mellom situasjoner, men holder seg stort sett til en kose (språk eller dialekt) i en og samme situasjon. Det viser at Jonas er svært bevisst på hvilket register han benytter seg av i hver enkelt situasjon. Når Jonas ”lage gausdøl” holder han seg imidlertid til de tradisjonelle dialekttrekkene og han er derfor plassert i denne enden av skalaen.

Også Mari snakker en relativt tradisjonell gausdalsdialekt, men hun veksler, i motsetning til Jonas, lite mellom ulike situasjoner. Under intervjuet sier Mari selv at hun svært sjeldent benytter seg av regionale varianter, for hun har venner fra Gausdal og trenger i liten grad å tilpasse språket sitt til noen andre. Hvis hun benytter seg av regionale varianter, så er det når hun er sammen med folk fra Lillehammer, for som hun sier: ”du bli jo dæ ru høre mest tå til slutt”.

Elin blir plassert i nærheten av en blandingsdialekt, men ikke helt i enden av skalaen. Hun er den av informantene som har mest blanding mellom lokale og regionale former. Elin veksler en mellom dialektale og regionale former når hun snakker med meg, og hun sier selv at hun veksler mellom ulike situasjoner, særlig når hun er på Lillehammer.

7.5 Avsluttende kommentarer

Informantene i denne studien har vært interessante på den måten at de har gitt konkrete opplysninger om sin språklige hverdag. De har vist seg å representere flere forskjellige ”typer” fra samme geografiske område som velger ulike språklige strategier. Det er tydelig at det er skilnader mellom informantene, både språklig og sosialt, som viser at de forskjellige informantene tar forskjellige språkvalg ut fra hvilken kontekst de befinner seg i. Det er allikevel mindre variasjon enn det jeg trodde det ville være blant informantene på de forskjellige utdanningsretningene. Det er overraskende stor bruk av dialektale varianter.

Det avgjørende for informantenes språklige valg ser ut til å være grad av mobilitet, som forsterkes av andre faktorer som utdanningsvalg, kjønn og sosial bakgrunn. Stedet som geografisk størrelse kan sies å ha mindre betydning enn stedet som sosial størrelse. Alle informantene er fra samme geografiske område, men er i varierende grad mobile, som gir utslag for hvilke sosiale forhold informantene befinner seg i løpet av en dag.

8 Avslutning

Formålet med denne masteroppgaven har vært å svare på problemstillingen – *Hvilke språklige valg blir brukt blant ungdommer i Gausdal?*, og ett forskningsspørsmål – *Hva motiverer dette disse språkvalgene?* Her skal jeg forsøke å nøste sammen funnene jeg har gjort, og gi svar på spørsmålene.

Kapittel 6 viser de åtte informantenes belegg på de språklige variablene, og i kapittel 7 diskuteres informantenes språklige belegg opp mot de sosiale variablene som ble presentert tidligere i oppgaven. Ut fra disse dataene har jeg dannet meg et bilde av informantenes språklige valg, og har sett en del sammenhenger mellom språklige og sosiale faktorer.

Det er flere av informantene som benytter seg av ordet ”lage” når de skal beskrive hvordan de selv snakker. De som benytter seg av ordet, sier at de ”itte lage gausdøl”, men at de ”snakker” gausdøl. Dette kan se ut som å være ungdommenes forklaring på at de ikke benytter seg av alle de særegne trekkene i gausdalsdialekten, men at de bruker en noe forenklet versjon av de tradisjonelle formene.

Stedtes geografiske betydning for informantenes språklige valg, ser i denne studien ut til å være liten. Den mest utslagsgivendefaktoren for språkvariasjonen blant informantene i denne undersøkelsen, ser ut til å være mobilitet, men andre sosiale faktorer ser også til en viss grad ut til å spille en rolle. Flere undersøkelser vist at yrkesfagelever i større grad holder på de tradisjonelle dialekttrekkene, mens elever på studiespesialisering orienterer seg mot regionale språkvarianter. Det er ikke tilfelle i min undersøkelse, hvor informantene på yrkesfag i mye større grad benytter seg av regionale varianter. Røynelands undersøkelse foregikk på ett og samme sted, både på Røros og Tynset, mens i min undersøkelse har jeg vært nødt til å undersøke språksituasjonen til informanter som er fra samme bygd, men som går på skole på to forskjellige steder. Derfor kan mobilitet være en mulig forklaring på om hvorfor informantene på yrkesfaglig utdanning benytter seg av flere regionale varianter enn informantene på studiespesialisering. Akademisk/ikke-akademisk bakgrunn og foreldrebakgrunn kan også spille inn.

Noen av de informantene som ønsker å studere videre, tror at de kommer til å velge bort gausdalsdialekten til fordel for en mer ”bokmålsnær” språkvariant. Jonas og Martin ønsker begge å studere videre, og sier at de mest sannsynlig kommer til å miste mye av dialekten sin når de flytter ut fra Gausdal. Men under intervjuet brukte begge to dialektale varianter. Deres framtidsplaner og valg av studiespesialiserende utdanning, ser mer andre ord i liten grad ut til å ha motivert informantene til å bruke flere regionale varianter – ennå.

Informantene fra studiespesialisering utsetter i liten grad for språkkontakt og språkpåvirkning, mens informantene på yrkesfag påvirkes i større grad, og dermed tilegner de seg flere regionale varianter. Analysene viser at det er flere av informantene som legger om, og i tillegg er bevisst på det, mens det er også noen av informantene som benytter seg av regionale varianter, men som ikke legger merke til det selv. Jeg hadde ikke trodd at elevene på yrkesfag ville benytte seg av så mange regionale varianter, så dette var et overraskende funn.

En kan jo stille seg spørsmålet om hvorfor det skjer blant ungdommene i Gausdal, og ikke alle andre steder i landet, hvor det er vist at yrkesfagelever i større grad holder på dialektale varianter. En mulig forklaring kan være gausdalsdialektens posisjon, som er hjemmehørende i det østlandske dialektområdet. Mange av de dialektale trekkene fra gausdalsdialekten vil være ”lettere” å modifisere til en (over)regional østlandsk variant, mens for eksempel dialekttrekkene fra en bygd på Vestlandet vil ligge lenger unna rent språklig, og dermed være ”vanskeligere” å modifisere mot en østlandskvariant.

Det kan se ut til at trekk i gausdalsdialekten som generelt er stigmatiserte på Østlandet, blir modifiserte. Eksempler på dette kan være det regionale nektingsadverbet *ikke*, som informantene i denne studien benyttet seg av i forskjellig grad. Også de tradisjonelle jamvektsordene kan her se ut til å bli lett nivellerte, slik som ordet *være*. Informantene har rapportert om at enkelte trekk gjerne blir redigert vekk til fordel for bynære varianter, særlig personlig pronomen og nektingsadverb.

Presset fra byene, særlig fra Lillehammer og kanskje også Oslo, kan derfor ses i sammenheng med informantenes språklige valg og tilpasning. Gausdalsdialektens posisjon blant yrkesfagelevne står slik sett i en faresituasjon, men det kan være at de senere bytter ut de regionale variantene til fordel for gausdalsdialekten igjen. Mens elevene på

studiespesialisering, derimot, blir ikke utsatt for språkkontakt på lignende måte, og beholder derfor tradisjonelle dialekttrekk gjennom videregående. Etter det informantene rapporterer, kan man allikevel spekulere i om de vil beholde disse trekkene når de flytter ut for å studere. Mye kan tyde på at den tradisjonelle dialekten da må vike. Foreløpig ser det ikke ut til at gausdalsdialekten er på vei ut fra ungdommenes hverdagspråk, men det kunne vært spennende å undersøke de samme informantene om ti-femten år, for å se om variasjonen er like stor, om ikke større og annerledes fordelt mellom dem.

8.1 Videre forskning

Gjennom studien har jeg oppdaget flere ting som jeg mener det hadde vært interessant å forske videre på.

Når det gjelder de språklige variablene, kunne det vært interessant å undersøke de i en større kvantitativ undersøkelse, for å få et tydeligere bilde på om det foregår en regionalisering av språktrekk hos ungdommene. Viser variablene en felles utvikling mot et større område, for eksempel Lillehammer, eller er det tegn på at dialektale varianter holder seg stabile?

Det kunne også vært interessant å undersøke i hvilken grad mobilitet hos den voksne delen av befolkningen har noe å si for eventuell språkendring i Gausdal, og da sett direkte i sammenheng med arbeidspendling. Ved å gjøre en mer synkron generasjonsstudie der man også legger pendling inn som variabel, kunne en sett på om det er stor variasjon mellom eldre og yngre gausdøler, og i hvilken grad arbeidspendling faktisk påvirker språkvalg og språkvariasjon. Det kunne også vært interessant å undersøke det språklige repertoaret hos jobbpendlere, ved å følge informantene i flere situasjoner enn kun i en intervjusituasjon. Det har ikke vært mange slike undersøkelser, så det kunne vært interessant å gjøre en generasjonsstudie med fokus på flere situasjoner, for å få innblikk i informantenes språklige repertoar.

Litteraturliste

- Akselberg, G. (1994). Paradigmetransformasjon i sosiolingvistikken. Mot en postlabovsk sosiolingvistikk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 12 (2), 169.
- Akselberg, G. (2008). Talevariasjon, register og medvit. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland, & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (s. 27-147). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Andersen, R. (1989). *Gausdal bygdehistorie: Mellomalderen 1000-1530*. Gausdal: Gausdal Kommune.
- Auer, P., Hinskens, F., & Kerswill, P. (2005). *Dialect change. Convergence and divergence in European languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berge, N. R. (2007). *Språkvariasjonar i to dalføre. Ei sosiolingvistisk gransking av talemålet blant 18-20-åringar i Hallingdal og Gudbrandsdalen* (Hovedfagsoppgave). Universitetet i Oslo.
- Blommaert, J. (2010). *The sociolinguistics of globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1993). *Sociology in Question*. London: SAGE Publications. London.
- Chelliah, S. (2013). Fieldwork for language description. I R. J. Podesva, & D. Sharma (Red.), *Research Methods in Linguistics* (s. 51-73).
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, Mass: M.I.T. Press.
- Clausen, I. F. (2010). *Lillehammermål. En sosiolingvistisk studie av språket til ungdommer på Lillehammer* (Masteroppgave). Universitetet i Trondheim, NTNU.
- Cresswell, T. (2009). Place. I N. Thrift, & R. Kitchen (Red.), *International Encyclopedia of Human Geography* (s. 1-19). Oxford: Elsevier.
- Dahl, M. (2002). *Talemålsstrategier blant barn og unge i Sandeffjord* (Hovedoppgave). Institutt for Nordistikk og Litteraturvitenskap: Universitetet i Oslo.
- DIS-Norge, Slekt og Data. (2001, 27. oktober). Navneliste over folk som utvandret til USA fra Gausdal (Gudbrandsdalen) 1845-1870 (etter kirkeboken). Hentet fra <http://www.disnorge.no/cms/navneliste-over-folk-som-utvandret-til-usa-fra-gausdal-gudbrandsdalen-1845-1870-etter-kirkeboken>.
- Eckert, P. (1989). *Jocks and burnouts: social categories and identity in the high school*. New York: Teachers College Press.

- Eckert, P. (2000). *Linguistic Variation as Social Practice. The Linguistic Construction of Identity in Belten High*. *Language in Society* 27. Massachusetts, Oxford: Blackwell.
- Eriksson, L. (2001). Absolutister, anpassare och andra - något om dialektens betydelse för ungdomars självbild. *Språk, Kön och Kultur*. Rapport från fjärde konferansen om språk och kön. Göteborg den 6-7. oktober, 101-107.
- Flækken, K. (2015). *Sysselsatte 2014*. Upublisert materiale. Gausdal kommune, Gausdal.
- Gausdal kommune. (2015, 18. oktober). Grunnskole og SFO. Hentet fra <http://www.gausdal.kommune.no/grunnskole-og-sfo.184746.no.html>.
- Gausdal kommune. (2015, 03. november). Om Gausdal. Hentet fra <http://www.gausdal.kommune.no/om-kommunen.174253.no.html>.
- Giles, H. & Smith, P. (1979). Accomodation Theory: Optimal Levels of Convergence. I H. Giles, & R. N. St. Clair (Red.), *Language and Social Psychology* (s. 45-65). *Language in Society* 1. Oxford: Basil Blackwell.
- Giles, H. & Coupland, N. (1991). *Language: Contexts and Consequences*. London: Open University Press.
- Hele Norge på russisk. (2016, 4. mai). Norgeskart. Hentet fra <http://www.norge.ru/no/kart.html>.
- Hernes, R. (2006). *Talemål i endring? Ein longitudinell studie av talemålsutvikling og språkleg røyndomsoppfatning hjå ungdomar i Os* (Doktoravhandling). Universitetet i Bergen.
- Håberg, L. (2010). *Den preproprielle artikkelen i norsk. Ei undersøking av namneartiklar i Kvæfjord, Gausdal og Voss* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo.
- Hårstad, S. (2004). *"Ikke så typisk trøndersk". En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Oppdal* (Masteroppgave). Universitetet i Trondheim, NTNU.
- Hårstad, S. (2010). *Unge språkbrukere i gammel by: en sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim* (Doktoravhandling). Universitetet i Trondheim, NTNU.
- Hårstad, S. (2013). Byen og verden. I S. Hårstad, & T. Opsahl (Red.), *Språk i byen. Utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge* (s. 19-40). Bergen: Fagbokforlaget.
- Johnstone, B. (2010) Language and social spaces. I P. Auper, & J. E. Schmidt (Red.), *Language and space: An International Handbook of Linguistic Variation: Vol 1: Theory and methods* (s. 1-18). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Kristiansen, T. (1991). *Sproglige normidealer på Næstvedengen. Kvantitative sprogholdningsstudier*. Upublisert ph.d. avhandling. Institut for Dansk Dialektforskning: Københavns Universitet.

- Kristiansen, T. (2009). Har Norge et standardtalemål? - set i et dansk sociolingvistisk perspektiv. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* (1), 79-94.
- Labov, W. (1966). *The social stratification of English in New York City*. Washington D.C: Center for applied linguistic.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, W. (1984). Field Methods of the Project on Linguistic Change and Variation. I J. Baugh, & J. Sherzer (Red.), *Language in use* (s. 28-53). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Langli, H. (2002). *Fra lokalmiljø til storsamfunn. En sosiolingvistisk studie av talemålsutviklingen i Vang ved Hamar*. (Upublisert hovedoppgave). NTNU: Trondheim.
- Lillehammer museum. (2015, 18.oktober). Om Aulestad. Hentet fra <http://aulestad.no/Om-Aulestad/Historien-om-Aulestad>.
- Lippard, L. R. (1997). *The Lure of the Local: Senses of Place in a Multicultural Society*. New York: The New Press.
- Maegaard, M. (2002). Århusianske unge kategoriseringer: getto pimp eller nerd - blondine eller dengse? Innlegg ved Den sjuande Nordiske Dialektologkonferansen, Voss, 14.-18. august 2002.
- Mesthrie, R., Swann, J., Deumert, A., & Leap, W. L. (2009). *Introducing Sociolinguistics* (2. utg.). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Mestrings- og læringscenteret. (2016, 4. mai). Norgeskart. Hentet fra <http://mlsenteret.no/bo-og-omsorgstilbud/fasiliteter/norgeskart-2/>.
- Midtlien, M. (2016). *Mangler tittel* (ferdigstilles etter at min oppgave er levert). Upublisert masteroppgave. Univeristet i Trondheim, NTNU.
- Milroy, L. (1980). *Language and Social networks*. Oxford: Blackwell.
- Milroy, L. (1987). *Observing & Analysing Natural Language* Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- Moren, Gjermund. (1991). *Gausdal bygdehistorie. Mot vår egen tid: 1914-1980*. Gausdal: Gausdal Kommune.
- Mæhlum, B. (1992). *Dialektal sosialisering: En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, B. (2007). *Konfrontasjoner*. Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, B. (2008). Språk og identitet. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland, & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (s. 106-126). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

- Mæhlum, B. (2009). Standardtalemål? Naturligvis! En argumentasjon for eksistensen av et norsk standardtalemål. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* (1), 7-26.
- Mæhlum, B. (2010). Language and social spaces. I P. Auer, & J. E. Schmidt (Red.), *Language and space: An International Handbook of Linguistic Variation: Vol 1: Theory and methods* (s. 18-32). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Mæhlum, B. & Røynealand, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet*. Oslo: Cappelen Damm.
- Nordberg, B. (2008). Vad är sociolingvistik? I E. Sundgren (Red.), *Sociolingvistik* (s. 11-33). Stockholm: Liber AB.
- Oppland fylkeskommune. (2015, 22. september). Gausdal videregående skole. Om skolen vår. Hentet fra <http://www.gausdal.vgs.no/skolen-var/om-skolen/>.
- Oppland fylkeskommune. (2016, 3. februar). Lillehammer videregående skole. Om skolen vår. Hentet fra <http://www.lillehammer.vgs.no/skolen-var/om-skolen/>.
- Rodman, M. C. (2003). Empowering place: Multilocality and multivocality. I M. S. Low, & D. Lawrence-Zuniga (Red.), *The Anthropology of Space and Place: Locating Culture* (s. 208). Malden, MA: Blackwell.
- Rose, G. (1995). Place and identity: a sense of place. I D. Massey & P. Jess (Red.) *A Place in the World? Places, Cultures and Globalization*. Oxford: The Open University.
- Ryan, E. B. & Giles, H. (1982). *Attitudes towards language variation: social and applied contexts*. London: Edward Arnold.
- Røsstad, R. (2006). *Den språklege røynda. Om oppfatta og realisert talemål i austre Vest-Agder* (Doktoravhandling). Høgskolen i Agder.
- Røynealand, U. (1994). *Når bygdemål møter bymål - ein individsentrert eksempelstudie av fire sunnmøringer i Oslo* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo.
- Røynealand, U. (2005). *Dialektnivellering, ungdom og identitet. Ein komparativ studie av språkleg variasjon og endring i to tilgrensa dialektområde, Røros og Tynset* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Røynealand, U. (2008). Språk og dialekt. I B.Mæhlum, G. Akselberg, U. Røynealand , & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk* (s. 15-34). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Røynealand, U. (2009). Dialects in Norway: cathing up with the rest of Europe?. *International Journal of the Sociology of Language* (196/197), 7-31.

- Røyneland, U. & Mæhlum, B. (2009). Dialektparadisene i Norge - en sannhet med modifikasjoner. I I. S. Sletten, & A. Gudiksen (Red.), *I Mund og Bog. 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*. Afdeling for dialektforskning, Nordisk forskningsinstitut, Københavns universitet: København.
- Sandøy, H. (1996). *Talemål* (2 utg.). Oslo: Novus Forlag.
- Sandøy, H. (2009). Standardtalemål? Ja, men...!. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* (1). 27-47.
- Saussure, F. D. (1916). *Cours de linguistique générale*. Paris: Payot.
- Skjekkeland, M. (2005). *Dialektar i Noreg: tradisjon og fornying*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Skjekkeland, M. (2012). *Språk og kultur. Vegar inn i det norske språksamfunnet*. Kristiansand: Portal forlag AS.
- Solheim, R. (2006). *Språket i smeltegryta. Sosiolingvistiske utviklingslinjer i industri-samfunnet Høyanger* (Doktoravhandling). Universitetet i Tromsø.
- Sollid, H. (2002). Om observatørens paradoks. *Målbryting* 6, 175-190.
- Statistisk sentralbyrå. (2016, 1. januar). Folkemengde. Hentet fra <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar/2016-02-19?fane=tabell&sort=nummer&tabell=256001>.
- Steinsholt, A. (1964). *Målbryting i Hedrum*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stoltz, G. & Dahlum, S. (2014, 8. september). Indeks. Hentet fra <https://snl.no/indeks>.
- Sundgren, E. (2002). *Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk*. Skrifter utgitt av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 56. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.
- Sundgren, E. (2008). Språklig variation och förändring. I E. Sundgren (Red.), *Sociolingvistik* (s. 71-112). Stockholm: Liber AB.
- Sveen, K. (2001). *Klassereise. Et livshistorisk essay*. Oslo: Oktober.
- Torp, A. (1999). Bygdemål og sentrumsmål i Ringeby. I T. Kleiva, I. Donali, T. Nasset, & H. Øygarden (Red.), *Austlandsmål i endring. Dialektar, nynorsk og språkhaldningar på indre Austlandet* (s. 85-99). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Tranøy, K. E. (2014, 24. juli). Metode. Hentet fra <https://snl.no/metode>.
- Tuan, Y. (1979). Space and place: Humanistic perspective. I S. Olsson, & G. Gale (Red.), *Philosophy in Geography* (s.387-427). Holland: Reidel Publishing Company.
- Ulset, K. A. V. (2002). *SPråklig regionalisering i Trøndelag? En studie av ungdommers talemål i nedre Melhus* (Masteroppgave). Universitetet i Trondheim, NTNU.

- Vestad, J. P. (1981). *Talemålet i Gausdal* (Særoppgave). Ukjent utgiver og sted.
- Vestad, J. P. (1994). *Ord og år. Adjektiv frå 1700-talet hos tre generasjonar vagværar i 1990-åra* (Hovedfagsoppgave). Universitetet i Oslo.
- Vestad, J. P. (2002). *Gausdalsmålet* (2 utg.). Gausdal: Gausdal dialekt- og mållag.
- Vikør, L. S. (2009). Begrepet standardtalemål - forsøk på ei opprydning. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* (1). 49-25.

Vedlegg / Appendiks

Vedlegg 1 Informasjonsskriv om deltakelse

UiO : Universitetet i Oslo

Informasjon om deltakelse i forskningsprosjekt

Bakgrunn og formål

Undersøkelsen er en del av min masteroppgave ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo. Undersøkelsen skal gjennomføres av 8 elever ved videregående skoler i Lillehammer og Gausdal.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien vil bestå av tre deler: En samarbeidsoppgave, et spørreskjema og til slutt et muntlig gruppeintervju. Informasjonen som blir samlet inn vil dreie seg om språk, og opplysningene som hentes inn vil ikke være direkte personidentifiserende. Oppgaven og gruppeintervjuet vil bli registrert som lydopptak. Jeg vil være til stede hele tiden, og kan være behjelpelig hvis det er noen spørsmål underveis.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun jeg og min veileder som vil ha tilgang til datamaterialet som blir samlet inn ved din deltagelse.

Personopplysningene vil lagres på en pc som er beskyttet med brukernavn og passord, og vil bli lagret adskilt fra øvrige data.

Alle deltakerne vil bli anonymisert og vil ikke kunne bli gjenkjent med navn når oppgaven publiseres.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. mai 2016. Etter at prosjektet er avsluttet vil personopplysningene og opptakene bli anonymisert, og de vil ikke bli brukt til andre formål enn denne oppgaven.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Marthe Ekerhaugen på telefonnummer 46748856 eller på e-post: mareke@student.uv.uio.no, eller med min veileder ved Universitetet i Oslo, Unn Røyneland, på e-post: unn.royneland@iln.uio.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

E-post: mareke@student.uv.uio.no
Telefonnummer: 46748856

www.hf.uio.no/iln/no

Veileder: Unn Røyneland
Telefonnummer: 22859183
E-post: unn.royneland@iln.uio.no

Vedlegg 2 Samtykkeskjema til informantene

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

*E-post: mareke@student.uv.uio.no
Telefonnummer: 46748856*

www.uio.no

*Veileder: Unn Røyneland
Telefonnummer: 22859183
E-post: unn.royneland@iln.uio.no*

Vedlegg 3 Spørreundersøkelse

UiO : **Universitetet i Oslo**

Spørreskjema om bakgrunn

Der det er svaralternativer kan skal du sette et kryss bak det svaret du velger. Hvis spørsmålet krever skriftlig svar, så skriv svaret under spørsmålet.

1. Navn: _____

2. Alder: _____

3. Kjønn

a) Jente

b) Gutt

4. Er foreldre/foresatte fra Gausdal?

Foreldre/foresatt 1

a) Ja

b) Nei

Foreldre/foresatt 2:

a) Ja

b) Nei

4.1. Hvis nei, hvor er de fra?

a) Foreldre/foresatt 1:

b) Foreldre/foresatt 2:

5. Hvor jobber foreldre/foresatte med?

a) Foreldre/foresatt 1:

b) Foreldre/foresatt 2:

6. Har du søsken?

a) Ja

b) Nei

Hvis ja, hvor mange har du?

7. Hva pleier du å gjøre utenom skoletiden? Er du med på noen organiserte aktiviteter, som for eksempel fotball, håndball, korps, dans og lignende? Skriv svaret ditt under:

8. Hva er dine fremtidsplaner? Skal du for eksempel studere videre etter vgs, eller skal du ta fagbrev? Hva tenker du å bli?

8. 1. Hva tenker du rundt fremtidig bosted?

a) Bli boende i Gausdal

b) Flytte ut fra Gausdal

c) Flytte ut for å studere for så å komme tilbake igjen senere

d) Flytte ut for å studere og ikke flytte tilbake igjen

Vedlegg 4 Intervjuguide

Intervjuguide

Jeg vil foreta et intervju med alle informantene etter at de har gjennomført en samarbeidsoppgave. Informantene vil fortsette å sitte i par når vi går over til intervjudelen. I intervjuet vil jeg prate med informantene om deres egen dialektbruk, og prøve å få informantene til å reflektere og diskutere rundt sin egen dialekt.

Tema 1: Venner og språk

- Beskriv omgangskretsen din.
- Snakker dere forskjellig etter hvilken aktivitet dere gjør?
- Har mange av vennene deres endret på måten de snakker på? Hvorfor tror dere at det er sånn?

Tema 2: Familie og språk

- Hvordan prater dere hjemme? Snakker alle sammen likt?
- Føler dere at dere må tilpasse språkbruken deres etter hvem dere er med? Hva er eventuelt likt og ulikt?
- Snakker du forskjellig med eventuelle søsken?

Tema 3: Skole og språk

- Hvordan snakker lærerne deres?
- Eventuelt oppfølgingsspørsmål: Bli du påvirket til å bruke mer eller mindre dialekt av at læreren snakker dialekt?
- Snakker du mer eller mindre dialekt i klasserommet? Hvorfor tror du at det er sånn/hvorfor er det ikke sånn?

Tema 3: Språk

- Hva slags forhold har du til dialekter?
- Hvordan skiller gausdalsdialekten seg fra oslomål?
- Hva synes du om gausdalsdialekten, og eventuelt hvorfor?
- Bruker du dialekten bevisst?
- Har du hørt ordene ”stæré”, ”kjett”, ”keilltokka” og ”herjele” før? Bruker du disse ordene i dagligtalen din?

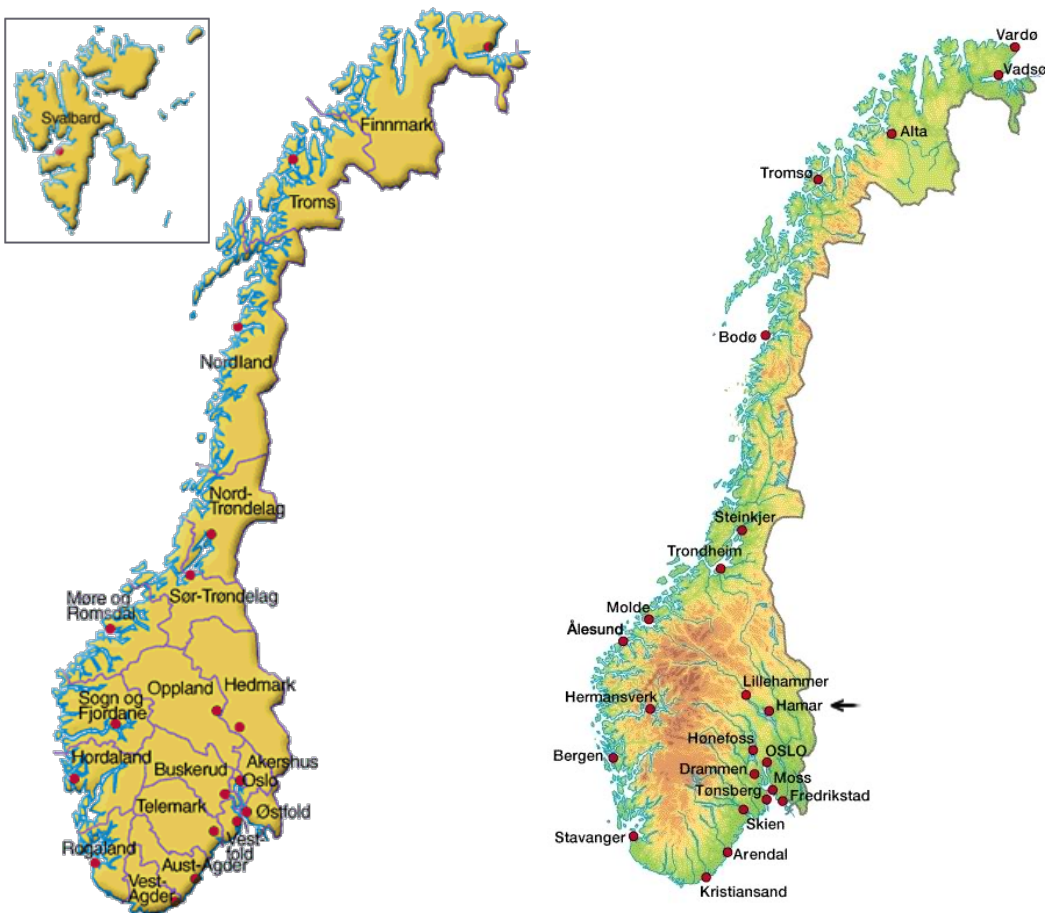
- Har du pratet annerledes før? Eventuelt hvordan? Mer dialekt/mindre dialekt?
- Ser dere for dere at dere kommer til å endre på talemålet deres fremover?
Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvilken dialekt synes du er på topp i Norge? Og hvilken dialekt synes du er ”bunn” (minst fin) i Norge? Forklar.
- Gi elevene et norgeskart hvor de skal sirkle rundt språkområdene de kjenner. De skal beskrive dialektene i området, og si hva de forbinder med de forskjellige dialektene.

Beskrivelse av kartoppgave:

Kart – kan dere sirkle rundt noen områder dere kjenner, og beskrive dialekter i det området.

Det første du tenker om de dialektene. Hvor ligger Gausdal i forhold til de andre dialektene?

Informantene får tilgang til disse to kartene:

(<http://www.norge.ru/no/kart.html>) (<http://mlsenteret.no/bo-og-omsorgstilbud/fasiliteter/norgeskart-2/>)

Vedlegg 5 Tilbakemelding fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Unn Røynealand
Institutt for lingvistiske og nordiske studier Universitetet i Oslo
Postboks 1102 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 27.10.2015

Vår ref: 44980 / 3 / AH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 02.10.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

44980	<i>En sosiolingvistisk undersøkelse av gausdalsungdommers dialektbruk</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Unn Røynealand</i>
Student	<i>Marthe Ekerhaugen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.05.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Åsne Halskau

Kontaktperson: Åsne Halskau tlf: 55 58 21 88

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

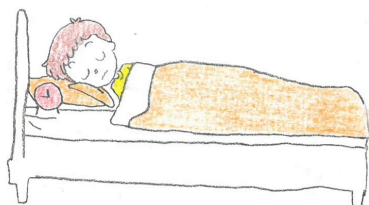
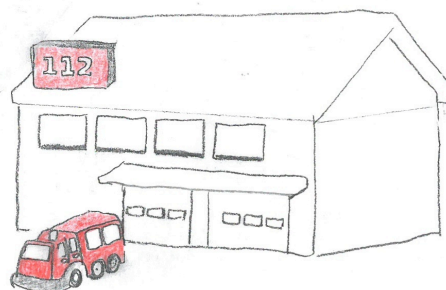
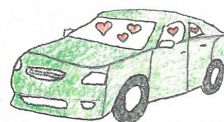
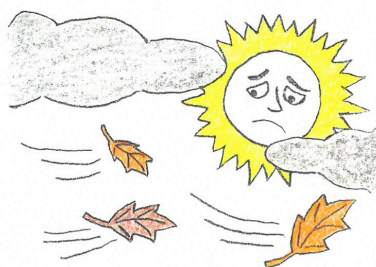
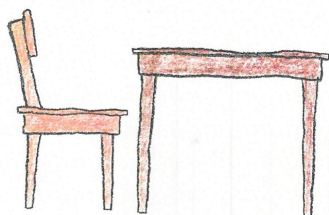
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uit.no

Vedlegg 6 Tegneoppgave 1 - uten språktrekk

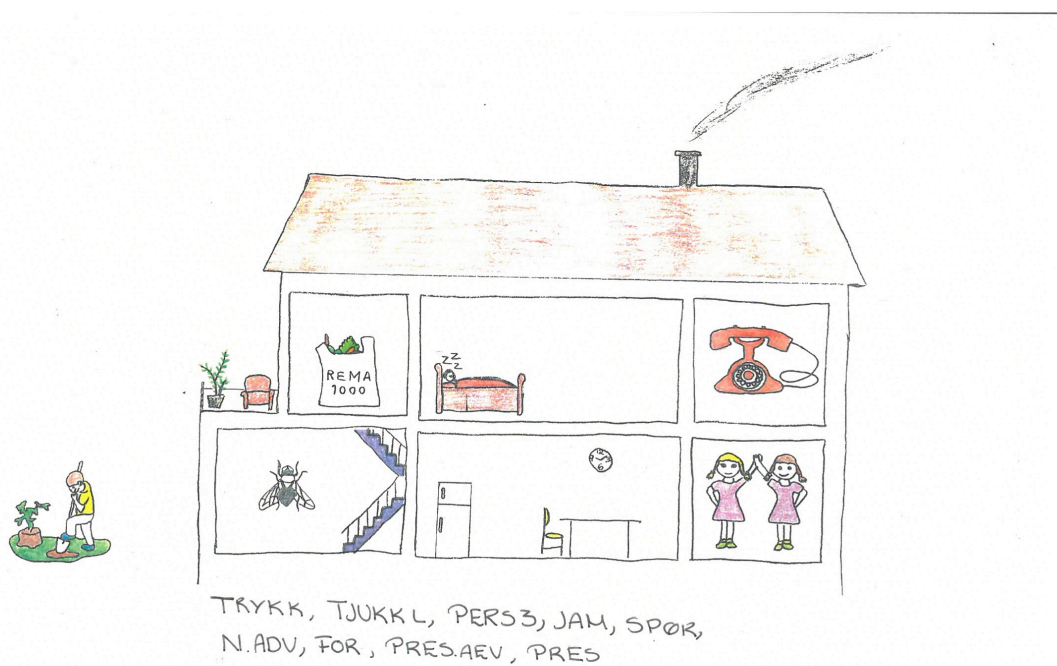

Vedlegg 7 Tegneoppgave 2 – uten språktrekk

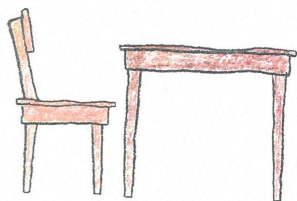

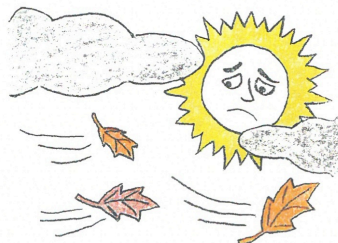
Vedlegg 8 Tegneoppgave 1 – med språktrekk

Vedlegg 9 Tegneoppgave 2 – med språktrekk

TJUKKL av begge
oppnau

TJUKKL, PRES

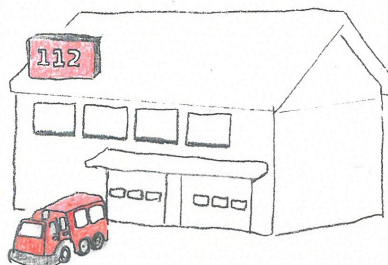
PRES, PRES.AEV,
TJUKKL, FOR

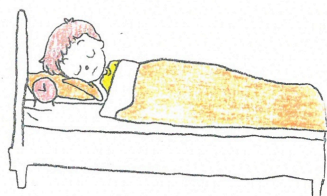
DATIV

PRES, TJUKKL, PERS3

TRYKK, TJUKKL, N.ADV

TJUKKL, PRES, PRES.AEV

TJUKKL, PRES,
FOR, JAM